SECTIO II
DE
SPIRITIBVS ET LIQVORIBVS SPIRITVOSIS.

CAPVT I
DE
SPIRITIBVS ACIDIS, CLYSSIS ET ACETIS.

§. I.

SPIRITVS CHYMICI ſunt liquores mobiles, volatiles, activi, ex aqua & tenerrimis, vel *inflammabilis*, vel *ſalinæ*, vel *utriusque* proſapiæ, particulis, perenni & veloci motu inteſtino agitatis, nunc laxiori, nunc arctiori interveniente cohæſione, compoſiti.

§. II.

HABITA ratione principii activi, cuncti ſpiritus, arte chemica parandi, commode dividi poſſunt 1) in ſpiritus *ſalinos acidos*, 2) *ſalinos alcalicos* ſive *urinoſos*, 3) *inflammabiles* ſive *ſulphureos*, & 4) *mixtos*, h. e. *ſalino-ſulphureos* & *ſulphureo-ſalinos*.

§. III.

SPIRITVS ſalini acidi, de quibus in hoc capite primario agendum erit, ex *aqueis* conſtant particulis & *ſalinis acidis*, quibus pauca

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0025-2 DFG

tamen *substantia oleosa*, aut *tenerrima inflammabilis*, in futura tractatione specialissima fusius demonstranda, arcte sociata est. Corpuscula rigida & acuta salino-acida liquori activitatem & specificam indolem, aqueæ autem particulæ decentem illi fluiditatem conciliant.

§. IV.

QVANTITAS veræ substantiæ acidæ salinæ in diversis spiritibus & liquoribus acido-spirituosis valdopere differt. HOMBERGIUS, qui laboriosum spirituum quorundam acidorum scrutinium suscepit, ex uncia una *olei vitrioli* drachmas quinque, totidemque grana, ex uncia *spiritus nitri* drachmas duas & grana viginti octo, ex uncia *spiritus salis* drachmam unam & grana quindecim, & ex uncia *aceti destillati* octodecim duntaxat grana veri principii salini acidi, phlegmate diluente penitus orbati, eduxit. *a*)

§. V.

SPIRITVS acidi, præprimis minerales, ablato phlegmate superfluo, evadunt fumantes, & quo magis aqua aufertur, eo majora pariter incrementa aciditas, vis corrosiva, ac vires reliquæ capiunt. Penitus pars acida segregari potest ab aquosa, quando metalla porosiora, ut *ferrum* & *cuprum*, vel alia etiam concreta terreo-semimetallica, ut *lapis calaminaris* &

a) Vid. *Memoir. de l'Acad. Royal. des Sciences, de Paris Ann.* 1699.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0026-7 DFG

zincum, in iis ſolvuntur, & deinde partes acidæ a moleculis metallicis, ſemimetallicis atque terreis, quibus ſub corroſione firmius fuerunt unitæ, præmiſſa perfecta humidi evaporatione, & magmatis relicti exſiccatione, denuo in retorta, deſtillationis beneficio, ſeparantur.

§. VI.

MELIVS adhuc, ſi graviſſimos ſaltem ſpiritus acidos, e vitriolo, ſulphure & alumine vulgari modo paratos, exceperis, prædicta acidæ ſubſtantiæ concentratio obtinetur per *ſalia fixa alcalica*, quæ acidis ſpiritibus tanta adduntur quantitate, ut inde, finita effervescentia, perfecta enaſcantur ſalia media. Ex hiſce enim, poſt debitam evaporationem *ſufficienter* exſiccatis, immo aliquantulum calcinatis, adfuſo oleo puro atque rectificato vitrioli, acidum fumans concentratiſſimum, puriſſimum, nec amplius particulis metallicis aut ſemimetallicis inquinatum, in retorta, arenæ balneo imponenda, denuo expellitur. Ire interim inficias nequeo, labores hoſce intuitu ſpirituum quorundam ſuperfluos eſſe, cum præcipui ſpiritus acidi minerales, ſi ſubjecta, e quibus ordinario eliciuntur, ſicciſſima recipiantur, ac plus minusve calcinata, ſub prima ſtatim deſtillatione concentratiſſimi prodeant.

§. VII.

EX VARIIS quidem triplicis naturæ regni concretis liquores acidi ſpirituoſi deſtillando,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0027-3 DFG

vel alia etiam methodo, ex tractatione specialiori uberius cognoscenda, possunt educi, præ reliquis tamen corpora quædam mineralia salina & sulphurea, ut *vitriolum*, *alumen*, *sulphur commune*, *nitrum*, *sal commune fontanum*, *fossile* atque *marinum* summe causticos reddunt liquores, qui *specifica* tamen *gravitate* notabiliter inveniuntur distincti. Nam acidum vitriolicum, quod in alumine pariter ac sulphure latet, acidum nitri, hoc acidum salis culinaris, & illud denique acidum animale ac vegetabile quodcunque gravitate superat. Observante enim vix laudato HOMBERGIO, *a*) certa *olei vitrioli* quantitas æstate unciam unam, drachmas tres, grana quinquaginta tria, hyeme unciam unam cum dimidia & grana tria, æqualis *spiritus nitri* moles æstate unciam unam, drachmam unam, grana quadraginta, hyeme unciam unam, drachmas duas, grana decem, æqualis *spiritus salis* quantitas æstate unciam unam, grana triginta novem, hyeme unciam & grana quadraginta septem, & æqualis denique *aceti destillati* quantitas æstate drachmas septem, grana quinquaginta quinque, hyeme autem integram unciam pendebat.

§. VIII.

RATIO inde patet, cur acidum vitrioli acidum nitri, hoc acidum salis, & hoc iterum

a) *Loc. cit.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0028-9 DFG

acidum vegetabile, ſi ſcilicet diverſa hæc acida, præſertim concentrata, ſecundum ordinem indicatum, *nitro*, *ſali culinari*, & *terræ foliatæ tartari* ſufficienti quantitate adfundantur, expellat *a*): Immo, exinde cognoſcimus, cur acida graviora ac potentiora promptius cum alcohole in mutuos ruant amplexus, & majorem, quam ſpecifice leviora, ſortiantur dulcedinem. Graviſſima cæteroquin acida mineralia evadunt leviora ac volatiliora, quamprimum ſubtilis quædam ſubſtantia inflammabilis adhuc cum ſalinis moleculis intime copulatur; quemadmodum hoc non tantum vulgaris ſpirituum mineralium dulcificatio, ſed etiam ſpiritus ſulphuris atque vitrioli volatilis præparatio, aliaque experimenta, uberius in ſequentibus deſcribenda, ſatis ſuperque comprobant.

§. IX.

NON SOLVM circa gravitatem ſpecificam, verum etiam circa *indolem* notabile occurrit diſcrimen, quod clare ex variis miſcelis, ſolutionibus, præcipitationibus, cum acidis diverſis in Chemia ſuſceptis, licet cognoſcere. Ex eodem enim ſale alcalico fixo cum acido

a) Legi atque conferri hoc loco merentur, quæ *illuſtris* ANDR. SIEGISMVNDVS MARGGRAFIVS de Nitri cubici præparatione in *Scriptis* ſuis *chemicis*, lingua vernacula Berolini editis *Part. I. p. 140. ſeq.* retulit, nec minus ea, quæ in G. E. STAHLII *Tractatu germanico de Salibus Cap. VIII. p. 61. & 76. Cap. XXIII p. 214.* dicta occurrunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0029-7 DFG

vitriolico, decenti quantitate priori addito, *tartarus vitriolatus*, cum acido nitri *nitrum*, cum acido salis *sal culinare*, vel eidem tamen simillimum, & cum aceto *terra foliata tartari* generatur; quæ salia enixa, etiamsi idem contineant sal alcalicum, sese specificis quibusdam proprietatibus valde ab invicem distinguunt. Ex limatura martis, in spiritu salis soluta, inspissata solutione, vitriolum flavescens, valde adstringentis saporis, ægre siccandum, gignitur, cum contra ex limatura martis & spiritu vitrioli vitriolum viridescens, durum ac stabile, nec ita, ut præcedens, in aëre diffluens, nascatur. Spiritus salis, solutioni argenti instillatus, præcipitat pulverem album, qui edulcoratus & igni commissus evolat in auras, & ipsa etiam tigilla penetrat; instillato autem oleo vitrioli, pulvis candidus ad fundum descendit, qui, licet adhuc subtilior sit, volatilitate tamen destituitur, ac facile iterum in argentum reducitur. *a*) Acidum vitrioli, sub destillatione expulsum, albicantes graviores, acidum nitri rubicundas, & acidum salis culinaris albicantes quidem, ast tenues simul, valde mobiles atque volatiles nebulas, præsertim accedente aëre liberiori, formare consuevit. Quid dicam de aqua forti & aqua regia, quarum prior argentum quidem, non aurum, posterior aurum, minime autem argentum solvit?

a) Conf. *b.* HOFMANN. *Obs. physico-chym. p. 224.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0030-8 DFG

Ratio discriminis commemorati ab admixtæ terreo - inflammabilis substantiæ quantitate, subtilitate & specifica indole, indeque ex parte enata differenti molecularum minimarum soliditate, magnitudine & figura, nunquam tamen, ob insignem partium subtilitatem exacte determinanda, procul dubio petenda erit.

§. X.

ACIDVM vitriolicum in sulphure minerali parti inflammabili tam arcte unitum est, ut ipsa incensio actualis ad separationem ejus requiratur. Me quidem haud latet, illud a parte phlogista quoque avelli posse per sal tartari aut aliud alcali fixum, quod in crucibulo cum sulphure pulverisato leni *colliquefactione* combinandum est, ut inde primo sic dictum *hepar sulphuris*, & postea ex illo, lenissimæ atque protractæ calcinationis beneficio, pulvis salinus gryseo - albicans, tartaro vitriolato natura simillimus, resultet: Verum, cum methodo hac spiritus acidus obtineri, ac denuo ex sale enato destillatione educi nequeat, parum ad eam respiciendum est, & ipsa sulphuris incensio, si spiritum confestim educere velimus, necessaria manebit.

§. XI.

IN VITRIOLO principium spirituoso - acidum martialibus aut venereis corpusculis, & in alumine unctuoso - terreis particulis sociatum est, adeoque totum etiam solius Vulcani

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0031-4 DFG

actione & absque additamento expellitur, sal commune autem & nitrum in hac parte soli igni longe difficilius obsequuntur, & partem acido-spirituosam, citra alterius corporis congrui additionem, promte dimittere renuunt, quoniam in utroque cum sale alcalico fixo, quod acidum semel unitum, ob majorem affinitatem, pertinacius retinet, arctius connubium subiit. Vulgo *vitriolum calcinatum*, *alumen ustum*, *limus vulgaris*, *terræ bolares*, flavo, rubro, brunneo &c. colore præditæ, & *terræ argillaceæ coloratæ*, vel, quod præstat, ipsum *vitrioli oleum* adduntur. Succedit etiam acidi separatio, ast longe difficilius & fortiori saltem adhibito igne, quando *argilla alba pura*, *arena*, *silices*, *marmor album* & similia salibus memoratis admiscentur.

§. XII.

CHEMICI quondam credebant, corpora recensita ideo tantum nitro ac sali communi sub destillatione admisceri, ut, partium discontinuationem præstando, colliquefactionem impedirent; attamen sententiam hanc erroneam existere, ac longe aliam, eamque pro diversa corporum addendorum indole diversam, rationem hic allegandam esse, recentiores cognoverunt. Purum videlicet oleum vitrioli salibus memoratis adfunditur, ut in poros eorum penetret, &, ceu acidum omnium ponderosissimum, validiori actione sua acidi levioris

ab alcalico principio fixo ſeparationem promoveat. Idem quoque avulſo per ignem acido ſuo ponderoſiſſimo vitriolum calcinatum, alumen uſtum, nec non terræ bolares & argillaceæ coloratæ, vitriolica aut aluminoſa ſubſtantia parcius remixtæ *a*), præſtant, immo terræ memoratæ, ob eminentiorem denſitatem ac gravitatem ſuam, majorem ſimul ignis gradum recipiunt, adeoque hoc etiam efficiunt, ut nitrum pariter & ſal commune fortius incaleſcant, & acidi igitur ſejunctio â parte alcalica facilius ſuccedat. Apud arenam, ſilices contuſos, argillam albam & reliqua hujus commatis additamenta prædicta cauſſa prior nullum locum invenire videtur, ſed ad poſteriorem duntaxat reſpiciendum erit, etiamſi in ſilicibus quoque & arena pauxillum acidi demonſtrari poſſit *b*).

§. XIII.

CVM dilutioribus ſpiritibus acidis mineralibus, quoad principia, indolem ac vires, licet paullulum ab iis deſtillandi modo diſcernantur, ſic dicti CLYSSI conveniunt. Aliqui eos in *clyſſos minoris*, *medii* atque *majoris apparatus* diſtinguunt; quæ diſtinctio tamen mihi plane ſuperflua videtur, quum perinde ſit, utrum bina, an vero tria vel quatuor corpora,

a) Conf. STAHLIVS *L. c. Cap. VIII. & IX.*

b) V. STAHLIVS *L. c. Cap. VIII. p. 70. & Cap. XXIII. p. 236.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0033-6 DFG

ad incenſionem apta, recipiantur. Ordinario parantur in magnis retortis terreis, loricatis, ac tubulatis, prunis in furno ampliori imponendis, mediante detonatione, ſeu incenſione exploſiva & impetuoſa. Nam, quoties mixtura ex nitro ac ſulphure &c. cochleatim & per vices injecta, in candente retortæ fundo accenditur, & foramen ſuperius poſt quamcunque injectionem linteo madido, in globum convoluto, tegitur, fumi acidi ſub nebularum forma per foramen ſeu tubum lateralem in amplum recipiens, intermedio tubo vitreo longiori adplicatum, tranſeunt, & aquam aut ſpiritum vini in eo contentum ita imprægnant, ut inde, ſuſcepta rectificatione, ſpiritus aqueo-acidus, aut acido-inflammabilis reſultet.

§. XIV.

ACIDIS mineralibus, neque *gravitate*, neque vi corroſiva & activitate reliqua, æquiparanda ſunt acida liquida vegetabilis proſapiæ, tum fermentatione ex liquoribus vinoſis parata, ut *aceta*, tum etiam deſtillando ex dulcibus, auſteris, acidis ac reſinoſis corporibus prolecta, ut *ſpiritus ſachari*, *mellis*, *mannæ*, *ligni querni*, *ligni guajaci*, *tartari*, & ſic porro, licet in radice cum acido vitriolico conveniant. Nam ſuccus, ex plantis auſteris, v. g. ex viridi ligno querno, & ſatis adhuc ſucculento, expreſſus, ſapore pollet vitriolato, & ſubjectis metallicis, v. g. cupro aut ferro, prius tamen

parte ſua mucilaginea & oleaginoſa liberatus, decenti quantitate additus, ac debita encheireſi tractatus, verum vitriolum, communi valde ſimile, immo, ſali alcalico adfuſus, tartarum vitriolatum gignit.

§. XV.

PRÆDICTÆ debilitatis, impotentiæ & levitatis relativæ triplex allegari poteſt ratio. Nam primo liquores acidi vegetabiles ex particulis ſubtilioribus conſtant, ſecundo phlegmate diluente nimium abundant, & tertio ſubſtantia oleoſo-mucilaginea, aut inflammabili teneriori, corpuſcula ſalina acuta magis obtundente ac involvente, largius remixti ſunt. In acetis & aliis ſuccis acidis vegetabilium expreſſis hujus & acidæ ſubſtantiæ unio, ſuperveniente præprimis in acetis, tempore calido, fermentatione fortiori, aut juſto diutius protracta, facile iterum deſtruitur, & ſecedens pars oleoſo-mucilaginea primo in ſuperficie pinguem cuticulam format, quæ ſenſim ad fundum præcipitatur, pars acida ſubtilior autem in auras evolat, & acetum ideo corrumpitur, ac ſuo penitus ſpoliatur acore. Quare in Hollandia, referente HVMMELIO, *a*) acetis, in Indiam &c. per mare transmittendis, oleum vitrioli, & quidem cuivis vaſi ſeu menſuræ, quam ſua lingua *Oxthofft* dicunt, dimidiam ejus libram probe immiſcent, ut gravius hoc

a) V. Ejusd. *Tract. de arthritide tartarea & ſcorbutica. p.* 43.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0035-7 DFG

acidum utriusque ſubſtantiæ connubium, & ſic vigorem pariter ac limpidam claritatem, præſertim ſub climate calidiori, diutius conſervet.

§. XVI.

IN ACIDIS regni animalis liquoribus major adhuc, tum totius, tum partium, levitas, debilitas & impotentia obſervatur, quoniam ſubſtantia acida in vivis animantibus valde per calorem ac circulum motumque inteſtinum perennem attenuatur, &, oleoſis aut tenerioribus inflammabilibus partibus altius immerſa & involuta, admodum contemperatur. Tam parcus præterea in hoc regno acidi proventus eſt, ut ex animantibus eorundemque partibus, ſi lac quadrupedum, nec minus formicas & alia quædam inſecta aculeata exceperis, veri ac puri liquores acidi, adhibito etiam ignis gradu quocunque, extorqueri nequeant.

§. XVII.

QVÆVIS acida cum ſalibus alcalicis fixis & volatilibus coeunt in *ſalia media*, & potentiora quoque, præſertim vitriolicum, olea unctuoſa in *pinguedines*, ætherea autem in *reſinas* & *bitumina* transformant, imo, ex iisdem & ſubſtantiis tenerioribus inflammabilibus vera *ſulphura mineralia*, nec minus, ſimul accedente pauca terra ac phlegmate, *olea* enaſcuntur; de quibus plura in ſequentibus videnda ſunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0036-3 DFG

§. XVIII.

LIQVORES acidi ſpirituoſi leviores ac temperatiores, vegetabilis & animalis proſapiæ, maxime autem *aceta* puriora atque ſubtiliora, quæ reliquis omnibus longe præferenda ſunt, internum in medicina uſum inveniunt, & utiliſſime in ſingulis morbis, a præternaturali ſanguinis incaleſcentia & orgaſtica expanſione, bile fervida, vel putredinoſa etiam humorum reſolutione primario obortis, exhiberi poſſunt. Nimium quippe diſſolutis humoribus, leviter coagulando, naturalem ſyſtaſin reddunt, affrictum globulorum inteſtinum minuunt, partes oleoſo-inflammabiles & urinoſas figunt, poſteriores ad indolem ammoniacalem reducunt, & hac ratione non tantum temperant atque refrigerant, verum etiam putredinem imminentem avertunt, præſentem cohibent, & ſolida ſimul blandis ſtimulis ad vegetiorem contractionem exitant, quid? quod, aceta pura atque ſubtiliora ſibi inter ipſa reſolventia & ſudorifera locum vindicant. Leniſſima in hoc paſſu non obſtare videtur coagulatio, quam acidula ſubtiliora ſanguini nimium reſoluto inducere antea adſerui. Nam decens globulorum denſitas & habitus compactior multum ad augendam fluiditatem confert, quum nimia ex adverſo eorundem raritas ac laxitas fluiditatem minuat; quemadmodum hanc ſententiam inter alia ipſe ſanguis apud animantia

ſaniſſima

ſaniſſima comprobat, quippe qui in venis, ob habitum globulorum laxiorem, ſemper ſpiſſior, craſſior & obſcuriori rubedine præditus reperitur; in arteriis autem, ob denſiorem atque compactiorem globulorum habitum, longe majori fluiditate & colore rutilante pollet.

§. XIX.

SPECIALIVS liquores acidi ſubtiliores, præprimis fermentatione parati, ut aceta, cum fructu uſurpantur in febribus ardentibus, bilioſis, inflammatoriis, putridis malignis ac peſtilentialibus, nec minus in ſiti præternaturali, vomitu bilioſo, cholera, diarrhoea bilioſa, ictero, a vehementi iracundia enato, hæmorrhagiis exorbitantibus, dyſuria, calculo, mania, ſcorbuto calido, nimio oeſtro venereo, lipothymia, palpitatione cordis, cephalalgia, ac morbis ſimilibus, quoties ſcilicet ab orgaſtica ſanguinis commotione aut acrimonia bilioſa originem ducunt, ut & contra ipſa venena animalia & vaporoſa vegetabilia. Externe quoque aceta ſpirituoſiora, excitandi fine, apud ſyncopticos, aut apoplexia laborantes ſanguinea, naribus admoventur, & varia pariter epithemata refrigerantia, aliaque, partibus gangræna & ſphacelo correptis adplicanda, frequentiſſime ingrediuntur. *a*)

a) B. BOERHAAVIVS acetum maximis extollit laudibus, & insignes ejusdem vires medicas in *Chemia*

mia ſua α) prolixe recenſet; *Acetum*, ſcribit, *ſal volatilis, oleoſus, acidus eſt; oleum enim ejus ſub macilento acido tenui reconditum latet. - - Hæc vero compoſitio admodum utilis eſt, quoniam putredini, humoribus animalium adeo communi, adeo periculoſæ, adverſa, interim oleoſi adunati mitificatione minus acris habetur. Simul adeo penetrabilis liquor hic eſt, ut ſine partium ſeceſſu diverſarum, per denſiſſima ſola tranſeat quam expeditiſſime, viribus intactis, imo & totum fere per corpus humanum, pauciſſima forte vaſcula exceperis, libere meabilis eſt, indeque in plurima vaſa poterit diſtribui, ibidemque exercere vires quas poſſidet proprias, inprimis excitatas vitali motu, & calore naturali. Quin & permiſceri ſe patitur facile cum omni genere humorum corporis noſtri noto, ne olea quidem exceperis; hac igitur tenuitate & permiſcibilitate ſua in corpore noſtro plurima perficit. Refrigerandi vim habet eximiam, quoties febris oritur ſtimulo acrioris bilis, alcaleſcentia ſalis, aut putridi nati in corpore humano, & a morſu venenato ferarum, ſitim & hinc oriundam ſedans. Unde Dioſcorides & Hippocrates, Poſca, vel Oxycrato, inprimis mellis admiſtu mitificato, ad hæc mala nihil reliquerunt commendatius. Chirurgi autem ad externa mala, Eryſipelatum, Phlegmones, putridorum ulcerum, nihil quidquam cognoverunt pulchrius. Morſuique curando virulentorum aliud non eſt Poſca efficacius, eximio in Rabie canina exemplo. Ebrietati adeo quidem adverſa, ut quum ſpiritus vini fermentatitius unicum fere ſit, temulentiam quod concitat, aceti ſpiritus eandem jam citam domet. Imo vero ſomno vinoque ſepultus ex abuſu ſpirituum, ingeſto excitatur aceto. Hinc nervis ipſis erigendis, movendisque ſpiritibus vix aliud aptius. Debilibus, languentibus, lethargicis, ſoporoſis, ſyncopticis, vomiturientibus, incaſſum*

α) *Tom. II. p. m. 184.*

ſæpe ſuccurrere conatus per artificioſiſſima Chemiæ producta, ſummum tandem ab aceto, naribus, orique, adhibito, vel in ventriculum ingeſto, auxilium impetravi. Quin etiam quod ſoli credent experti, convulſis, hypochondriacis, hyſtericis, prodeſſe ſæpius memini. Jure ideo Hippocrates & Galenus & ſplenicis laudabant. Ad putredinem veram humorum, corruptionem mortiferam, gangrænoſos reptatus adeo prodeſt, ut nihil habeat ſimile; quod expertus palam eloquor. Quid autem verbis opus? Nonne, æſtuantiſſimo fervore autumni incandeſcente, & putredinis intentante ſaniem, caro, cruorve, copioſo perfuſa aceto, ſincera ſervantur? ſed & attenuandi virtutem quoque, pace aliter ſentientium, aceti virtutibus accenſeo: Si enim tepefactum cruori immiſcetur, ejusdemve ſero, diluit ea, non cogit, nec generat hac admiſtione polypos, ſed ſuaviter reſolvit coagulata. In acutis ideo febribus, in ardentium febrium immanitate, in peſte, variolis, morbillis, ſimilibusque malis, ubi fida Anatome toties coagulata repperit, acetum remedium ſummum, ubi alcalini, volatiles, ſales, tam infauſto eventu, adhibentur; quia acri ſtimulo velocitatem, & natam inde denſitatem adaugent. Videte ſalis volatilis oleoſi, ſi non autorem, laudatorem utique ſupremum, Clariſſimum Franciſcum de le Boe Sylvium. Quonam prophylactico fretus, peſte ægros ſecurus inviſit? Aceto ad unciam unam, alteramve, prius epoto tutus. Teſtatus etiam omiſſi ſemel culpam dolore ſtatim nato capitis luiſſe. Sudoriferum certius, efficaciusque ignoramus; quum acetum dilutum, aut merum, ſi potatur, quam maxime ſudores propellat, etiam in peſte, maximeque malignis in morbis, ubi alia vix reſpondent. &c.

§. XX.

CVM acidis mineralibus gravioribus ac cauſticis longe cautius mercandum, immo tutius

usus eorum internus plane omittitur; quippe qui mihi semper videtur suspectus, etiamsi larga aquæ miscela diluantur ac debilitentur. Non movent me grandia elogia, quibus scriptores aliqui spiritus hosce, interne adhibitos, ornant: Salinæ enim moleculæ, quamdiu pristinam soliditatem, magnitudinem, rigiditatem & figuram acutissimam, quæ singulæ copiosa phlegmatis additione non auferuntur, retinent, facillime solidis ac fluidis, coagulando, vellicando, arrodendo, immo corrodendo, præsertim, si corpuscula acuta & rigida salina minimorum canalium irritabilibus atque elasticis parietibus nerveo - musculoso - membranaceis altius infigantur, noxam inferre, adeoque sanis & ægris corporibus plus obesse, quam prodesse, possunt.

SPIRITVS, CLYSSI, ET LIQVORES ACIDI VSITATIORES.

Oleum & Spiritus vitrioli.
Spiritus sulphuris.
- - *aluminis.*
- - *nitri.*
- - *salis.*
- - *vitrioli philosophicus.*
- - *aperitivus Penoti.*
- - *æruginis.*
Clyssus antimonii sulphuratus.
Spiritus tartari.
- - *mellis.*
- - *sachari.*
- - *ligni Guajaci.*
Acetum destillatum simplex.
- - *bezoardicum.*
- - *prophylacticum.*
- - *rutaceum.*
- - *squilliticum.*

OLEVM ET SPIRITVS VITRIOLI.

SPIRITVM & oleum vitrioli nullum essentiale intercedit discrimen, dum hoc totum in

ſpiritum, & ſpiritus vice verſa in oleum poteſt mutari. Nam oleum, ſatis inepte ita dictum, nihil aliud eſt, niſi ſpiritus, phlegmate ſuo, quantum fieri potuit, orbatus, adeoque etiam concentratiſſimus ac ponderoſiſſimus, & ſpiritus ex adverſo oleum eſt, phlegmate largius remixtum, & magis ideo dilutum ac debilitatum. Quare ordinario etiam vitriolum martiale, ſi oleum duntaxat deſideratur, ante deſtillationem ad rubedinem usque calcinatur, ut phlegma penitus expellatur: Sin vero præter oleum ſpiritum quoque elicere placuerit chymico, tunc ad flavedinem ſolummodo calcinatur, aut ſaltem in pulverem gryſeum, aut ex gryſeo albicantem, ſolis aut hypocauſti calore redigitur; quam ultimam methodum illi in ſpecie commendant, qui ſingularem ſpiritum acido-ſulphureum volatilem in vitriolo quærunt, eumque deſtillationis initio elicere ac ſeparare allaborant. Peragitur acidi e vitriolo ſeparatio duplici modo, nimirum per *deſtillationem deſcenſoriam & lateralem.* Si prior placet methodus, deſtillatio ſequenti modo eſt adornanda: Recipiuntur binæ ollæ argillaceæ majores, ea præditæ figura, ut compoſitæ ovum quodammodo referant, & ſuperior inverſa erectæ inferiori, interpoſito tamen orbe fictili, multis pertuſo foraminulis, commode imponi ac firmiter cum eadem conjungi queat. Orbi fictili ſufficiens imponitur vitrioli,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0042-6 DFG

ad rubedinem, vel ſaltem flavedinem calcinati, quantitas, & inverſa olla ſuperior erectæ, & in foci foveola collocatæ inferiori, cui, ſi vitriolum antea fortius calcinatum recipitur, pauxillum aquæ ſimplicis infuſum eſt, adplicatur: Quo facto juncturæ luto optime clauduntur, & primo duntaxat cinis calidus, prunis remixtus, deinde vero, poſtquam olla ſuperior aliquantulum incaluit, ſoli carbones accenſi circum circa admoventur, iisdemque olla ſuperior tandem adeo obruitur, ut vis ignis ad ſummum provehatur gradum; ſic acidum vitrioli expulſum in ollam inferiorem, cum denegetur adſcenſus, per foraminula orbis interpoſiti deſcendere ac deſtillare cogitur. Finita deſtillatione, & ollis refrigeratis, oleum vitrioli ex olla inferiori, poſt ollæ ſuperioris & interpoſiti orbis remotionem, in vitream effunditur lagenam, & caput mortuum in orbe relictum ſeorſim adſervatur. Hoc oleum, licet obſervata hac methodo majori obtineatur copia, martialibus aut venereis particulis aliquantulum impregnatum eſt, quæ facile tamen ſuſcepta rectificatione ſeparari poſſunt. Altera methodus, quæ uſitatior eſt, ita ſeſe habet: Repletur retorta terrea loricata, vacua ſaltem relicta parte tertia, vitriolo, in pulverem gryſeum redacto, vel ad flavedinem aut rubedinem calcinato, ac tali imponitur furno, in quo carbones circa latera non minus, quam

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0043-1 DFG

etiam ſuperne poſſunt accendi. Poſtquam collo retortæ roſtrum intermedium, (ein Vorſtoß,) eidemque capax receptaculum, præpoſita, ſi lubet, modica aquæ frigidæ quantitate, adplicatum, & juncturæ probe clauſæ fuerunt, primo lenior, deinde intenſior ignis, magis magisque & ad ſummum usque gradum augendus, admovetur: Sic, protracta tamen per aliquot dies & noctes deſtillatione, e vitriolo ad rubedinem calcinato ſtatim nebulæ albicantes, ex vitriolo autem, leni calore in gryſeum tantummodo pulverem redacto, primo phlegma acidulum, deinde vero, igne auctiori reddito, nebulæ albicantes, quæ ſpiritum, tandemque oleum, ceu acidum ponderoſiſſimum, conſtituunt, in recipiens expelluntur. In caſu priori, ubi vitriolum ad rubedinem calcinatum receptum fuit, illico acidum colligitur concentratiſſimum, in caſu autem poſteriori, adſumto ſcilicet pulvere vitriolico gryſeo, liquor prolectus indiget rectificatione, & ſpiritus debilior phlegmaticus ab acido graviſſimo, quod oleum vocant, in retorta vitrea, arenæ balneo imponenda, nova deſtillatione ſeparandus eſt. Circa hanc rectificationem tamen monendum venit, excipulo pauxillum aquæ puræ infundendum, idemque longiori ac valde curvo retortæ collo ita adplicandum eſſe, ut guttæ aqueæ & acidæ leviores, ob vehementem ignis gradum, qui ad phlegmatis ſequeſtrationem requiritur,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0044-7 DFG

transeuntes fervidissimæ, in aquam cadant, & hac ratione vitri ruptura ac fissura, facillime alias contingens, præcaveatur. Expulso phlegmate ac spiritu, ab ulteriori destillatione, si oleum scilicet in retorta relictum satis purum sit atque diaphanum, desistendum, & oleum concentratum, vasis refrigeratis, in vitrum, non subere tamen, sed vitreo pariter pistillo, obturandum, confestim effundendum est: Sin oleum vero rubro-nigricans sit, & partibus heterogeneis remixtum, mutato receptaculo, & igne auctiori reddito, destillatio continuatur, usque dum acidum ponderosissimum quoque in recipiens expulsum sit.

Notatu adhuc *dignissimum est, nec* silentio igitur hoc loco prætermittendum, acidum concentratissimum ac ponderosissimum, ê vitriolo antea fortiter calcinato, ignis fortissimi ope, sub nebularum forma expulsum, in receptaculo, si nihil prorsus aquæ in eo præpositum fuerit, non amplius in liquorem coire, sed vitri lateribus hinc inde adhærescere, & in granula, aut corpuscula lamellosa, aut massulas compactiores ac grandiores, glaciei candore, soliditate ac toto habitu externo æmulas, condensari. Exemtum solidum atque purissimum hoc acidum, quod vulgo *Oleum vitrioli glaciale* adpellatur, constanter, præsertim aëre liberiori admisso, fumat, & licet quidem, suffi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0045-3 DFG

cienti intrante calore, liquefcat, priftinam tamen foliditatem formamque glacialem in loco frigidiufculo recuperat.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM ACIDI VITRIOLICI.

I. VITRIOLVM eft concretum minerale metallicofalinum, ex *acido ponderofiffimo*, natura acido vagabundo primigenio proximo, & *particulis martialibus*, vel *venereis*, vel *utrisque*, corrofionis ac novæ deinceps concretionis beneficio enatum. Triplex igitur, intuitu fcilicet principii metallici, datur vitrioli fpecies, nimirum vitriolum *martiale*, *venereum*, & *venereo-martiale*. Vitriolum martiale viridi, venereum cœruleo, & venereo-martiale ex viridi cœrulefcente pollet colore. Exigua enim cupri quantitas, in vitrioli martialis mixtionem recepta, fatis infigni portioni colorem cœrulefcentem conciliare valet. Præter indicatas fpecies adhuc *rubrum* & *album* vitriolum reperitur: Hoc *Zinci* admixtioni, illud *calcinationi* fuum debet colorem, & arte proinde ex martiali vitriolo paratur, vel circa montes ignivomos, & alibi, ubi ipfa natura calcinationem inftituit, eruitur.

II. Hinc inde quidem, præfertim in fodinis metallicis Sylvæ Hercyniæ, vitriolum reperitur *nativum*, maxima tamen copia in variis regionibus ex terris vitriolicis, pyritis, & marcafitis fulphureis, tum martialibus, tum venereis, arte paratur. In memoratis enim pyritis & marcafitis, fulphure fuperfluo deftillatione aut toftione prius liberatis & aëri in magnis latisque acervis aliquandiu expofitis, ex metallo & aci-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0046-9 DFG

do remanente, corrosione interveniente, generatur, posteaque, aqua inde extractum, coctione in vasis plumbeis, & crystallisatione, ad debitam formam ac consistentiam redigitur.

III. Præter metallum & acidum ponderosissimum vitriolo pauxillum quoque substantiæ inflammabilis tenerioris inhæret. Probant ejus præsentiam, ut taceam observationes complures alias, vapor sulphureus & inflammabilis, quem mixtura ex oleo vitrioli, aqua & limatura martis in phiola eructat, itemque sedimentum nigricans, sub artificiali vitrioli martis, ex ferri limatura, & oleo vitrioli aqua diluto, præparatione collectum; quippe quod elutriatum verum sulphur exhibet, & cum mercurio, certa encheiresi adhibita, in cinnabarim potest sublimari. Separatur quidem in prædictis experimentis pars sulphurea, non tota tamen, sed acido etiam portio aliqua pertinaciter adhærescit; quod eo dignius fide habendum, quum maxima ubique inter phlogiston & acidum vitrioli potentissimum affinitas deprehendatur.

IV. Vitriola martialia, in crucibulo calcinata, primo gryseum, postea rubrum, venerea autem in parte inferiori nigrum, in superiori flavum colorem adquirunt. Solutio quoque vitrioli martis aquosa, injecto pulvere gallarum, aut earum solutione, pariter aquosa, instillata, nigrum induit colorem, qui nunquam tamen in simili casu in vitrioli venerei solutione oritur, sed mixtura potius pallide flavescentem & lutosum adquirit colorem: Vnde constat, ad atramenti confectionem nullum aliud, nisi martiale, vitriolum aptum existere.

V. Vitriolum veneris facile mutatur in martiale, quando cum limatura martis probe coquitur. Martiales enim particulæ sub coctione adhærent acido, & venereas, quæ minori cum eo gaudent affinitate, e

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0047-4 DFG

priſtina mixtione extrudunt. Idem propemodum fit *Neuſolii* in Hungaria, quando ferrum, aquæ venereo-vitriolicæ ad tempus immerſum, vel totum transformatur in cuprum, vel cuprea tamen cruſta obducitur. Ferrum enim, quod majorem cum acido vitriolico affinitatem, quam cuprum, habet, ſucceſſive ab acido ſolvitur, & cuprum, e mixtione deturbatum ac præcipitatum, ejus locum iterum occupat.

VI. Quando vitriolum uſque ad rubedinem calcinatur, acidum adeo concentratur, ut, aqua adfuſa, effervescentia oboriatur. Aliqui hoc experimento utuntur ad explicandam calcis vivæ cum aqua incaleſcentiam & ebullitionem, aſt illud pro mea ſententia parum in hoc paſſu illuſtrationi inſervire poteſt, quum in calce viva facilius alcalicæ, quam acidæ graviſſimæ, partes demonſtrari queant.

VII. Vitriolum veneris acidum ſuum facilius, quam martiale, ſub deſtillatione dimittit, cuius phænomeni ratio in antecedentibus (No. V.) indicata fuit. Promtius pariter & igne remiſſiori acidum e vitriolo expellitur, quando eidem Zincum additur.

VIII. Oleum vitrioli non verum oleum, ſed liquor aqueo-ſalino-acidus ponderoſiſſimus eſt, qui, debite a quiſquiliis, caſu illapſis, rectificatione purgatus, aquea pelluciditate gaudet. Color rubicundus enim, quin tandem ex rubro nigricans, ſpirituoſo huic liquori non competit originaliter, ſed demum, cum ſpiſſitudine eminentiori, naſcitur, quando ſub deſtillatione, aut poſt eandem, fruſtula luti, vel moleculæ ſuberis corroſi, ceræ, picis &c., quibus lagenæ obturantur, quæque principium inflammabile continent, in liquorem incidunt. Valde igitur errant, qui vitrioli oleum in *album* & *rubrum* diſtinguunt, & hoc ſulphure martiali & venereo imbutum, & ideo etiam priori præſtantius eſſe, opinantur. Omne enim oleum vi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0048-0 DFG

trioli purum, uti jam antea monui, post destillationem instar aquæ limpidum est, & tale quoque permanet, si in vitro adservetur, vitreo pariter pistillo debite clauso, nec corpora, pingui substantia inflammabili prægnantia, vel fortuito illapsa, vel studio injecta, eidem rubedinem & nigredinem inducant. Probabile tamen videtur, oleum vitrioli nigricans, aliquoties, post iteratam inquinationem, rectificatione ad pristinam limpiditatem reductum, successive paulo levius evadere & volatilius, cum nequeat sub destillatione impediri, quominus tenerrimæ quædam particulæ inflammabiles acidis corpusculis arcte uniantur.

IX. Oleum vitrioli quævis fluida reliqua, dummodo exceperis mercurium currentem, gravitate superat, & proinde etiam in destillatione ad ejus separationem ignis intensissimus, qui sub ipsa etiam rectificatione, teste BOERHAAVIO, *a)* fere ad gradum Thermometri *Fahrenheitiani* sexcentesimum adscendere debet, requiritur. Major tamen huic acido levitas, & volatilitas plane insignis conciliari potest, si acidis corpusculis adhuc substantia quædam inflammabilis tenerior arctius sociatur; quod fieri poterit, quando a corporibus sulphureis, oleosis &c., sive ex vegetabilium, sive animalium, sive mineralium classe fuerint, v. g. ab antimonio, auripigmento, opio &c., semel vel aliquoties abstrahitur. *b)* Luculentius adhuc veritas hæc ex præparatione *spiritus vitrioli volatilis* STAHLII cognoscitur, qui ex vitriolo calcinato, retortæ terreæ non loricatæ, & jam fissuris hinc inde præditæ, immisso, destillatur. Phlogiston enim carbonum, retortæ immediate adplicatorum, sese per fissuras insinuans, & partibus acidis spirituosis firmissime adhærescens, illas summe reddit volatiles, ut ideo spiritus penetrantissimus, non quidem

a) In *Chemiæ T. II. processf.* 206.

b) Conf. FRID. HOFFM. *Obs. physico-chym. p.* 167.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0049-9 DFG

ſub forma nebularum albicantium craſſiorum, ſed limpido plane halitu, prodeat, qui ob ſummam tenuitatem vaſorum commiſſuras penetrat, nares acutiſſime ferit, &, in pulmones incaute admiſſus, ſuffocationis periculum adfert. *a*) Melius adhuc acidi vitriolici volatiliſatio methodo prædicta obtinetur, quando vitriolum ad rubedinem calcinatum ſub deſtillatione cum limatura martis, cum qua ſubit reactionem, permiſcetur, vel ipſi etiam oleo vitrioli ante deſtillationem ſpiritus vini aut olei cujusdam expreſſi modica quantitas additur, aut illud ab antimonio vel mercurio aliquoties abſtrahitur. Admixtam autem ſubſtantiam phlogiſtam veram laudatæ volatilitatis cauſſam eſſe, exinde liquido patet, quod ſpiritus hic volatilis, in phiola hermetice ſigillata digeſtioni calidæ expoſitus, cuticula quadam pingui in ſuperficie obducatur, quæ accedente phiolæ ſuccuſſione ad fundum ſecedit. Renaſcitur quidem cuticula ejusdem naturæ, attamen, ſi illa ipſa ſemel iterumque ad fundum præcipitata fuerit, ſpiritus volatilitatem ſuam penitus amittit, ac priſtinam ponderoſitatem & craſſam aciditatem recuperat. Accidit hic, quod etiam in aceto optimo, in corruptionem abeunte, fieri obſervamus, præterquam, quod cuticula in aceto craſſior atque magis unctuoſa ſit, & ipſum acetum, cuticula, in ſuperficie enata, aliquoties ad fundum deturbata, acore ſuo ſpolietur. Patet quoque principii inflammabilis admixtio in ſpiritu vitrioli volatili ex quibusdam effectibus, fumi ſulphuris accenſi effectibus ſimillimis: Æque ſcilicet, ac ſulphuris accenſi fumus, colorem coeruleum & rubicundum, quem acidum vitrioli fixius alias exaltat, in ſubjectis coloratis minuit & extinguit.

X. Acidum vitrioli graviſſimum phlegma ſub deſtillatione difficillime dimittit, idemque avidiſſime pariter

a) Conf. STAHL. *in Tract. von Salzen p. 113.* it. in *Obſ. & Animadv. phyſico-chymicis p. 72.* ſeq.

ex aëre attrahit & imbibit, ut inde etiam notabile, quoad pondus & mensuram, augmentum capiat; amittit tamen hac ratione multum de activitate, nec amplius sibilum ac æstum, aquæ instillatum, excitat.

XI. Oleum vitrioli particulas quasdam metallicas teneriores, sub destillatione secum abreptas, in sinu fovere, alii adfirmant, alii negant. Quod me attinet, adfirmantium cohorti memet adjungere nullus dubito. Oleum vitrioli enim, nec minus aqua regia ipsum etiam aurum, si eidem copia adfundantur largiori, secum rapiunt in sublime, *a)* & subtilis etiam substantia metallica, in verum metallum addita borace redigenda, ex oleo vitrioli, præsertim igne sub finem admoto violentissimo inde expulso, per admixtum oleum quoddam expressum separari potest. Quod vero a partium metallicarum miscela eminentior olei vitrioli gravitas pendeat, nondum cum quibusdam adserere audeo.

XII. Quantitas acidi, destillatione ordinaria e vitriolo eliciendi, exacte determinari nequit, quoniam omne acidum, etiamsi destillatio igne intensissimo per octiduum, & donec nullæ amplius nebulæ prodeant, continuetur, rarissime, vel nunquam, expellitur. FRID. HOFFMANNVS, vitrioli centenarium, destillatione violentissima per tres dies & noctes protracta, viginti libras phlegmatis & decem libras olei reddere, adfirmat; *b)* & BOERHAAVIVS ex quinque libris vitrioli, ad rubedinem calcinati, uncias viginti & unam acidi concentratissimi, & uncias quinquaginta duas capitis mortui sese obtinuisse testatur. Septem unciæ, quæ facta computatione adhuc deficiunt, sine dubio, uti auctor quoque judicat, sub destillatione diffiatæ fuerunt. *c)* Quantitas hæc major quidem est, quam ea, quæ adducta fuit

a) Conf. KVNCKELIVS in *Laborat. chym. p.* 284. seq.

b) In *Obs. physico-chymicis p.* 269.

c) In *Chemiæ T.* 2. *proc.* 206.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0051-5 DFG

ab HOFFMANNO, plus tamen adhuc acidi ineſſe ſumme probabile eſt, quoniam acidum vitrioli martem æquali quantitate ſolvit.

XIII. Caput mortuum rubrum, vel ex atro rubeſcens, poſt deſtillationem relictum, quod vulgo *Colcothar* vocant, aëri ad tempus expoſitum, & deinde deſtillationi rurſus ſubjectum, denuo acidi ſpirituoſi portionem reddit; manifeſto documento, illud ſub prima deſtillatione extrema Vulcani tortura nondum penitus expulſum fuiſſe, & aërem protracta actione ſua acidi & terreo-metallici principii cohæſionem laxiorem reddere. Ex capite mortuo etiam ſal auſterum emeticum, ſub *Gillæ Theophraſti* nomine notum, aqua extrahitur, terra reſidua autem, vulgo *Terra vitrioli dulcis* dicta, *Entis veneris Boylei*, præſertim ſi venereæ ſit proſapiæ, præparationi impenditur.

XIV. Oleum & ſpiritus vitrioli variis uſibus chymicis atque phyſicis inſerviunt, & a multis quoque inter medicamenta interna, temperantia, antorgaſtica, antiputredinoſa & ſtomachalia referuntur, immo, D. HVMMELIVS oleum vitrioli, ſibi relictum, & ad paucas guttulas in vehiculo largiori propinatum, tanquam polychreſtum, maximis extollit laudibus, eodemque in Dania Chirurgum quendam Legionarium, nomine STAHL, qui illud ſub *panaceæ* & *auri potabilis* nomine care venditabat, multos ægros, calculo, podagra, malo hypochondriaco, colicis vehementiſſimis, ardore ſtomachi, aliisque morbis chronicis pertinaciſſimis, etiam ex acida primarum viarum ſaburra oriundis, laborantes, brevi tempore feliciſſime ſanaſſe, teſtatur. *a*) Singulas haſce curationes, quas prædictus Chirurgus legionarius fauſto eventu vitrioli oleo perfeciſſe dicitur, ego quidem penitus in dubium vocare nolo, nunquam tamen auctor ero ſuaſorque, ut medici providi ac con-

a) V. *Tract. cit. p. 39. ſeq.*

ſcientioſi eum intuitu hujus remedii ſequantur. Facilius enim, quod ſupra pridem dictum fuit, a gravi ac cauſtico ejusmodi acido minerali noxa, quam utilitas, exſpectanda eſt, & licet prior non confeſtim, aut apud ægros robuſtos ſemper ſentiatur, tandem tamen, ſi uſus ſæpius reiteretur, certiſſime ſupervenier; quemadmodum tale quid pro mea ſententia etiam metuendum erit, quando â Chirurgis & Medicis nimium audacibus, uti noſtro ævo ſatis ſolenne eſt, ad excitandam ſalivationem infuſum aquoſum mercurii ſublimati dilutius, aut in febre quartana rebelli, cachexia &c. arſenicum album interne exhibetur. Inter ſeptica & hæmoſtatica externa facilius locum concedere, imo parcam ejus huic acido miſcelam cum melle, aut aliis electuariis, in ſcorbuto oris, gingivis tumidis atque flaccidis provide adplicandis, aut inter gargariſmata recipiendis, non plane rejicere poſſum.

SPIRITVS SVLPHVRIS.

IN SVLPHVRE communi minerali idem acidum, quod cum marte aut venere vitriola format, reperitur; aſt longe difficilius a parte inflammabili, cui arcte hæret ſociatum, ſeparatur. Quando ſulphur incenditur, illico quidem ſecedit, maxima tamen ex parte cum ſubſtantia phlogiſta in flammam, quæ liberiorem aëris acceſſum abſolute poſtulat, converſa, avolat in auras, ut ideo parum, licet multiplex etiam artificium adhibeatur, colligi queat. Id quoque, quod multo impetratur labore, ob neceſſariam aquæ additionem, debilem plerumque liquorem acidum exhibet. Melius igitur pro mea ſententia eſſet futurum, ſi medici ſpi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0053-7 DFG

ritum ſulphuris vulgarem ex acidorum uſitatorum cenſu plane proſcriberent, eidemque ſemper vitrioli ſpiritum, natura omnino & virtute ſimillimum, ſubſtituerent.

VVLGO Spiritum ſulphuris dividunt in *graviorem* ſeu *comparative fixiorem*, quem ordinario in pharmacopoliis vendunt, atque *oleum ſulphuris per campanam* vocant, & *leviorem, volatilem*, qui nondum ubique civitate pharmacevtica donatus eſt, & ab inventore STAHLIO *Spiritus ſulphuris volatilis* STAHLII dicitur. Prior ita elicitur: Suſpenditur ſub camino, vel in alio loco commodo alembicum, aut campana vitrea, roſtris tubulatis utrinque exporrectis inſtructa, cui parva adplicantur excipula. Deinde in lapide ſub campana crucibulum, aut aliud vaſculum terreum, duorum vel trium digitorum transverſorum hoc & campanam ſuſpenſam intercedente ſpatio, collocatur, ſulphure citrino groſſiuſcule ſaltem contuſo repletum; quibus peractis, ſulphur accenſo & transverſim impoſito *filo ſulphurato* accenditur, ſic fumi acidi, partim, ad latera ſecedentes, in auras diſſipantur, partim in campanam adſcendunt, ibidemque in roridas guttulas, ſucceſſive defluentes, condenſati, in excipulis colliguntur. Monendum tamen, campanam æque atque excipula ſtatim in principio aqua vel ſpiritu vini phlegmatico probe humectanda eſſe, ut fumi acidi ſicciſſimi matri-

cem

cem ſeu corpus inveniant, & ſic citius ac copia majori condenſari ac colligi queant. Alii campanam, roſtris tubulatis deſtitutam, eligunt, & crucibulum, ſulphure refertum, ac campanæ ſupponendum, in alio vaſe ampliori, cui aliquid aquæ infundunt, ita collocant, ut guttulæ acidæ, ex campana defluentes, in aquam cadant, eamque ſapore acido ac viribus imbuant. Alii linteola oblonge ſecta ac ſulphurata accendunt, & alterum poſt alterum in doliolum, quoad partem dimidiam aqua repletum, injiciunt; ſic aqua, ſi dolioli oſtium, poſt quamcunque linteaminum accenſorum injectionem, aliquantulum claudatur, & doliolum poſt telæ ſulphuratæ deflagrationem quaſſando commoveatur, acidis ſulphuris partibus ita ſucceſſive impræegnatur, ut, ordinaria deinceps deſtillatione rectificata, debilem ſulphuris ſpiritum largiatur. Alii aliis adhuc utuntur methodis, quas deſcribere tamen diſplicet, quia nunquam, etiamſi hæc vel illa methodus eligatur, concentratus ſulphuris ſpiritus, vel notatu digna tamen ſpiritus concentrati quantitas, obtinetur.

VOLATILIS ſulphuris ſpiritus ita paratur: Repletur vaſculum terreum ſulphure contuſo, idemque, impoſito filo ſulphurato, ſub expanſis linteis, forti lixivio alcalico impræegnatis, accenditur, ut fumi acidi, a parte inflammabili nondum perfecte liberati, cum ſale alcalico, quod ſub adſcenſu attingunt, in ſal neutrum,

ſeu tartarum vitriolatum concreſcant. Hoc deinde, ex linteis probe ſaturatis aqua extractum, denuo coagulatur, & exſiccatur, indeque, addito in retorta vitrea, arenæ imponenda, oleo vitrioli, ſpiritus ſulphuris volatilis concentratiſſimus expellitur. Alii prædictam linteaminum imprægnationem in ollis ſingularibus, ſibi mutuo imponendis, quas vulgo *Aludels* vocant, ſuſcipiunt, & in hunc finem lintea, ſale alcalico imbuta, ollis ſuperioribus imponunt, ſulphur autem in vaſculo, in medio ollæ infimæ collocato, accendunt, ac toties nova linteamina immittunt, quoties priora exſiccata ac probe imprægnata eſſe obſervant. Ex linteis hiſce deinde ſal neutrum, vel fricando excuſſum, colligunt, vel, pariter aqua extractum, evaporando ad ſiccitatem redigunt, & inde deinceps præfata methodo ſpiritum volatilem eliciunt. Olla ſuprema, quod adhuc addendum eſt, foramine inſtructa eſſe debet, ut ſulphuris deflagratio eo promptius ſuccedat.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS SVLPHVRIS.

I. SVLPHVR eſt concretum minerale, ſiccum ac durum, ſalino-inflammabile, vel flavi, vel ex viridi flaveſcentis, vel rubri, aut ex flavo-rubeſcentis, vel gryſei coloris.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0056-4 DFG

II. Omne quidem ſulphur minerale nativum eſt, ac compoſitionem ſuam ſoli debet naturæ, a pleriſque nihiloſecius, quum opera humana ad ſeparationem ejus plerumque neceſſaria inveniatur, in *nativum* & *factitium* diſtinguitur, ac binæ nativi, tres factitii ſpecies recenſentur. *Foſſile nativum*, quod vulgo etiam *ſulphur vivum* appellant, vel *purum*, vel *impurum* eſt. Hoc in *Islandia*, *Italia* & alibi ex fodinis ſulphureis, vel etiam circa montes ignivomos, eruitur, & variis quisquiliis terreis, arenoſis, lapideis, aliisque remixtum eſt, ut ideo prius, quam trahi poſſit in uſum, depuratione indigeat: Illud vero purum ac ſemi-diaphanum exiſtit, & colore vel citrino, vel rubeſcente, vel rubro gaudet, quæ rubedo tamen ſulphuri proprie non competit, ſed unice ab admixto arſenico deducenda eſt: Hinc, quo intenſior adeſt rubedo, eo major inhæret arſenici quantitas, ita ut ſulphur ſaturate rubrum potius pro rubri arſenici, quam ſulphuris, ſpecie habendum ſit. Ad ſpecies *factitias* refertur 1. *Sulphur ſtillatitium*, citrinum, aut ex flavo virideſcens, 2. *Sulphur vulgare Officinarum*, flavum, vel ex viridi-flaveſcens, & 3. *Sulphur caballinum*, gryſei coloris. *Sulphur ſtillatitium* in ſuppoſita vaſa fictilia deſtillat, quando Goslariæ & alibi pyritæ martiales atque marcaſitæ ſulphureo-venereæ, ſubſtratis & interpoſitis ligni aridi ſegmentis, in acervos, toſtioni in aëre libero ſubjiciendos, congeſtæ, accenduntur. *Sulphur vulgare Officinale* partim ſublimationis beneficio, in retortis ferreis aut lapideis, methodo, ab HENCKELIO in *Pyritologia* deſcripta, ex pyritis, cæteriſque marcaſitis metallico-ſulphureis ſegregatur, partim ex foveis, quæ in prædictis pyritarum acervis, ſeu rogis, toſtionis tempore, vel ſponte naſcuntur vel ſtudio ab operariis, quamprimum minera continuata ignitione mollior reddita fuit, imprimuntur, & ſulphure liquefacto paullatim replentur, ferreis cochlearibus exhauritur; unde

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0057-0 DFG

constat, hoc & sulphur stillatitium, si illud semel repetita liquefactione, atque quisquiliarum subsidentia fuerit depuratum, nullum plane intercedere discrimen. Quod restat *Sulphur caballinum* ex fecibus, post sulphuris depurandi antecedentis liquefactionem ad fundum secedentibus, nascitur, & proinde nullius pene utilitatis est, præterquam, quod equis a mulo-medicis exhibeatur.

III. Sulphur commune purum ac citrinum ex solo acido vitrioli ponderosissimo, & substantia phlogista teneriori, arctius invicem unitis, conflatum est; quemadmodum elementa hæc resolutio æque ac nova ejus compositio confirmat. Ex sulphure enim, in tigillo, leni interveniente colliquefactione, in sic dictum *hepar* redacto, blanda calcinatione ita pars inflammabilis separatur, & in auras expellitur, ut solum remanens acidum cum alcali perfectum sal neutrum, tartaro vitriolato simillimum, producat, quod denuo tamen, cum adjecto carbonum pulvere colliquefactum, pristinam hepatis formam & indolem recuperat. Succedit etiam sulphuris, aut tamen halitus sulphurei, productio, quanquam methodo diversa, cum corporibus aliis, phlogisto principio prægnantibus. Nam ex mixtura aquæ, olei vitrioli, & limaturæ martis halitus prodit sulphureus, qui, in phiola angustioris orificii collectus, admota candela, cum strepitu quodam & explosione accenditur. Ex mixtura aluminis usti, & vitelli ovorum calcinatione verum sulphur, quod sponte in aëre libero, immo aëre saltem in vitrum admisso, accenditur, potest parari. Frustula hujus pyrophori seu sulphuris artificialis grandiuscula, æque ac sulphur vulgare, cœruleam ostendunt flammulam, & acidum quoque halitum eructant. Ex magmate terreo-resinoso nigricante, post olei vitrioli dulcis destillationem residuo, ut & ex oleis, resinis atque gummatibus, cum oleo vitrioli combinatis, in retorta spiritus, sulphurei

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0058-6 DFG

odoris & indolis, deſtillari, quin, decenti adhibita encheireſi, verum ſulphur, minerali analogum, ſublimari poteſt. Ut nihil dicam de momentanea halitus ſulphurei productione, quando oleum vitrioli carboni candenti inſtillatur, ejusdemque farinæ experimentis reliquis, quæ hinc inde in GLAVBERI, STAHLII, HOFFMANNI, NEVMANNI, aliorumque recentiorum ſcriptis leguntur conſignata: Satis enim ex allegatis liquet, ſulphur minerale ex duplici ſaltem elemento, inflammabili videlicet & acido-ſalino, compoſitum eſſe.

IV. Quanquam ſulphur vulgare facillime ignem concipit, & totum, uti adparet, flamma conſumitur, veræ tamen ſubſtantiæ phlogiſtæ exiguam ſaltem quantitatem continet in mixtione ſua. Nam ſecundum adcuratam *Domini* BRANDT, Pharmacopoei Holmienſis exercitatiſſimi, inquiſitionem chemicam quantitas ſubſtantiæ inflammabilis ſeſe ad quantitatem acidi habet ut 3. ad 50. *a*); immo NEVMANNVS, cui tamen in hac parte plenam fidem tribuere nequeo, in integra ſulphuris libra civili nondum duas drachmas principii inflammabilis reperiri, totamque partem reliquam ſal acidum eſſe, perhibet *b*). Ægre nihilominus hoc acidum a parte inflammabili ſub deflagratione avellitur, & maxima ex parte cum eadem in aërem, cujus liberior acceſſus ad deflagrationem ſumme neceſſarius eſt, aufugit: Hinc non mirandum, quod ordinario, vario etiam adhibito artificio, tam parum ſpiritus concentrati colligatur.

V. Ob phlogiſtæ ſubſtantiæ adhæſionem largiorem volatilis ſulphuris ſpiritus levior eſt, vulgari fixiori, & id quoque cauſſa eſt, cur facile iterum ex enato tartaro vitriolato, in præcedentibus deſcripto, per oleum vitrioli, in retorta adfuſum, expellatur. Quodammodo

a) Vid. *Abhandlungen der Königl. Schwediſchen Academie der Wiſſenſchaften, Band. XIIX. p. 54.*

b) In *Lect. de Sulphure.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0059-4 DFG

hic ſpiritus cum ſpiritu ſulphureo - acidulo minerali, quem *aquæ* fovent *ſoteriæ*, quique iis vires largitur præſtantiores, convenire creditur. Siquidem *Dominus* SEIFFIVS experimentis ſatis probavit, in *Pyrmontanis* quoque *acidulis* pelluciditatem, ſaporem vividum acidulum, eminentem levitatem, egregiam corporis vaſa permeandi promtitudinem & virtutes præcipuas ab inhærente ſpiritu vitrioli aut ſulphuris, vulgari tamen leviori, volatiliori ac pinguiori, pendere. *a*) Subtile & activum hoc acidularum elementum intrat, quando pyritæ, præſertim martiales, pingues, aqua ſub terra humectati, incaleſcunt, & ſub hac incaleſcentia aliquantulum reſoluti, ſpiritum phlogiſto - acidum tenerrimum & valde elaſticum, ſeu potius expanſivum eructant, qui aquas deinde, pyritarum ſtrata tranſeuntes, vel ſaltem prætereuntes, ingreditur, iisdemque hac ratione virtutem præcipuam communicat.

VI. Cereviſias, vina & aceta, nimiam, eamque deſtructivam, fermentationem cohibendo, diu hic ſpiritus conſervat, & turbidis æque ac vappidis pelluciditatem reddit. Idem tamen ipſum quoque acidum vitrioli graviſſimum præſtat, imo, illud in hoc paſſu volatili ſulphuris acido a quibusdam præfertur. *Acidum ſulphuris accenſi*, ſupra allegatus HVMMELIVS ſcribit, *b*) *jam a multis ſeculis ad conſervanda ab ulteriore fermentatione & vappeſcentia vina adhiberi conſueviſſe, notum eſt, cujus loco, ſi aliquid olei vitrioli probe vino commiſceas, non tantum idem præſtabis, ſed & vina ab odore ingrato, & fumo caput petente, quæ ſulphur accenſum inducit, ſimul immunia præſtabis; idem efficit in cereviſia, quæ a ſubſequenti fermentatione turbatur, & claram ad ultimam guttam conſervabit. Sic & vina pendula hujus admixtione illico reſtituuntur; imo ipſa aceta, ne in mucorem*

a) *Vid. ejusd. Beſchreibung des Pyrmonter Brunnens. cap. 4.*
b) *Libr. cit. p. 42.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0060-5 DFG

& coagulum abeant, præservantur, & ipsa vina dulcia, quæ in Hollandia a fermentatione tueri & ita bibere moris est, nullo alio artificio melius in desiderato statu conservantur, quam admixto iis acido vitrioli, quod non tantum eorum dulcedinem non imminuit, sed & auget, & vina generosiora præstat. &c.

VII. Quoad vires & usum medicum sulphuris acidum perfecte cum acido vitrioli, licet temperandi fine sæpius quam hoc, a medicis quibusdam præscribatur, convenit, & ideo etiam idem de eo, respectu usus interni & externi, judicium ferendum est.

SPIRITVS ALVMINIS.

TERTIVM concretum minerale, in quo acidum vitrioli ponderosissimum copiosius hospitatur, alumen est, indeque sequenti modo destillando elicitur: Repletur retorta terrea loricata, vel etiam vitrea, ad partem dimidiam alumine vulgari, leni ustione superfluo phlegmate liberato, & loricata terrea igni aperto, vitrea altius arenæ balneo imponitur; sic igne substrato, aut circumquaque admoto, & per gradus aucto, primo spiritus debilis, postea fortior sub nebularum albicantium forma in adplicatum recipiens expellitur. Qui simul phlegma desiderant, alumen nondum calcinatum recipiunt, & primo partem aqueam, paucissimis moleculis acidis remixtam, e cucurbita evocant, deinde vero ex residuo, retortæ injecto, methodo prædicta acidum gravius ac concentratum destillando educunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0061-1 DFG

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS ALVMINIS.

I. ALVMEN vulgare & ordinarium in *Suecia*, *Anglia*, *Gallia*, *Italia*, *Germania* &c. ex mineris *terreo-salinis*, vel *lapideo*-aut *metallico-sulphureis*, vel *terreo-salino-bituminosis*, plerumque aëri libero prius aliquandiu exponendis, elixiviatur, & deinde, coctione, evaporatione, & crystallisatione, ad corporis salini splendentis formam ac consistentiam deducitur.

II. Alumen, sive jam perfectum in terris aut lapidibus quibusdam, habitu externo salem aluminosum jam jam referentibus, hæserit, sive in mineris terreo-bituminosis, aut lapideo-metallico-sulphureis, spontanea in aëre libero incensione ac lenta deflagratione substantia inflammabili aliquantulum orbatis, demum fuerit genitum, ex *acido vitriolico* & *peculiari terra*, *candida*, *levi*, *porosa* atque *insipida*, a terra calcaria & cretacea penitus distincta, *a*) componitur. Nam terra hæc præcipitatur, quando solutioni aluminis aquosæ oleum tartari per deliquium infunditur, & acidum, exclusa terra, cum alcali fixo in tartarum vitriolatum concrescit, qui, sive memorata præcipitatione, sive simplici spiritus aluminis miscela productus fuerit, addito carbonum pulvere, &, promtioris liquefactionis caussa, pauxillo pariter salis tartari, in crucibulo, subdito igne adæquato, in massam rubentem, hepati sulphuris similem, æque ac tartarus vitriolatus ordinarius, confluit; ex quo postmodum verum sulphur

a) Plura de singulari hac terra in Cel. A. S. MARGGRAFII *Tractatu chemico*, supra dudum allegato, *p. 212. seq.* legi poterunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0062-7 DFG

minerale ſeparari poteſt; manifeſto documento, in vitriolo, ſulphure & alumine unum idemque acidum hoſpitari.

III. Sat magna quidem, minor tamen, quam in vitriolo, acidi quantitas in aluminis mixtione hæret, & dimidiam illud cum aqua totius ponderis partem conſtituit. Ex libra enim aluminis, igne extremo calcinati, teſte FRID. HOFFMANNO, *a*) octo unciæ acidi ac phlegmatis expelluntur, & relictæ unciæ octo terram inſipidam & inertem ſiſtunt. Difficillime tamen acidum ſub deſtillatione totum ſegregatur, & plerumque modica ſaltem acidi concentrati quantitas, niſi ſumma ignis, per aliquot dies & noctes continuo admovendi, violentia accedat, obtinetur; quod cauſſa quoque fuiſſe videtur, cur LEMERIVS quinque aluminis libras octo tantum ſpiritus concentrati uncias reddere ſcripſerit. *b*)

IV. Spiritus aluminis quoad uſum medicum internum cum ſpiritu vitrioli & ſulphuris vulgari convenit, rarius tamen, quam præcedentes, adhibetur. Externe, præſertim non adeo concentratus, cum melle roſato, aut ſyrupo mororum &c., mixtus, ad aphthas oris & ulcera mundificanda, nec minus phlegma acidulum, e cucurbita evocatum, refrigerandi fine in ophthalmiis & inflammationibus, nec minus mundificandi ſcopo in ulceribus & vulneribus a quibusdam commendatur. Sed proſtant tutiora ac meliora, & ſpiritu hoc in caſibus memoratis commode carere poſſumus. Cavendum inprimis, ne frigidum phlegma acidulum, partibus eryſipelate correptis improvide adplicatum, noxiam retropulſionem efficiat.

SPIRITVS NITRI.

NITRVM acidum ſuum, arcte cum ſubſtantia terreo-ſalino-alcalica combinatum, absque

a) In *Obſerv. phyſico-chym. p.* 272. *b*) In *Curſu chym.* P. I. *p.* 600.

corporis cujusdam, acido vitrioli prægnantis, aut fortius tamen, ob majorem denſitatem ſuam incaleſcentis, additione, nunquam promte, nec unquam fortaſſis perfecte dimittit, & deſtillatio ideo pro addendorum differentia valde variat. Alii enim *terras limoſas*, *lutoſas*, *bolares*, aqua paullulum humectatas, vel *lateres contuſos* cum nitro pulveriſato in maſſam redigunt, & ex globulis inde formatis, atque retortæ loricatæ injectis, igne vehementi ſpiritum nitri proliciunt. Alii nitro ſiccato *alumen uſtum*, aut *vitriolum leniter calcinatum*, portione anatica, vel etiam dupla, addunt, vel *ſpiritum aluminis*, *vitrioli*, aut ipſum *vitrioli oleum* adfundunt, & deſtillationem deinde, admoto igne aperto, in retorta terrea loricata, ſimplici, aut tubulata, vel in retorta vitrea, arenæ balneo imponenda, inſtituunt. Qui prædictas terras martiales portione dupla aut tripla addunt, parum ſpiritus concentrati impetrant, plus vero, qui vitriolum calcinatum, alumen uſtum, aut acida liquida graviora, præſertim oleum vitrioli, miſcent, colligunt, & ſpiritus præterea longe fortior eſt, maxime, ſi oleum vitrioli nitro ſicciſſimo adfuſum fuerit. Vltimam igitur methodum, quum ſit optima, fuſius deſcribere placet: Recipiuntur ſcilicet nitri puri, pulveriſati, & optime ſiccati unciæ ſex vel ſeptem, eidemque, in retortam vitream ſiccam ac mundam injecto, binæ olei vitrioli

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0064-8 DFG

rectificati, vel etiam vulgaris, probe tamen adhuc fumantis, unciæ ſucceſſive adfunduntur, ſic in inſtanti nebulæ rubicundæ cum aliquali mixturæ ebullitione, & leniori retortæ incaleſcentia adſurgunt, quæ retortam colore aureo - rubente obducunt. Olei infuſione peracta, retorta absque mora arenæ balneo altius imponitur, & adplicato capaci recipiente, ac probe lutata commiſſura, ignis ſubſternitur, & ſucceſſive augetur, donec ſpiritus, qui partim guttatim, partim ſub nebularum rutilantium forma, in receptaculum tranſit, penitus expulſus fuerit. Finita deſtillatione, ſpiritus rubicundus concentratiſſimus, ſumme cauſticus, ac valde fumans, tritorii vitrei ope ex receptaculo in aliud vitrum, vitreo pariter operculo muniendum, effunditur. Quum integra etiam receptaculi ſuperficies interna rubro colore tincta ſit, aquæ vel ſpiritus vini pauxillum infundendum eſt, ut color, eumque producentes particulæ acidæ, adjuvante vitri agitatione, auferantur. Aqua loco ſpiritus nitri debilis ſeorſim adſervari, ſpiritus vini autem dulcificationis tempore alcoholis & ſpiritus nitri fumantis mixturæ adfundi poteſt.

Aliqui deſtillationem ſpiritus nitri fumantis in retorta tubulata ſuſcipiunt, & easdem fere, quas in clyſſorum præparatione adhibere ſolemus, cautelas obſervant, præterquam, quod, oleo vitrioli nitro injecto ſucceſſive inſtillato,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0065-4 DFG

foramen ſuperius operculo probe claudant, ne nebulæ deſtillationis tempore ſimul per iſtud egrediantur.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS NITRI ACIDI.

I. NITRVM eſt ſingulare ſal medium, fixum, cryſtallinum, ex *acido ſui generis* & *ſale fixo alcalico vegetabilis proſapiæ* compoſitum. Singulare dicendum, quia in igne liqueſcens cum quibusvis corporibus ſulphureis, bituminoſis, reſinoſis, oleoſis, pinguibus, aliisque, ſubſtantia terreo-phlogiſta ſicciori, concentrata, ac magis minusve explicita præditis, promptiſſime accenditur, vel rectius, corpora memorata in motum igneum & flammantem redigit, etiamſi per ſe deguſtatum linguæ frigoris ſenſum imprimat, & aquam ac vivorum animantium humores valde refrigeret.

II. Nitrum partim naturæ, partim arti ſuos debet natales. Natura primo nitrum *embryonatum*, & artifex demum ex illo nitrum ordinarium componit. Embryonatum ex acido aëris vagabundo ac primigenio, & tenerrima ac pingui ſubſtantia oleoſo-urinoſo-ſalina, terris variis, præſertim putridis, inhærente, naſcitur; hinc tale etiam mixtum ignem nondum perferre, & in corpus ſolidum, ſiccum, cryſtallinum redigi poteſt, ſed ſub lixivii evaporatione & decoctione iterum deſtruitur, & maxima ex parte in auras expellitur evaporando, ut nil, niſi magma unguinoſo-ſalinum in vaſe remaneat; quid? quod, tanta pollet teneritudine, ut fervidiores ſolis radii illud maxima ex parte iterum diſſolvant ac deſtruant: Vnde etiam ratio patet, cur in

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0066-0 DFG

in cumulorum, ex terris ſaburroſo-limoſo-calcario-putridis, aliisque nitro generando aptis, congeſtorum, latere boreali longe uberior nitri proventus obſervetur, quam in latere, meridiano ſoli expoſito. Alii aliam quidem cauſſam allegant, & ventos boreales plus acidi adferre opinantur; verum hæc ſententia ab aliis jam dudum fuit refutata, & ad mera pertinet commenta. Ex nitro embryonato deinde nitrum ordinarium reſultat, quando nitri coctores lixivio, aqua e terris, nitro primordiali teneriori prægnantibus, extracto, lixivium aliud alcalicum, pari methodo, eodemque menſtruo e cineribus vulgaribus aut clavellatis & calce viva paratum, debita quantitate admiſcent, vel poſterius ſtatim ante prioris lixivii extractionem terris nitroſis adfundunt, ut una eademque elixiviatione ſtatim perfectum lixivium nitroſum obtineant. Quamprimum enim alcali fixum ſolutum cum nitro embryonato, pariter in aqua ſoluto, miſcetur, priſtina in poſteriori unio principiorum diſſolvitur, alcali fixum, volatile urinoſum extrudens, denuo cum acido primigenio, tenerrima ſubſtantia phlogiſta remixto, connubium ſubit arctiſſimum, & ita nitrum naſcitur ordinarium ac comparative fixius, quod deinde coctione, evaporatione, & cryſtalliſatione ad debitam formam ac conſiſtentiam redigitur. Cryſtalliſatione rite inſtituta, ordinario moleculæ nitroſæ congregatæ in cryſtallos longas, priſmatico-pyramidales ac ſexangulares concreſcunt.

III. Quando nitrum, præprimis in vaſe aperto, igne funditur, ac diu detinetur in fluore, notabilem acidi partem amittit, & poſt refrigerationem, humidum ex aëre attrahens, plus minusve unguinoſum evadit; at major nihiloſecius & gravior acidi portio tam arcte parti ſalino-alcalicæ adhæret, ut citra acidi vitriolici additionem igne ſolo difficile ab ea avellatur. Quo purius quoque atque concentratius acidum vitriolicum eſt, eo

citius ac melius deſtillatio ſuccedit. Si oleum vitrioli additur, ad ſex vel ſeptem partes nitri perfecte ſiccati partes duæ olei vitrioli probe fumantis ſufficiunt. Nam uncia una ſpiritus nitri communis ſatis concentrati, teſte NEVMANNO *a*) drachmas duas cum dimidia ſalis acidi, & drachmas ſex & dimidiam phlegmatis continet; ac ſeptem propemodum ſalis tartari drachmas ad perfectam ſaturationem expoſcit.

IV. Si nitrum puriſſimum ad deſtillationem receptum, ac juſta olei vitrioli quantitas adfuſa fuerit, poſt ſpiritus expulſionem novum plane ſal medium, notum nempe *arcanum duplicatum*, totum, vel maximam tamen partem in aqua ſolubile, relinquitur; ſin nitrum vero nondum depuratum fuerit adhibitum, caput mortuum aqua nunquam ſolvitur totum, ſed terræ candidæ calcariæ ſat larga portio, ſolutionem reſpuens, in fundo remanet, quæ commode tamen, me ſentiente, magneſiæ albæ, ulteriori nimirum præparatione conſueta præmiſſa, ſubſtitui poteſt. Addito alumine uſto, aut vitriolo calcinato, tale quidem ſal pariter enaſcitur, aſt rariſſime perfecta puritate gaudet; quemadmodum de hiſce Sect. de ſalibus mediis plura videnda ſunt.

V. Spiritus nitri concentratiſſimus rubro aut flavorubente pollet colore, ac ſimiles fumos aëre admiſſo eructat. Hæc rubedo tamen ſucceſſive evaneſcit, quando in vitro non ſatis munito adſervatur, aut aër ſæpius admittitur, & ablata rubedine etiam fumare ceſſat, nec amplius olea deſtillata ætherea ſpecifice graviora incendit. Immo, cum eadem perit elaſticitas, quæ tanta alias eſt, ut, accedente calore majori, vitra diffringat.

VI. Spiritus nitri fumans, uti dictum, olea graviora incendit, in levioribus autem fortem duntaxat ebullitionem, incaleſcentiam, ac fumum denſiſſimum

a) In *Lect. de nitro p. 141.* Conf. etiam in antec. §. 4.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0068-2 DFG

excitat, & camphoram in oleum, olea vero in resinas aut pinguedines mutat.

VII. Moleculis acidis spiritus nitri, præsertim rubicundi, subtilis quædam substantia inflammabilis, quæ acidum primigenium vitriolicum transformare videtur in specificum nitrosum, certa quantitate sociata est. Probatur ejus adhæsio 1. per *majorem levitatem*, 2. *colorem rubicundum*, 3. *genesin nitri in terris pinguibus putridis*, & 4. *per productionem balsami sulphuris ex spiritu nitri & oleo terebinthinæ*. Quando enim pars una olei terebinthinæ cum quatuor partibus spiritus nitri, concentrati quidem, non tamen flammifici, miscetur, & mixtura digeritur, tandem inde balsamus sulphuris resultat, ordinario sulphuris balsamo simillimus quoad formam & proprietates. *a*) Specifica hæc transformatio non tantum cum acido vitriolico, sed etiam salino vulgari succedit. Nam flocculi illi terreo-inflammabiles, primo nigricantes, ac postea in aëre flavescentes, qui sub martis solutione per spiritum salis e ferro separantur, salis spiritum recentem, si denuo illo solvantur, in spiritum nitri convertunt; uti de hisce plura in *Excell.* D. POTTII *Tractatu de Sale communi* videnda sunt. *b*) Sine dubio subtilis hæc substantia inflammabilis acido primigenio adhæret, quande illud terras pingues ac putridas ingreditur, & cum principio oleoso-urinoso, jam in terris memoratis præsente, in nitrum embryonatum concrescit.

VIII. Raro spiritus nitri perfecte purus obtinetur, sed persæpe acido salis communis aut vitrioli remixtus est, quoniam nitrum, præsertim crudum ac nondum depuratum, rarissime a sale communi perfecte liberum est, & sub destillatione etiam plus plerumque, quam opus est, vitrioli, aut olei vitrioli nitro additur. Ab

a) Conf. NEVMANNVS in *Lect. de Nitro p.* 26. 67. seq.
b) p. 58.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0069-0 DFG

acido vitriolico facile liberari potest, quando semel adhuc super nitrum recens abstrahitur, & acidum gravius ideo in nitro remanet; quod acidum salis vero attinet, hoc difficilius separatur, quoniam sub rectificatione statim destillationis initio cum leviori ac volatiliori nitri parte acida transscendit. Hinc præstat nitrum adsumere depuratum, quod a sale communi liberatur, quando solutio ejus, cum aqua pura facta, post filtrationem ac blandam evaporationem, confestim ad crystallisandum reponitur, ac illæ tantum crystalli, quæ primo concrescunt, e lixivio eximuntur, & in residuo sal commune, quod tardius crystallos cubicas format, cum aliis impuritatibus relinquitur. Docimastæ & aurifabri acidum salis & vitrioli in aqua forti etiam præcipitando separant per instillatam solutionem argenti, aut ipsas lamellas argenteas, exigua quantitate immissas. Purus enim spiritus nitri argentum injectum solvit, admixtum vero acidum salis ac vitrioli idem denuo e solutione praecipitat, ac simul cum praecipitatis argenti moleculis, quibus adhaerescit, ad fundum secedit.

IX. In medicina hic spiritus per se interne, ob maximam vim causticam, nunquam adhibetur, rite autem dulcificatus medicamentum praebet egregium, cujus praeparationem & usum futurae exhibebunt paginae.

SPIRITVS SALIS.

HVJVS spiritus destillatio convenit maximam partem cum destillatione spiritus nitri, & ita, si statim spiritus desideretur concentratissimus, adornatur: Recipiuntur unciæ duodecim salis communis fontani, probe siccati, eidemque, cucurbitæ prius vel retortæ vitreæ simplici indito, successive ac provide unciæ

quatuor

quatuor olei vitrioli fumantis adfunduntur; quo facto vas destillatorium arenæ balneo imponitur, &, adplicato capaci receptaculo, ac optime clausis commissuris, ignis, per gradus augendus, substernitur, sic spiritus acidus, valde subtilis ac penetrans, mobilissimus, & aëre admisso admodum fumans, sub nebularum albicantium forma, expellitur, atque in receptaculo, quanquam exigua admodum quantitate, in liquorem diaphanum condensatur, partim etiam, & quidem quoad portionem maximam, per commissuras, luto etiam optime munitas, constanter ac liberrime penetrat. Quare, si majorem spiritus quantitatem obtinere velimus, sal nondum siccatum, sed aqua potius ante destillationem largius humectatum, adsumendum, vel recipienti, quæ methodus optima, modica aquæ portio infundenda est, ut spiritus acidus ê sale siccato expulsus illico corpus, cui sese possit insinuare, inveniat. Alii, ut noxam, quam nebulæ acidæ mobilissimæ, sub olei vitrioli instillatione impetuose adsurgentes, pulmonibus inferunt, quodammodo evitent, retortam terream tubulatam ac loricatam adhibent, & adplicatis adplicandis oleum vitrioli per amplum foramen superius sali siccato adfundunt, posteaque, foramine memorato prius probe obturato, spiritum in recipiens expellunt.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS SALIS ACIDI.

I. SAL commune vulgo in *fossile*, *fontanum* & *marinum* distinguitur; non essentialiter tamen hæ species differunt, sed saltem respectu puritatis. Fontanum omnium purissimum est, sali fossili, nondum depurato, autem ordinario partes quædam terreo-lapideæ inhærent, & marino nitrosi quidquam admixtum deprehenditur. Experientia enim constat, aquam marinam incendiis restinguendis non adeo aptam esse, ac motum flammantem magis intendere, quam cohibere; imo notum est, spiritum, ex sale marino prolectum, plerumque instar aquae regiae, quae ex salis culinaris & nitri acido componitur, aurum solvere, quod alias purus salis communis spiritus praestare nequit. Nitrosum hoc aquæ marinæ principium, nitro embryonato simile, in iis maxime pelagi tractibus nascitur largius, in quibus plura extincta animantia putredine resolvuntur.

II. Constat hoc sal neutrum ex *acido peculiari* & *sale alcalico fixo minerali*; hinc, addito ad secessum acidi sub destillatione promovendum oleo vitrioli, novum *sal*, nempe *mirabile Glauberi*, adfuso autem spiritu nitri concentrato, singulare *nitrum cubicum* generatur.

III. Ob arcte admixtum sic dictum principium mercuriale seu arsenicale, acidum salis communis, admisso præprimis aëre liberiori, valde mobile atque volatile est, & alia quoque corpora, præsertim metallica, quibus arcte adhæret, ad majorem mobilitatem ac volatilitatem disponit. An hoc acidum de inflammabili etiam principio participet, nondum in clara luce positum est; probabile tamen mihi videtur, eidem

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0072-3 DFG

pauxillum adhærescere. Propius, quam acidum nitri, ad acidi vitriolici ac primigenii indolem accedit; hinc etiam cum phlogisto unitum speciem *hepatis sulphuris* imperfecti constituit, immo, observatis observandis, *phosphorum*, seu speciem sulphuris, æque ac vitrioli acidum, format. *a)*

IV. Acidum in sale communi cum parte sua fixa, sale nimirum alcalico minerali, non tam arcte, quam acidum in nitro cum sale alcalico vegetabili cohæret: Unde facilius quoque solo igne expellitur, immo, paullatim solius aëris humidi, nec minus aquæ ebullientis actione, maximam partem â fixo principio alcalico avellitur. Nam in ædibus gradatoriis, ubi salsugo per parietem, e virgultis structum, decurrit, temporis successu notabilis substantiæ terreo-salinæ portio virgultis adhæret, quæ, ita pariter sentiente *Exc. Dn.* POTTIO, *b)* acido suo, ab aëre continuo permeante, plus minusve spoliata fuit. Simile magma terreo-salinum non crystallisabile, in aëre facile deliquescens, immo in ipso spiritu vini solubile, a salis coctione relinquitur, eidemque acidum paucum adhuc superstes tam laxe inhæret, ut, absque ullo destillatum additamento, facile sub spiritus forma secedat. Deinde etiam chymicis non ignotum est, sal commune, reiterata vice in aëre humido solutum ac destillatum, tandem in aquam, salso sapore penitus destitutam & terram pene insipidam, inertem, paullulumque unguinosam, resolvi, & acidum ideo, aëris humidi & ignis actione diuturniori sensim a parte fixa separatum, tandem totum evanescere: Immo notum est, aquam communem sæpius super sal culinare cohobatam, aliqua aciditate imbui. *c)*

V. Pars terreo-salina alcalina salis communis mixtionem proportione ferme anatica ingreditur, &, acido

a) Conf. D. D. POTT *L. c. p. 9.*
b) *L. c. p. 14.* *c)* *Idem L. c. p. 37.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0073-8 DFG

ſuo adhuc unita, frequentius repetita ſalis calcinatione ac ſolutione adeo volatilis reddi poteſt, ut tandem ex magna ſalis quantitate exigua ſaltem portio remaneat.

VI. Spiritus ſalis, addito oleo vitrioli, aut ſpiritu aluminis, vitriolo calcinato, alumine uſto &c., deſtillatus, longe majorem acidi ſalini principii quantitatem in ſinu fovet, quam qui, adjectis terris bolaribus aliiſque vitriolico-martialibus, prolectus fuit; quippe qui valde aquoſus ac debilis eſt, &, obſervante B. NEVMANNO, *a*) in uncia una vix unicam acidi drachmam continet.

VII. Spiritus ſalis ſub deſtillatione facile vitreas retortas diffringit, & talem rupturam factam eſſe, ex nebulis, poſt cœptam deſtillationem illico & maxima ex parte iterum ceſſantibus, cognoſcitur.

VIII. Raro ſpiritus ſalis acidus ſub prima ſtatim deſtillatione purus obtinetur, dum plerumque eidem ex additamentis peregrinæ materiæ, v. g. moleculæ metallicæ venereæ aut martiales, volatiles redditæ, vel etiam partes acidæ nitroſæ aut vitriolicæ proſapiæ, admiſcentur. Acidum vitrioli, ſuſcepta cohobatione ſuper ſal recens, facile ſeparatur, acidum nitri autem fortaſſis nunquam perfecte poteſt ſegregari, quoniam aliqua ejus portio in principio ſtatim cum ſpiritu ſalis tranſcendit.

IX. Spiritus ſalis recens ac purus inſtar aquæ limpidus eſt, incidente autem portiuncula veſicæ urinariæ corroſæ, qua ordinario vitra clauduntur, vel etiam ſuberis corroſi, aut corporis alterius, phlogiſto principio plus minuſve præditi, colorem rubentem induit.

X. Loco ſalis culinaris etiam ſal ammoniacum recipi, & inde ſpiritus acidus, ordinario, ex ſale communi prolecto, quoad omnes proprietates

a) Vid. *Lect. de Sale communi p. 67.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0074-4 DFG

ſimillimus, pari quoque obſervata deſtillandi methodo, expelli poteſt.

XI. Poſt deſtillationem ſpiritus ſalis cum ſpiritu nitri, ſingulare, uti ſupra pridem retuli, *nitrum cubicum*, addito autem acido vitrioli, vel vitriolo calcinato, notiſſimum *ſal mirabile* GLAVBERI in retorta vel cucurbita remanet, quod, penitus peracta deſtillatione, aqua ſolvendum, &, a partibus aliis heterogeneis depuratum, præmiſſa evaporatione, denuo cryſtalliſandum eſt.

XII. Spiritum ſalis acidum, a guttis quinque uſque ad viginti in vehiculo aqueo propinandum, ſcriptorum chymico-medicorum plerique in variis morbis, maxime autem in febribus biliosis, ardentibus, peſtilentialibus, itemque, reſolvendi & aperiendi fine, in calculo, dyſuria, obſtructione viſcerum, malo hypochondriaco &c., commendant: Immo ſunt inter recentiores, qui eundem vino rubro Gallico auſteriuſculo, quod vulgo Pontac vocant, certa quantitate miſcent, & deinde ab interno hujus vini uſu effectus in herniis quibusvis exſpectant egregios. Sed caute omnino cum interno rudis vinoque nondum debite dulcificati hujus acidi uſu mercandum erit, ne, iterato inprimis exhibitum, tenella infantum, hernia laborantium, corpora, hoſtiliter vellicando, quin erodendo ac corrodendo, lædat. Minus ſecure quoque dentibus, tartaro purgandis, illinitur, dum iis corrodendo magis nocere, quam purgando prodeſſe valet.

SPIRITVS VITRIOLI PHILOSOPHICVS.

REC. Butyri antimonii quantum placet, eidemque aquam ſimplicem frigidam quanti-

tate largiori adfunde, ut pars regulina, ab acido debilitato ſecedens, ad fundum præcipitetur. Aqua hæc acidula, poſt præcipitationem filtratione depurata, ex retorta vitrea, arenæ balneo imponenda, deſtillando rectificatur, &, abſtracto prius phlegmate ſuperfluo, acidum ſuccedens adeo concentratur, ut ſpiritus acidi vires conſequatur.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I. HIC liquor acidus, qui nihil aliud eſt, niſi debilior ſpiritus ſalis, absque ulla ratione & ſatis inepte *ſpiritus vitrioli philoſophicus* dicitur. Nullo ſingulari enim artificio ad ejus præparationem opus eſt, nec quidquam pariter acidi vitriolici in eo hoſpitatur, quum butyrum antimonii ex mera ſaltem parte antimonii regulina, & acido ſalis communis compoſitum ſit. Acidum ſalis concentratiſſimum antea in mercurio ſublimato argenti vivi globulis unitum erat, & ſub cinnabaris antimonii ſublimatione mercurium, cum ſulphure antimonii in cinnabarim firmiter coaleſcentem, relinquens, partem antimonii regulinam corrodit, & ſic corpus ſemifluidum, corroſivum, & habitu externo unguinoſum, conſtituit: Adfuſa deinde largiori aquæ frigidæ quantitate, acidum tam debile evadit, ut partem regulinam amplius ſolvere ac ſuſtentare nequeat; hinc illa, ad fundum præcipitata, pulverem albicantem emeticæ virtutis, quem vulgo *Mercurium vitæ* vocant, conſtituit.

II. Commode officinæ hoc ſpiritu carere poſſunt. Nonnulli quidem medicorum ſingularem illi virtutem

cephalicam, & antepilepticam tribuunt. Sed ubinam hæc in eo hæreat, ſane neſcio, quum omnino quoad indolem ac vires cum vulgari ac debiliori ſalis ſpiritu conveniat.

SPIRITVS APERITIVVS PENOTI.

REC. Vitrioli Hungarici, leni calcinatione in pulverem gryſeum redacti, libras IV., ſilicum calcinatorum libras II., & tartari albi, ſolutione in aqua & cryſtalliſatione depurati, vel hujus loco cryſtallorum tartari libram 1½. Singula pulveriſata, & probe invicem mixta, in retortam vitream, in arenæ balneo collocandam, vel etiam in retortam terream loricatam, immittantur, ac ſpiritus, igne gradatim aucto, in recipiens expellatur.

NOTANDA CIRCA PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I. IN *Diſpenſatorio Brandenburgico*, & plerisque reliquis libris chemico-pharmacevticis methodus hunc ſpiritum parandi a vix tradita paullulum diverſa reperitur: Subtiliſſime ſcilicet prædicta ingredientia pulveriſata ac miſta cellæ humidæ exponunt, ut paullulum deliqueſcant, tum ex arena per alembicum ſpiritum deſtillant, ac ter ſuper reſiduo cohobando abſtrahunt, tandemque omne per retortam, igne aperto gradatim adhibito, proliciunt. E capite mortuo ſal eliquant, cui ſpiritum jungunt, ac quatuordecim dies cum eo digerunt; quo facto rurſus igne aperto omnes ſpiritus evo-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0077-1 DFG

cant, & rectificatos ſervant. Verum, quid tantis opus ambagibus? quid prodeſt præmittendum in cella humida mixturæ deliquium? immo, quid ſibi vult quatuordecim dierum cum ſale extracto digeſtio? Profecto, labores ſunt plane inutiles & ſuperflui, & citius hic ſpiritus deſcripta methodo compendiaria parari poteſt.

II. Spiritus hic liquidum ſiſtit, ex acido vitrioli & acetoſo tartari mixtum, prius tamen prædominium obtinet. Convenit igitur cum debiliori ſpiritu vitrioli, & ab inventore & ejus aſſeclis ſingulare laudatur aperitivum in pertinaciſſimis viſcerum obſtructionibus chronicis, ictero, calculo &c., ſi in vehiculo adpropriato a ſcrupulo uno ad drachmam integram & ultra propinetur. Attamen pro meo judicio ab uſu ejus interno, ceu parum ſecuro, plane abſtinere præſtat.

SPIRITVS ÆRVGINIS.

EX VIRIDI æris pulveriſato, & aceto vini paullulum humectato, vel etiam ex cryſtallis viridis æris, retortæ vitreæ aut terreæ loricatæ, igni aperto imponendæ, injectis, prolicitur. Si viride æris receptum fuit, ſpiritum evocatum plerique bis vel ter ſuper caput mortuum cohobari jubent, quo animam veneris, quam ſibi imaginantur, extrahat: ſin memoratæ autem cryſtalli adhibeantur, totus labor una ſtatim deſtillatione perficitur.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I. VIRIDE ÆRIS eſt concretum acido-metallicum, ex *acido vini*, adeoque *acetoſo vegetabili*, & *cupro* com-

positum. Nascitur enim, quando tenues lamellae cupri, austeris uvarum, dulci succo musti expressione spoliatarum, reliquiis ad tempus immersae, ab acido memorato corroduntur, & hac ratione in concretum, vitriolis analogum, mutantur. Acidum, cupri moleculis, prorsus relicto phlegmate, hac ratione unitum, valde concentratum redditur, & ideo etiam, destillando denuo separatum, longe majores effectus, quam acetum, simplici saltem destillatione rectificatum, praestare valet, quae major activitas etiam caussa esse videtur, cur nonnulli, hunc spiritum loco *liquoris Alcahestini* adhiberi posse, existimaverint.

II. Falso hic liquor acidus *spiritus veneris* dicitur: Nihil enim aliud est, nisi, uti pridem dictum fuit, acetum vini concentratissimum, non purum tamen, sed subtilissimis cupri moleculis, prævia corrosione tenerrime resolutis ac simul transvectis, aliquantulum inquinatum. Nam sub destillatione flores venerei collo retortæ sese hinc inde adponunt, & spiritus quoque, igne fortissimo expulsus, colore subviridi & sapore paullulum amaricante ac cupreo gaudet.

III. In *Dispensatorio* etiam *Spiritus æruginis compositus* describitur, qui ex viridi æris, gummi ammoniaco ac sulphure destillando paratur; at ille merito ad parum concinna, adeoque superflua, producta chymica relegandus est.

IV. Spiritus æruginis simplex a quibusdam, qui eundem anima veneris imprægnatum esse opinantur, præstantissimis medicamentis, in epilepsia, apoplexia, passione hypochondriaca & hysterica &c., cum fructu insigni adhibendis, adnumeratur. Pro mea sententia acetum vini purum, ex cucurbita destillatum, huic spiritui longe præferendum est: Quicquid enim in morbis, temperando, resolvendo, & leniter solida stimulando

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0079-6 DFG

ad contractiones vegetiores, efficit, non ut veneris ſpiritus, ſed ut acetum vini, præſtat.

CLYSSVS ANTIMONII SVLPHVRATVS.

REC. Antimonii, nitri ac ſulphuris communis partes anaticas. Pulveriſata & mixta per vices cum cochleari ferreo ingerantur in retortam, firmam, loricatam, & utrinque tubulatam, ita bacillis ferreis in furno impoſitam, ut a candentibus carbonibus, immediate admotis, in fundo candeſcat; ſic nebulæ copioſæ, poſt materiæ injectionem quamcunque, & accenſionem explosivam, cum impetu, obturato prius commodo operculo foramine ſuperiori, per tubum lateralem in capaciſſimum receptaculum, roſtro longo intermedio adplicatum, tranſeunt,&,cum aqua ibi contenta mixtæ,liquorem acidum conſtituunt, qui effuſus ita adſervatur, vel rectificatione concentratior redditur.

NOTANDA CIRCA PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS CLYSSI.

I. EST liquor ſpirituoſus mixtus ex nitri ſcilicet & ſulphuris acido, quod, ſub mixturæ incenſione explosiva, a parte alcalica nitri & phlogiſta ſulphuris violenter avulſum, ſub denſiſſimarum forma nebularum, in receptaculum prorumpit, & aquam infuſam ſapore acido ac viribus imbuit. Convenit igitur cum ſimplici ſpiritus nitri ac ſulphuris mixtura, larga aquæ additione debilitata, præterquam, quod plures partes inflamma-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0080-7 DFG

biles, quæ ſeſe tam cito ſub clauſa detonatione ſubducere, ac motum flammantem concipere nequeunt, acidis ſulphuris particulis adhæreant, & illis ideo, leniter obtundendo, mitiorem concilient indolem. In fundo retortæ poſt detonationem maſſa ſicca grumoſa, ferrugineo-nigricans, ex partibus terreo-ſulphureo-regulinis, & quibusdam etiam ſalſis, noviſſime genitis, compoſita, relinquitur, quæ procul dubio antimonium quoddam emeticum conſtituit; cujus uſus tamen nondum cognitus eſt, nec unquam etiam, cum meliora ac tutiora proſtent, ſuadendus erit.

II. Pertinet hic liquor acidus ad medicamenta temperantia, refrigerantia, antiputredinoſa, & ſtomachalia, quæ in febribus bilioſis, ardentibus, malignis, tertianis, nec minus in hæmorrhagiis exorbitantibus, inflammationibus, dejectione adpetitus, & pluribus aliis morbis, temperantibus acidulis curandis, adhibentur. An vero etiam uſu continuato epilepſiam promiſcue abigat, & vermes expellat, obſervationibus certis nondum ſatis probatum eſſe exiſtimo. Doſis variat: ¡Nondum enim rectificatus, multa inprimis aqua recipienti infuſa, tam debilis eſt, ut potulentis, refrigerandi fine ægris, febre ardente aut alio morbo calido laborantibus, præſcribendis, majori quantitate, v. g. menſuræ uni ſeu libris duabus civilibus potulenti ad drachmas duas, unciam dimidiam, imo integram, poſſit admiſceri. Sin vero magis minusve fuerit rectificatus, minor quantitas, & perſæpe, ſi ſcilicet per ſe in vehiculo quodam exhibetur, guttæ 5. 10. 15. 20. pro uno præbio ſufficiunt.

SPIRITVS TARTARI.

IMPLEATVR retorta terrea loricata fruſtulis tartari albi, a quisquiliis, quantum fieri potuit, purgati, collocetur deinde in furno, &

capaciſſimo recipiente, intermedio roſtro vitreo aut terreo, adplicato, atque commiſſuris, vel obiter ſaltem, vel relicto tamen exiguo foramine, quod claudi poſſit pro lubitu ac denuo aperiri, lutatis, ignis in principio valde moderatus admoveatur, ut nebulæ admodum elaſticæ, mobiliſſimæ, & deſtillationis initio cum impetu prodeuntes, quæ alias, commiſſuris firmiter clauſis, aut igne juſto vehementiori adhibito, facile periculoſam retortæ & receptaculi rupturam efficiunt, prius exeant. Expulſis hiſce, ignis gradatim augeatur, ut acidum gravius cum oleo foetido pariter educatur. Oleum foetidum nigricans a ſpiritu filtrando ſeparatur, & hic deinde, ut diaphanus evadat ac purior, ſuper alumen uſtum in retorta vitrea rectificatur.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I TARTARVS crudus, ſive ſit purior atque compactio albicans, ſive impurior ac rarior rubellus, eſt concretum terreo-oleoſo-acido-ſalinum, ac verum *vini ſal eſſentiale*, ſeu *acetum ſiccum*, quod in doliis e moleculis acido-terreis & unguinoſo-oleoſis, e vino, ſucceſſiva præſertim & inſenſibili phlegmatis evaporatione ſpirituoſiori reddito, præcipitatis, & circum circa lateribus ſucceſſive adpoſitis, naſcitur. Vberior inprimis ejusdem proventus obſervatur in vinis Rhenanis aliisque, ſenſibiliori acore pollentibus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0082-8 DFG

II. In aqua tepida hoc concretum, ob copiosas partes unguinoso - oleosas, corpuscula terreo - salina aliquantulum involventes, nunquam perfecte solvitur, sed semper ad promptam substantiæ salino - acidæ solutionem & extractionem aqua fervida requiritur. Laudata principia cæteroquin tam aperta sunt, ut ignaris aut scepticis facillime tartari crudi destillatione, detonatione & alcalisatione cum nitro, ut & extractione cum aqua ebulliente demonstrari possint.

III. Spiritus tartari, per se mediante destillatione ex retorta vitrea rectificatus, ob immixtas ac simul transpulsas partes oleosas crassiores, obscuram flavedinem, immo rubedinem aliquam retinet, & præterea debili gaudet sapore acido; addito autem sub rectificatione alumine usto pulverisato, quod partes oleosas crassiores imbibit ac retinet, magis diaphanus & acidus purior evadit. Curandum saltem, ut ignis moderatus admoveatur, ne simul copiosæ partes acidæ ex alumine transscendant: Partes, inquam, copiosæ: Vix enim impediri poterit, quominus nonnullæ, præsertim e subtilioribus, cum tartari acido transeant, &, ob admixtam substantiam oleosam, volatiliores evadant.

IV. Plerumque ex libra una tartari quatuor unciæ spiritus ac phlegmatis, uncia una olei fœtidi, unciæ decem capitis mortui, & ex hoc, exemto post destillationem, & in crucibulo aut olla aperta aliquantulum adhuc calcinato, quatuor unciæ salis fixi alcalici impetrantur. Hoc alcali fixum non originaliter in tartari mixtione latuit, sed Vulcani demum violentia ex terra solubili, sale acido, & oleo, nova interveniente syncrisi, genitum fuit. Ita pariter comparatum est cum genesi spiritus urinosi, qui e tartaro prodire consuevit, quando eidem alcali fixum additur. Cum illo enim major substantiæ oleoso - inflammabilis portio arcte combi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0083-4 DFG

natur, idemque proinde volatile redditur, & in ſal urinoſum transformatur.

V. Spiritus tartari acidus rectificatus perfecte comparari poſſet quoad indolem & virtutem cum aceto deſtillato, niſi arcte partes ſubtiliores oleoſæ empyreumaticæ acidis adhærerent, & ſpecificum ideo & diſtinctum liquori odorem, ſaporem, & paullo diverſam etiam virtutem, conciliarent. Humores in corpore valde commovet, & proinde etiam locum meretur inter efficaciſſima medicamenta diaphoretica, ſudorifera, & diuretica, in morbis, e ſanguinis ac lymphæ dyſcraſia & impuritate enatis, v. g. in lue venerea, adfectibus ſcabioſis, rheumatiſmis, arthritide frigida, cachexia, ſcorbuto, ſimilibusque cum fructu propinanda. Datur a gt. 10. ad 20. 30. 40. 50. 60., & ſæpius quoque tincturis aliis, iisque bezoardicis, aperitivis, diaphoreticis ac diureticis admiſcetur.

SPIRITVS SACHARI.

E SACHARO ſicco, absque additamento cucurbitæ indito vel retortæ vitreæ, non adeo profunde arenæ imponendæ, igne moderato expellitur. Adhibita retorta, vix quarta ejus pars ſacharo contuſo replenda, & ignis in principio leniſſimus ſubſternendus eſt, ne ſacharum, ſub liquefactione valde ſpumeſcens, transſcendat integrum, aut retortæ collum obſtruens, violentæ rupturæ periculum adferat. Deſtillatione rite adornata, primo ſpiritus flaveſcens valde phlegmaticus, poſtea ex flavorubeſcens ac concentratior, ſub forma mobiliſſimarum nebularum albicantium, tandemque exigua olei brunneo-nigricantis, quod

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0084-0 DFG

ad fundum descendit, portio prodit. In retorta copiosum caput mortuum terreum, nigrum & aliquantulum splendens, fixissimum, iners, relinquitur.

NOTANDA
CIRCA
NATVRAM, VIRES ET VSVM
MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I. SACHARVM est concretum unguinoso-salinum vegetabile, ex *terra*, *acido subtili*, & *substantia oleoso-inflammabili* compositum, atque ex succo Cannae sachariferae expresso, coctione, despumatione, & lixivii terreo-alcalici, e calce viva & cineribus, vel sola calce confecti, additione paratum. Referente enim B. STAHLIO, *a*) ex arundinibus sachariferis per molas conquassatorias succus, quo turgent, exprimitur, & statim, ne corrumpatur, in ahenis aeneis coquitur. Sub coctione partes feculentæ oleoso-lignosæ leviores sub spumæ forma superficiem, crassiores ac graviores terreæ autem fundum petunt. Vtrarumque segregatio adjuvatur per lixivium, e calce viva & cineribus, vel e sola calce viva paratum. Quamprimum enim illud immiscetur, cum acidioribus succi partibus connubium subit, partes terreæ & oleosæ crassiores autem partim ad superficiem adsurgunt, partim ad fundum præcipitantur. Ablatis supernatantibus levioribus per cochlearia ferrea cribriformia, liquor residuus spissiusculus ulterius ad sufficientem incoquitur consistentiam, & deinde, formis figulinis pyramidalibus infusus, ad ædes purgatorias defertur, tandemque, postquam soliditatem aliquam ibi nactus fuit, æstui solari exponitur, ut penitus exsiccetur. Sub refinatione, seu repetita solutione,

a) In *Fundam. chymiæ dogmaticæ, & experimentalis p. 69.*

coctione, despumatione &c., semper prædictum lixivium de novo infunditur, ut sacharum tandem debitam consistentiam, debitumque candorem consequatur.

II. Spiritus manifesto quidem sapore acido pollet, non perfecte tamen puro, sed oleoso empyreumatico lenissime remixto, & adhuc recens halitu suo acri & aliquantulum balsamico mobilissimo nares, instar armoraciæ raspatæ, raphani, & similium, acutissime ferit. Maxima igitur halitum spiritus sachari recentis, & halitum dictarum aliarumque plantarum acrium, quas vulgo antiscorbuticas vocant, similitudo intercedit, ut ideo etiam natura posterioris spiritu sachari optime illustrari possit. Partibus acidis substantia oleoso-inflammabilis tenerrima arcte sociata est, quod ex colore, odore, sapore, & flavis quoque maculis, quas spiritus cuticulæ instillatus relinquit, sufficienter cognoscitur.

III. Spiritus sachari, ad guttas 10. 20. 30. in vehiculo adpropriato propinatus, sudorem lenissime movet, urinam pellit, solida ad vegetiorem contractionem blando stimulo excitat, & ideo in febribus malignis, scorbuto, calculo, nephritide sabuloso-pituitosa, ischuria, rheumatismo scorbutico &c., non contemnendum præstat auxilium.

SPIRITVS MELLIS.

REC. Mellis despumati libras II., salis decrepitati uncias sex. Mixta, & cucurbitæ vitreæ indita, in balneo arenæ, igne moderato, sensim augendo, destillentur; sic primo phlegma, postea spiritus flavus oleoso-acidus, tandemque igne auctiori paucum oleum brunnei coloris expellitur. LEMERY ex mellis optimi libris duabus, ex cucurbita terrea magna destillatis, primo aquæ claræ uncias sex obtinuit. Hæc aqua odorem mellis spirabat, &, licet insipida

ſipida eſſet, acidi tamen quidquam in ſinu ſovebat, cujus præſentia ex colore rubente, quem tincturæ tornæ ſolis inducebat, innotuit. Continuata deſtillatione, accepit aquæ pellucidæ flavæ, grati odoris mellei, ſaporis acidi, acris, urentis, uncias quatuor. Aucto igne, nebulæ albicantes adſcendebant, quæ, in receptaculo congregatæ, uncias tres ſpiritus rubri conſtituebant, qui empyrevmatico quidem, aſt non ingrato, odore & ſapore acido, acri, fervido pollebat, ac vivide cum alcalicis effervescebat. Ceſſantibus nebulis, denuo unciæ duæ aquæ, aurantio colore & ſapore acido atque acri remiſſiori præditæ, prodibant. Maſſa in cucurbita relicta valde erat expanſa, levis, nigra, & pondere uncias ſex cum dimidia æquabat. Exemta, ac denuo, ſubſtrato igne violentiori, deſtillationi in retorta ſubjecta, dimiſit adhuc liquoris rubentis, valde empyrevmatici, ſaporis acidi, acris, pungentis uncias ſeptem, & olei, inſtar picis, craſſi, nigri, acris, drachmas duas. Carbo, qui in retorta remanebat, uncias ſeptem & drachmas ſex adhuc pendebat. *a*)

QVOAD naturam, vires & uſum medicum ſpiritus mellis cum ſpiritu ſachari convenit, & pariter ad guttas 10. 20. 30. poteſt propinari.

a) Vid. *Memoir. de l'Acad. Royale des Sciences ann. 1706. p. 352.*

SPIRITVS LIGNI GVAJACI.

REC. Rasuræ ligni Guajaci qu. pl. Immittatur in retortam terream loricatam, &, capaci adplicato recipiente, spiritus, igne aperto, gradatim augendo, una cum oleo suo empyreumatico evocetur. Oleum filtrando separatur, liquor acidus autem super alumen ustum rectificandus est, ut concentratior evadat, & manifestum ac puriorem saporem acidum consequatur.

SVDOREM hic spiritus, ad guttas 20. 30. exhibitus, movet, & cum tartari spiritu quoad vires reliquas valde convenit, adeoque officinæ etiam commode illo carere possunt. Specificæ enim ac singulares virtutes, quas lignum possidet, post pristinæ mixtionis destructionem, in spiritu non amplius quaerendae sunt.

SPIRITVS ACETI, ET ACETVM DESTILLATVM SIMPLEX.

INFVNDITVR cucurbitæ vitreæ aceti vini optimi qu. pl., &, adplicatis adplicandis, destillatio in arenæ balneo igne moderato instituitur; sic in principio transcendit liquor acidulus, subtilis, mobilis, valde volatilis, qui verum aceti spiritum constituit: Huic deinde phlegma succedit, multis particulis acidis remixtum, quod, mutato recipiente, seorsim excipiendum est. Quod restat acidum gravius, in cucurbita ægre adsurgit, & ideo etiam ex cucurbita in retortam vitream transfundendum, indeque postea in arenæ balneo acetum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0088-3 DFG

destillatum ordinarium proliciendum est, quod, relictis in retorta partibus impuris oleoso-mucido-terreis, diaphanum ac limpidum quidem est, ast spiritum prædictum gravitate & acore longe superat.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, VIRES ET VSVM MEDICVM ACETI DESTILLATI.

I. CHYMICORVM nonnulli liquidum illud mobile acidulum, quod primo transcendit, vilipendunt, aut penitus, ceu phlegma inutile, abjiciunt, quum illud tamen subtilissimam, maxime spirituosam, adeoque praestantissimam aceti partem constituat, &, intuitu usus medici interni, vulgari, rudiori, graviori ac comparative segniori aceto destillato longe praeferendum sit. Abundat quidem partibus aqueis, at istud parum refert, quoniam defectus memoratus dosi largiori compensari potest.

II. Acetum destillatum, praesertim portio subtilior spirituosa, ad praestantissima medicamenta jure referendum est. Egregie enim bilis, sanguinis & humorum reliquorum expansionem refrenat orgasticam, partes sanguinis urinoso-oleoso-inflammabiles, nimium rarefactas & commotas, temperat, imminentem putredinem avertit, praesentem cohibet, haemorrhagias immodicas sistit; & nihilosecius sudorem movet, contractionem solidorum vividam reddit, et in morbis variis complures egregios praestat effectus, quos dudum in antecedentibus ex BOERHAAVII *Chemia* fusius recensui. Admiscetur potulentis & potiunculis aquosis, vel etiam per se in commodo propinatur vehiculo. Dosis spiritus aceti subtilioris ad drachmam

unam vel alteram, concentratioris vero aceti destillati saltem ad guttas 10. 20. 30. 40. adscendit. Externe liquidum utrumque, excitandi fine, in lipothymia, syncope, & apoplexia sanguinea, naribus admovetur, & frequentissime quoque epithemata refrigerantia & antiputredinosa, in gangræna, sphacelo, ambustis, inflammationibus aliis &c. adplicanda, ingreditur.

ACETVM BEZOARDICVM.

REC. Baccarum juniperi, lauri ana unciam dimidiam, rad. angelicæ, diptamni albi, enulæ, ostrutii, pimpinellæ, tormentillæ, valerianæ, vincetoxici, zedoariæ ana drachmas sex, fol. rutæ hortensis, salviæ, scordii, flor. calendulæ, lavendulæ, melissæ, rosarum rubrarum ana unciam semissem, flaved. cort. aurantiorum, citri, ligni santali citrini ana drachmas tres, caryophyllorum macis, myrrhæ ana drachmas duas, ligni sassafras unciam semissem.

Grossiuscule pulverisatis aceti florum tunicæ libræ tres adfunduntur, & infusum in vase probe clauso adservatur.

ACETVM hoc, ob sociatas partes oleosas & gummeoresinosas amaras, & balsamicas, vires bezoardicas majores, quam acetum simplex, possidet, & ideo etiam magni æstimatur in peste & quibusvis morbis putredinosis & malignis, nec minus, externe adplicatum, in gangræna, sphacelo, morsu & ictu animalium rabidorum ac venenatorum. Interne ad unum vel duo cochlearia, si scilicet acetum simplex purum loco destillati speciebus prædictis superfusum fuit, exhibetur: Sin vero adhibitum fuerit acetum destillatum, una vel duæ drachmæ cum aqua quadam diapnoica propinandæ, sufficiunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0090-6 DFG

ACETVM PROPHYLACTICVM.

REC. Rad. angelicæ, zedoariæ ana unciam unam, petasitidis uncias duas, fol. rutæ hortensis uncias quatuor, melissæ, scabiosæ, flor. calendulæ ana uncias duas, nucum juglandium immaturarum conscissarum libras duas, pomorum citriorum recentium dissectorum libram unam.

Contusis aceti vini optimi, vel vulgaris, vel in arenæ balneo ad quartæ partis remanentiam per se e cucurbita vitrea destillati, libræ duodecim superfunduntur, &, præmissa viginti circiter horarum digestione, acetum igne moderato denuo a speciebus abstrahitur, & adservatur. *Monendum tamen adhuc est*, destillationem non æque necessariam esse, & *sola infusione* ac digestione specierum cum aceto vulgari nondum destillato, hoc medicamentum parari posse.

CONVENIT quoad vires & usum cum acetò bezoardico, & eadem quoque dosi interne propinatur.

ACETVM RVTACEVM.

REC. Summitatum rutæ hortensis libram unam, & aceti vini optimi libras tres vel quatuor. Digerantur ad radios solares, vel in alio loco temperate calido, &, peracta extractione, acetum colatum adservetur, vel infusio cum floribus recentibus adhuc semel repetatur, ut acetum pluribus partibus oleoso - resinoso-gummeis imprægnetur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0091-1 DFG

QVOAD vires, usum ac dosin cum aceto bezoardico convenit, licet ex unico saltem simplici fuerit paratum. Simili methodo etiam aceta medicata alia, v. g. *Acetum calendulæ*, *rosarum*, *violarum*, *flor. sambuci*, *tunicæ* &c, præparari possunt.

ACETVM SCILLITICVM.

REC. Rad. scillæ præparatæ, h. e. exsiccatæ ac leniter tostæ, & in taleolas dissectæ, libram unam, eidemque aceti vini optimi octo libras medicas adfunde, &, præmissa sufficienti digestione atque extractione, acetum transcolatum in vase probe obturato adserva.

EST medicamentum valde activum, quod specifice laudatur in adfectibus pectoris, aliorumque viscerum, a crassa & tenaci pituita obortis, quam, incidendo & vegetiores solidorum contractiones suscitando, resolvit & attenuat. JO. HENRICVS SCHVLZE *a*) acetum hoc a drachma una ad unciam integram, & BOECLERVS *b*) istud ab uncia semisse ad uncias duas adultis exhiberi posse scribunt; attamen doses hæ justo majores ac plane enormes sunt, & pro meo igitur judicio unius præbii pondus tantummodo a drachma dimidia ad drachmam unam, vel, quanquam rarissime, ad drachmas duas adscendere debet. Nam una aceti drachma principia activa ac solubilia ex octo propemodum scillæ granis continet. Credunt quidem nonnulli, acetum activitatem scillæ minuere, & principium activum obtundere; sed veritati hoc minus consentaneum esse, adcuratius scillæ examen chymicum me dudum docuit. Apud infantes, tussi pituitoso-suffocativa laborantes, guttæ 10. 15. 20.,

a) In *Prælect. ad Dispensat. Brandenb. Tom. I. p. 69.* *b*) *Mat. med.*

cum ſyrupo quodam aut melle roſarum remiſcendæ, ſufficiunt, vel hujus mixturæ loco ſimillimum *Oxymel ſcilliticum*, in officinis jam præparatum, in uſum trahendum erit.

CAPVT II.

DE SPIRITIBVS ALCALICIS SEV VRINOSIS.

§. I.

ALTERAM ſpirituum claſſem genericam conſtituunt *Spiritus urinoſi*, qui ex *phlegmate* conſtant, & *mobiliſſimo* ac *valde volatili ſale alcalico*. Nulla ſingularis cohæſio atque unio utrumque intercedit principium, ſed ſalinum in phlegmate duntaxat ſimpliciter ſolutum eſt, & ideo etiam facile ac brevi tempore, niſi totum, maxima tamen ex parte, vel evaporando in vaſe aperto, vel deſtillando in cucurbita, ab aqua, quæ ſaltem vehiculum, menſtruum, matricem, præbet, poteſt ſegregari, adeo, ut nil fere, niſi merum phlegma, priſtina volatilitate & activitate ſpoliatum, remaneat. Poteſt tamen eidem illico indoles ſpirituoſa & activitas reſtitui, ſi denuo ſufficiens ſalis volatilis ſicci quantitas in illo diſſolvatur.

§. II.

SALIA urinoſa ſeu alcalia volatilia ex *terra tenerrima ſolubili, acido pauco*, & *ſubtili ſubſtantia oleoſo - inflammabili*, intime invicem

unitis, componuntur, & ex iisdem, vel *putredinis*, vel *ignis ſicci ac violenti* beneficio, producuntur: Vnde conſtat, oleum inhærens plerumque vel *ſimpliciter fœtidum* eſſe, vel *empyrevmaticum*.

§. III.

A PRINCIPIO oleoſo, quod partim mixtionem ſalis intimiorem ingreditur, partim moleculis ſalinis obiter ſaltem adhæreſcit, volatilitas, & a differenti ejus indole exigua pariter ſalium urinoſorum differentia ſpecifica primario derivanda eſt. Ablato enim per reiteratam ſpiritus vini rectificatiſſimi adfuſionem & digeſtionem oleo ſpecifico, ex diverſis ſalibus urinoſis, v. g. C. C., eboris, ungulæ alcis, cranii humani, ſanguinis &c., unum idemque ſal alcali urinoſum, longe minoris tamen deinceps volatilitatis, relinquitur, & ex ſale volatili ſalis ammoniaci, quod omnium exiſtit puriſſimum, olei fœtidi aut empyrevmatici diverſi additione, diverſa pariter ſalia volatilia alcalia poſſunt parari, adeo, ut, oleo cornu cervi foetido ante deſtillationem mixturæ e cineribus clavellatis & ſale ammoniaco parca quantitate adfuſo, ſal volatile cornu cervi, addito oleo ſanguinis empyrevmatico, ſal volatile ſanguinis &c., inde reſultet, quod ab ordinario, ex cornu cervi & ſanguine exſiccato ſimplici deſtillatione educto, neque indole, neque viribus diſcernitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0094-9 DFG

§. IV.

LAVDATVM principium oleosum, aut saltem tenerius inflammabile, etiam vim possidet, simul adjuvante calore, salia alcalia fixa in volatilia transformandi. Nam ex mixtura salis tartari & olei terebinthinæ, (ut plura alia experimenta, alibi *a)* pridem descripta, silentio prætermittam,) tritura in pultis formam redacta, post præmissam aliquot hebdomadum digestionem in cucurbita, notabilis salis urinosi quantitas destillando potest educi, & ex tartari partibus duabus & parte una nitri pulverisatis, mixtis & in candente crucibulo accensis, non tantum sal alcali fixum generatur, sed sub detonatione urinosus quoque halitus adsurgit.

§. V.

SVBJECTA quædam jam ante destillationem sal urinosum in mixtione sua fovent reconditum, & illud proinde hac vel alia operatione chemica saltem educitur, vel demum in aliis, uti supra pridem dictum fuit, putrefactione, aut ignis sicci ac violenti ope sub destillatione, producitur. *Educitur* v. g. ex sale ammoniaco; ex parte *educitur*, ex parte *producitur* in partibus animantium tum solidis, tum liquidis, ut ossibus, dentibus, cornibus, ungulis, sanguine, urina, & partibus aliis, quarum mixtionem sal ammoniacale tenerrimum, multæ tamen pinguedini oleosæ involutum, ingreditur, &

a) In *Mat. med. Tom. II. Sect. de Salinis alcalicis, Cap. 3.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0095-5 DFG

demum denique *producitur* in vegetabilibus quibusdam, præsertim principiis acidis & oleoso - resinoso - gummeis valde prægnantibus, si in putredinem abeant, aut igne sicco violento destillentur ac comburantur.

§. VI.

SEPARATIONI salis urinosi apud subjecta nonnulla solus ignis sufficit, apud alia autem requiruntur additamenta, quæ spumescentiam & expansionem nimiam impediunt, ut *cineres*, *arena* &c., vel acidum ligans auferunt, ut *calx viva*, *salia alcalia fixa* &c. Ex ossibus, ungulis, cornibus, dentibus, carne indurata, sanguine exsiccato & similibus spiritus urinosi absque additamento in retorta terrea loricata expelluntur, urinæ aliquantulum inspissatæ autem, vel adhuc perfecte liquidæ, quæ alias adeo spumescit & expanditur, ut, destillatione etiam in cucurbita humiliori suscepta, integra in receptaculum transscendat, cineres aut arena, & sali ammoniaco calx viva aut salia fixa alcalia in cucurbita adduntur, quæ acidum ligans avellunt, &, cum eodem in novum sal medium, ammoniacali longe fixius, combinata, partibus urinosis, a compedibus suis hac ratione perfecte liberatis, evolandi libertatem concedunt.

§. VII.

SPIRITVS urinosi simplices sunt liquores valde mobiles, valde volatiles & activi, qui vali-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0096-1 DFG

dam ſuam ac promptam operationem triplici modo in corpore humano exercent, nimirum 1) *deſtruendo acidum coagulans*, 2) *ſolida nervoſo-muſculoſo-membranacea fortiter irritando ad vegetiorem oſcillationem ac contractionem*, & 3) *principia ſanguinis oleoſo-inflammabilia & ſalina expandendo, commovendo, atque vehementi hac commotione & validiori ſolidorum preſſione fluida ſpiſſa ac mucida diſſolvendo.* Creſcit hæc activitas accedente corporis calore, & perenni humorum circulo, & ideo etiam unica ejusmodi ſpiritus guttula majorem in corpore vim exſerit, quam extra illud duæ vel tres guttæ, & majorem pariter in corporibus ſiccis cholericis, quæ circulo ſanguinis celeriori pollent, quam in ſegnioribus phlegmaticis: Vnde conſtare exiſtimo, quod caute hæc medicamina, & maxima circumſpectione, præſervandi ac curandi fine, exhibenda ſint.

§. VIII.

LOCVM ſolummodo ſpiritus urinoſi inveniunt in morbis frigidis, ex ſolidorum nimia humiditate, laxitate ac torpida vi contractili, nec minus ex viſcida, mucida, & acido-tartarea humorum indole, partis ſeroſæ abundantia, & principii ſalino-oleoſo-inflammabilis depreſſione oriundis, v. g. in coryza, adfectibus ſoporoſis, apoplexia pituitoſa, febre catarrhali benigna, ſuſurro & tinnitu aurium, muci-

di ceruminis effluxu ſtipatis, lipothymia, ſyncope, raucedine, tuſſi, aſthmate pituitoſo, & cachectico, colica & cardialgia flatulenta, cachexia, œdemate pedum ac manuum, adfectibus ſcabioſis humidis, & morbis ſimilibus, quæ calefacientia, commoventia, diſcutientia, ac ſudorifera primario ad ſui curationem expoſcunt. Vt uſus internus tamen ſemper evadat ſecurior, neceſſe erit, ut volatilia hæc medicamenta 1. *doſi exigua*, & 2. *in vehiculo temperato*, præprimis *aqueo largiori*, ægris propinentur.

§. IX.

EXTERNE vario pariter uſu ſeſe commendant. Excitandi enim ac roborandi fine apud ſyncopticos, ſoporoſos, apoplecticos, aliisque capitis morbis pituitoſis laborantes, naribus admoventur, vertici inſtillantur, atque futuris illinuntur, aut alio modo, diſcutiendi ac confortandi ſcopo, huic vel illi parti adplicantur in inflammationibus ſeroſis, tumoribus frigidis, œdematoſis, relaxatione atque debilitate ligamentorum, maxime poſt prægreſſas luxationes ſuperſtite, ut & in dolore capitis, adfectibus rhevmaticis frigidis, cachexia, anaſarca, paralyſi, colica & cardialgia flatulenta, melancholia, epilepſia, & aliis adfectibus convulſivis.

§. X.

QVEMADMODVM ſpiritus urinoſi, tempeſtive adhibiti, in multis morbis egregiam

ferunt opem; ſic ob inſignem, qua pollent, activitatem, multum quoque noxæ poſſunt inferre, qvando apud ſubjecta ſicca, bilioſa, cholerica, plethorica, vel etiam in morbis calidis imprudenter exhibentur, aut externe adplicantur. Abſtinendum igitur ab illis eſt in morbis, qui ſanguinis abundantiæ, orgaſmo, ebullitioni bilis fervidæ, aut inſigniori ſolidorum ſiccitati & ſtricturæ ſpaſticæ, vel exorbitanti etiam motui oſcillatorio præcipuam debent originem; uti ſunt febres ardentes, inflammatoriæ, putridæ malignæ, lentæ, hecticæ, inflammationes viſcerum, hæmorrhagiæ exorbitantes, apoplexia ſanguinea, aſthma ſanguineo-ſpasmodicum & ſiccum convulſivum, nec minus dyſenteria, cholera, mania & ſic porro.

SPIRITVS VRINOSI VSITATIORES.

Spiritus ſalis ammoniaci	*Spiritus eboris*
- cornu cervi	*- lumbricorum terreſtrium.*

SPIRITVS SALIS AMMONIACI VRINOSVS.

REC. Salis ammoniaci pulveriſati, & ſalis tartari puri, vel hujus loco cinerum clavellatorum, aut calcis vivæ recentis, ana partes æquales. Sal ammoniacum ſolvatur in ſufficienti quantitate aquæ ſimplicis, & ſolutioni, antea, ſi placet, etiam filtratæ, addantur cineres clavellati, aut ſal tartari, aut calx viva, & deſtillatio in cucurbita, arenæ balneo impoſita, adpli-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0099-1 DFG

catis adplicandis, igne in principio, præſertim, quando ſal volatile ſiccum adſcendere incipit, valde moderato, adornetur, & tamdiu continuetur, donec phlegma ſuccedens ſal ſiccum, alembico inhærens, penitus diſſolverit, & ſecum abduxerit in receptaculum. Monendum tamen, ſal ſiccum albiſſimum, & inſtar frondium atque arbuſcularum internæ alembici ſuperficiei ſeſe adponens, adjecto ſaltem ſale alcalico completo in principio ſeorſim adſurgere, addita vero calce viva nihil plane in conſpectum venire, ſed idem ſtatim cum phlegmate, adeoque inviſibiliter in recipiens tranſire.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I. SAL ammoniacum officinale, aliis etiam *Sal Hammoniacum*, *Armeniacum*, *Cyrenaicum* &c. dictum, eſt ſal medium factitium, quod in Ægypto, India orientali &c. ſingulari ſublimatione paratur, & ex *acido minerali tertio*, ſeu *acido ſalis communis* & *ſale volatili urinoſo* ea proportione componitur, ut ſal urinoſum quantitate ſal acidum longe ſuperet, & in una libra civili duodecim ad minimum uncias pondere ſuo æquet *a*). Pauxillum præterea olei empyrevmatici huic ſali, præſertim nondum nova ſublimatione depurato, inmixtum eſt, quod inter alia ex leni detonatione patet, quæ accidit, quoties

a) Plura de hiſce omnibus in *Fundamentis Materiæ med. Tom. I. Sect. de Salinis explicitis mediæ naturæ Cap. VI.* attuli; quæ ibi, ſi lubet, legi poterunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0100-7 DFG

ſalis hujusmodi pulveriſati portio nitro in crucibulo fluenti injicitur.

II. Addito ſale alcalico completo ſal volatile, uti antea pridem dictum, praecedit & alembico adhaereſcit, phlegma ſequitur, & ſal denuo abluit; mixta vero calce viva ne micula ſalis ſicci in conſpectum prodit, ſed confeſtim ab initio usque ad finem deſtillationis cum phlegmate ſub limpidi ſpiritus forma transſcendit. Quando deſtillationis initio ſal volatile adſurgere incipit, in fundo cucurbitæ totius maſſæ ſuperficies ſpuma copioſa & albiſſima obducitur, & illa, cum ſucceſſivo tamen decremento, tamdiu perdurat, usque dum omne ſal volatile evectum ſit. Ignis tunc temporis valde moderatus ſubſternendus eſt, ne, gradu ejus nimium aucto, vapores elaſtici periculoſam vitri rupturam efficiant.

III. Adjecto ſale alcalico completo, novum ſal neutrum, ammoniacali fixius, generatur, quod aqua extractum, &, praemiſſa filtratione & evaporatione, cryſtalliſatum, in cryſtallos cubicas concreſcit, ac vulgo *Sal digeſtivum Sylvii* vocatur. Nam alcali fixum, ob majorem affinitatem, cum acido ſalis culinaris coaleſcens, alcali volatile ſeu urinoſum e mixtione deturbat, & illud deinde, ab acidi compedibus liberatum, partim ob propriam volatilitatem adſurgit, partim etiam ignis actione pellitur in ſublime, atque a phlegmate inſequente ſolvitur. Mixta loco ſalis alcalici calce viva, in capite mortuo ſic dictum *Sal ammoniacum fixum* GLAVBERI remanet, quod nihil aliud eſt, niſi mera ſolutio calcis vivæ, ab acido ſalis facta, & ideo falſo a quibusdam pro ſale alcalico, aut ab aliis pro ſale neutro perfecto habetur. Si Chemico concretum hoc terreo-ſalinum ad ſolidam conſiſtentiam deducere placet, caput mortuum aqua extrahere, & ſolutionem filtratam evaporando ad ſiccitatem redigere debet. In cella ſubter-

ranea concretum hoc terreo - ſalinum paullatim deliqueſcit, & ſic dictum *Oleum calcis* conſtituit.

IV. Probabile eſt, adjecto ſale completo alcalico, ſalis urinoſi quantitatem aliquantulum augeri. Quando enim moleculæ quædam ſalis alcalici fixi pauxillum de ſubtili ſubſtantia oleoſa, quæ ſali ammoniaco inhæret, imbibunt, aliquam conſequuntur volatilitatem, & ab igne ſimul evehuntur in altum; quod cauſſa quoque eſſe videtur, cur GEOFFROY *junior* ex una ſalis ammoniaci libra uncias quindecim ſalis volatilis urinoſi eduxerit.

V. Spiritus ſalis ammoniaci, cum calce paratus, longe ſubtilior ac penetrantior eſt, quam qui addito ſale alcalico deſtillatus fuit. Calx viva enim vim poſſidet, terram tenerrimam, quæ ſalis ſicci volatilis mixtionem ingreditur, quodammodo, immo, ſi ſpiritus vice ſæpius iterata ſuper calcem vivam abſtrahatur, penitus deſtruendi, adeo, ut ſpiritus tandem volatilitatem & odorem penetrantem plane amittat; quemadmodum id B. NEUMANNUS in *Lectione de Sale ammoniaco p.* 260. experimentis demonſtravit. Hoc quoque cauſſa exiſtit, ut ſub deſtillatione hujus ſpiritus cum calce nullum ſal volatile ſiccum & ſubſtantiale in conſpectum veniat, & ſpiritus pariter cum acidis inſtillatis parum effervefcat. Nam ſal volatile, ob notabilem terræ jacturam, ſalis ſicci & ſubſtantialis, aut rectius craſſioris, viſibilis, formam amplius induere, & fortiorem effervefcentiam cum acidis gravioribus, ob ſubtilitatem eminentem, ſubire nequit. Alii credunt, cum ſpiritu urinoſo ſimul ex calce viva tenerrimas quasdam partes ſulphureas, vehementi calcinatione ex ſubſtantia terreo - unguinoſa minerali lapidis calcarii productas, tranſcendere, & ſali urinoſo, per terræ deſtructionem aliquam jam ſubtiliori reddito, majorem volatilitatem, penetrantiam & indolem quaſi igneam conciliare; quæ ſententia etiam,

me

me judice, cum priorem haud deſtruat, ſimul admitti poterit.

VI. Vſum ſpiritus ſalis ammoniaci, cum calce parati, internum plerique penitus interdicunt, & alterum duntaxat interne adhibent: Verum pro mea ſententia ille quoque uſum internum invenire poterit, ſi ſaltem provide, doſi exigua, & in largiori vehiculo aqueo propinetur. Non video enim, qualem noxam major partium ſalinarum ſubtilitas, & adhaereſcens tenerrima ſubſtantia ſulphurea per ſe adferre poſſint. Pertinet hic ſpiritus, ſive cum calce, ſive cum ſale alcalico paratus ſit, inter fortiſſima medicamenta commoventia, diſcutientia, ſudoriſera, atque interne æque ac externe in omnibus proinde morbis, qui urinoſa poſtulant remedia, & in præcedentibus indicati fuerunt, adhiberi poteſt. Doſis pro uſu interno a guttis quinque ad 10. 20. 30., adſcendit.

SPIRITVS CORNV CERVI SIMPLEX.

IMPLEATVR retorta terrea, loricata, capax, fruſtis minoribus extremitatum C. C., quæ commode immitti, & iterum eximi poſſunt, ad dimidium, vel ad duas partes tertias, &, adplicato roſtro intermedio recipiente capaciſſimo, deſtillatio igne carbonum immediato, primum moderato, poſtea auctiori, tandemque fortiſſimo, inſtituatur; ſic primo phlegma exſtillabit, deinde autem ſpiritus, oleum empyrevmaticum ſubtilius, & ſal volatile, quod ultimum partim in phlegmate ſolvitur, partim receptaculi lateribus ſeſe adponit, ſub albicantium nebularum forma, tandemque oleum

crassum nigricans, prodibunt. Peracta destillatione, & nebulis perfecte cessantibus, laudata producta ex receptaculo eximuntur, oleum filtrando separatur a spiritu, & sal volatile siccum vel seorsim adservatur, vel in spiritu dissolvitur, ut deinde in cucurbita, arenæ imponenda, super cineres vulgares cribratos, aut clavellatos rectificatus, penetrantior evadat. Caput mortuum terreum, ob partes oleoso-fuliginosas adhuc adhærentes, nigerrimum, vel ita reponitur, vel in olla aperta, in furno figulino collocata, ulterius calcinatur, ut, expulsis partibus fuliginosis, perfectam consequatur albedinem.

VIA magis compendiaria spiritus C. C. illico purus ac penetrantissimus obtinetur, quando in cucurbita sali ammoniaco pulverisato, & cineribus clavellatis contusis, & anatica proportione mixtis, sufficiens aquæ simplicis quantitas, & parum olei C. C. fœtidi adfunduntur, & destillatio deinde in arenæ balneo methodo consueta adornatur. Oleum enim specificum imbibitur a sale volatili urinoso salis ammoniaci, & hoc ideo specificam pariter salis C. C. indolem nancisitur. Spiritus hoc modo paratus vulgari longe penetrantior est, si justa inter aquam, salia & oleum proportio, quam quilibet, ad salis sicci proventum sub destillatione respiciens, facillime determinare poterit, observata fuerit. Suffi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0104-0 DFG

ciunt ad uncias quatuor ſalis ammoniaci, totidemque cinerum clavellatorum drachmæ duæ olei empyrevmatici: Addita enim nimia olei quantitate, ſpiritus rubellus, immo plane ruber evadit. Ex capite mortuo ſal digeſtivum, partibus oleoſis empyrevmaticis remixtum, adeoque flaveſcens, elixiviari poteſt.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM HVJVS SPIRITVS.

I. RECIPIVNTVR extremitates C. C. in fruſtula diſſectæ, quoniam medulla carent, & compactiori pollent textura. *Ex medulla enim multum quidem olei, parum vero ſalis volatilis elicitur, in compactis contra extremitatibus major ſalis volatilis, minor olei quantitas latet.* Plerumque, deſtillatione rite peracta, & juncturis probe clauſis, ex libra una civili conjunctim ſex aquæ, ſpiritus & olei unciæ prodeunt & relictum caput mortuum adhuc novem vel decem uncias pendet.

II. Sub deſtillatione moderatum ignis regimen tamdiu obſervandum eſt, donec ſubtiliores & impetuoſiores nebulæ, quæ facile vaſorum rupturas efficiunt, expulſæ & cum phlegmate prægreſſo unitæ fuerint, deinde autem ignis ſucceſſive, & ad ultimum usque gradum, augendus eſt.

III. Convenit hic ſpiritus, rectificatione depuratus, quoad indolem ac vires, cum ſpiritu ſalis ammoniaci, addito ſale alcalico parato, præterquam, quod, ob adhærentes copioſiores partes oleoſas, remiſſiori acredine, & majori contra virtute calefaciente & ſudorifera polleat. Datur a guttis 5. ad 10. 20. 30.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0105-6 DFG

IV. Methodo descripta utraque etiam destillari possunt *Spiritus eboris*, *cranii humani*, *ungulæ alcis*, *dentis hippopotami*, *sanguinis exsiccati*, & similium: Monendum saltem, sanguine exsiccato quartam duntaxat retortæ partem replendam, & ignem in principio moderatissimum admovendum esse, ne, quod alias facile fieri consuevit, valde intumescens massa cruenta retortæ orificium repente obstruat, & sic spiritus incarcerati mobilissimi ac summe elastici periculosissimam retortæ disruptionem efficiant. Natura cæteroquin & virtute medica diversi hi spiritus parum inveniuntur distincti, & alter proinde alteri commode substitui, immo C. C. spiritus singulorum vicibus defungi poterit.

SPIRITVS LVMBRICORVM TERRESTRIVM.

REC. Lumbricorum terrestrium repurgatorum, & conquassatione in pulpam quasi redactorum, qu. pl., stent vase clauso, donec putrescere, & fœtorem urinosum diffundere incipiant, tunc ex retorta vitrea, igne arenæ, destillentur, sic spiritus & oleum in receptaculo colliguntur, quæ deinde separanda & rectificanda sunt. Alii lumbricos siccatos recipiunt, & absque prævia putrefactione, spiritum & oleum methodo, apud C. C. spiritum descripta, prius tamen aquæ pauxillo recipienti infuso, proliciunt, & hæc methodus quoque pro meo judicio præcedenti præferenda est.

PRÆTER spiritum lumbricorum mere urinosum etiam alius cum spiritu vini paratur, at, cum ille magis inflammabilis, immo, evitata

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0106-2 DFG

in fine lumbricorum combuſtione ſicca, purus ferme, nec aliis ſingularibus principiis remixtus ſpiritus inflammabilis ſit, nihil de eo hoc loco dicendum eſt.

VVLGO hic ſpiritus laudatur tanquam ſingulare & ſpecificum remedium in arthritide, epilepſia, aliisque convulſionibus, nec minus in aſthmate, hydrope, ictero, paralyſi, ſuppreſſione urinæ &c. Verum, nullam ego video rationem, cur hic ſpiritus præ aliis urinoſis prærogativam in memoratis morbis obtineat, & potius credo, hoc medicamentum, ſi adfectus recenſiti ab acrimonia bilioſa, aut ſanguine abundante ac præternaturaliter commoto originem ducant, perſæpe plus noxæ, quam utilitatis adferre. Pro mea igitur ſententia eadem præſtat, quæ alii ſpiritus urinoſi interne & externe præſtare valent. Datur, ſi uſus placet, a guttis 5. ad 10. 20. 30. Externe linimenta antiparalytica, antarthritica& anodyna ingreditur.

CAPVT III.

DE

SPIRITIBVS INFLAMMABILIBVS

§. I.

SPIRITVS *inflammabiles*, *ardentes*, *vinoſi*, *ſulphurei*, phlegmate ſeparabili, aliisque partibus heterogeneis oleoſis aut ſalinis perfecte liberati, liquida ſiſtunt tota absque fumo ac fæce inflammabilia, aqueo-phlogiſta, adeoque oleo, tenerius reſoluto & in phlegmate extenſo longe ſimpliciora, quæ aquam & olea ſubtilitate, mobilitate, volatilitate, ac levitate

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0107-7 DFG

longe ſuperant, & cum priori promptiſſime miſcentur. Quando enim alcohol, cum aqua aut oleo remixtum, deſtillatur, ſemper concentratiſſima ſpiritus inflammabilis portio præcedit, eaque ad gradum ignis 180 ebullit; ad aquæ autem ebullitionem gradus ducenteſimus & decimus tertius requiritur. Admota quoque flamma, illico accenditur, &, in vaſculo mundo citra ſtrepitum flamma acuminata, placidiſſima, ſubcœrulea deflagrans, nullum plane fumum, multo minus fuliginem, ſpargit, ac nullas pariter fæces poſt plenariam conſumtionem relinquit; quum olea ex adverſo, licet ſint puriſſima, ſub combuſtione multum fumi atque fuliginis evolvant, flamma magis ſtridula conſumantur, & aliquam materiam carbonariam aut cineritiam relinquant.

§. II.

EX TENERRIMO duntaxat *principio inflammabili* ſeu *phlogiſto*, & *aqua*, arctiſſima tamen interveniente unione, nullo alio medio, niſi ſolo motu flammante, iterum diſſolvenda, componuntur, *a*) & illi proinde a veritatis tramite aberrant, qui, ſpiritus hoſce olea, in phlegmate extenſa, atque tenerrime reſoluta eſſe, opinantur. Si inflammabilis enim portio adhuc olei mixtione gauderet, ſpiritus ardentes, aquæ frigidæ infuſi, confeſtim lacteum colorem eidem inducturi eſſent; quod nunquam tamen fit, ſed illi, ſi alias perfecte puri, liber-

rime atque promptissime cum aqua miscentur, & hæc pristinam limpiditatem ac pelluciditatem perfecte retinet.

a) COMPLVRES quidem observationes, complura experimenta in promtu sunt, quibus laudata alcoholis principia constitutiva ignaris monstrari possunt, ac demonstrari; verum, cum bina experimenta, a BOERHAAVIO & STAHLIO primum communicata, reliquis in hoc passu palmam præripiant, illa sola hoc loco recensere placet. Recipitur scilicet cucurbita magna, angustioris tamen orificii, cujus fundus ita resecatur, ut ibi satis amplum foramen resultet. Sub hac cucurbita in mensa vasculum mundum, spiritu vini, phlegmate separabili perfecte liberato, repletum, collocatur, atque spiritus deinde accenditur. Quo facto, alcohol, placidissime deflagrando, sensim consumitur cum cucurbitæ incalescentia, at nihil relinquitur fæcis, nec alius pariter vapor, nisi mere aqueus, odore, sapore, acredine penitus destitutus, per angustum orificium superius egreditur. *α*) B. STAHLIVS *β*) loco descripræ cucurbitæ tres vel quatuor tubos conicos, e laminis stanno obductis paratos, quorum longitudo ulnam unam, capacitas duos vel tres pollices attingebat, singulari modo, loco citato uberius descripto, composuit, seu rectius, sibi mutuo imposuit, &, lampade, optimo spiritu vini plena, latiori & infundibuliformi tubi infimi aperturæ in loco tranquillo supposita, ellychnium ita temperavit, ut flammam exiguam & pacate ardentem, quam sex spiritus boni unciæ totidem horas citra præfestinam ac nudam evaporationem alere possunt, præbuerit. Liquidum, in tubis frigidiusculis

α) Vid. EIVSD. *Chem. T. I. 264. 320.* *β*) Vid. EIVSD. *Exper. & Obs. chymicæ ac phys. p. 111.*

ſucceſſive e ſpiritus diſſoluti vaporibus condenſatum, & collectum, per intervalla effudit, & abſoluta ſpiritus deflagratione, deprehendit, liquorem hunc, portione inflammabili flamma penitus conſumta, mere fuiſſe aqueum, & leviſſima ſaltem, ac vix ſenſibili imbutum ſalſedine; quæ pro meo tamen judicio nequaquam ex intimiori ſpiritus mixtione evoluta fuit, ſed ſine dubio, tanquam pars heterogenea, ſpiritui nondum ſatis depurato, aut ſuper ſalia rectificato, inhæſit vel etiam ex pauciſſima & tenerrima ellychnii combuſti fuligine ſuam traxit originem.

§. III.

CHEMICORVM plerique ſpiritus inflammabilis mixtionem acidum quoque ingredi opinantur, & hypotheſin ſuam variis experimentis corroborare allaborant. Nolo quidem ita ſentientibus refractarie contradicere, defendere tamen audeo, veram acidi elementi præſentiam in intima ſpirituum inflammabilium mixtione nullo hactenus congruo ſolidoque argumento demonſtratam, adeoque adhuc incertam eſſe. Nam experimenta illa, quæ vulgo adducuntur, probanda neutiquam probant, ſed, partes peregrinas, ſub deſtillatione citra cohæſionem arctiorem immixtas, cum partibus eſſentialibus ac veris conſtitutivis à memoratæ ſententiæ patronis confundi, certum eſt. Siquidem ſub prima ſpiritus inflammabilis e liquore vinoſo, acido admodum prægnante, ſeparatione, quin ſæpius deinde absque additamento ſalino alcalico repetita deſtillatione,

impediri nequit, quominus partes quædam acidæ ſubtiliores ſimul tranſcendant. Profecto, ſi acidum hoc ſeparabile ad partes conſtitutivas pertineret, ſpiritus inflammabiles, ſub rectificatione acido iſto peregrino per additum ſal alcalicum perfecte liberati, deteriores futuri eſſent ac debiliores; quod aperte tamen vulgari atque communi repugnat experientiæ, quæ cuivis potius monſtrat, ſpiritus inflammabiles, ſemel vel aliquoties ſuper ſal alcali abſtractos, ablatis rurſum per modicam olei vitrioli inſtillationem immixtis particulis alcalicis, concentratiſſimos ac præſtantiſſimos evadere.

§. IV.

IN NVLLA unquam planta aut viva plantarum parte perfectus ſpiritus inflammabilis a natura elaboratur, ſed ex ſuccis vegetantium dulcibus, ſubdulcibus, acidulo-dulcibus &c., liquor vinoſus fermentatione demum producitur, e quo ſpiritus inhærens ac ſimul genitus deſtillatione evocatur ac ſeparatur. Moleculæ enim terreo-mucilagineæ, aut reſinoſo-oleoſo-mucilagineæ, in phlegmate ſufficienter ſolutæ, ita protracto motu, inteſtino, fermentativo, attritorio, diſſolvuntur, ut inde variæ ſubtilitatis ac gravitatis ramenta terrea, ſalino-acida, reſinoſo-gummea, oleoſa, & phlogiſta teneriora prodeant, quæ, præcipitatis craſſioribus fæculentis, & exhalatione pariter ablatis

nimium vaporosis & expansivis, conjunctim, singulari tamen & specifica interveniente miscela, liquorem vinosum constituunt: Specifica, inquam, interveniente miscela; dum, teste experientia, ex parte spirituosa, & terreo-oleoso-resinoso-mucilaginea, destillatione separatis, ac denuo mixtis, pristinus liquor vinosus nunquam perfecte resultat.

§. V.

PARS spirituosa, destillatione in cucurbita vitrea aut vesica segreganda, ex tenerrimis ac similaribus ramentis phlogistis, sub fermentatione, & intestino molecularum conflictu a substantia resinoso-oleoso-mucilaginea, aut sola saltem pingui mucilaginea detritis, constat; adeoque exigua saltem, vel rectius, nulla differentia spiritus inflammabiles puros, h. e., rectificatione ab adhærentibus partibus heterogeneis perfecte liberatos, etiamsi e diversis liquoribus vinosis destillando fuerint prolecti, intercedit, & spiritus sachari purus cum spiritu puro frumenti, vini, baccarum juniperi, sambuci &c., quoad indolem ac vires tantopere convenit, ut alter alteri absque scrupulo substitui, & officinæ proinde quibusdam, qui in iis prostant, citra verum dispendium, carere queant.

§. VI.

PRÆTER spiritus inflammabiles simplices, prævia fermentatione e liquoribus vinosis

deſtillatos, in Pharmacopoliis etiam *mixti* ac *plus minusve compoſiti* reperiuntur, qui *confermentatione*, aut *ſimplici* ac *nuda* ſpiritus vini aut alterius inflammabilis *abſtractione* ſuper ſpecies parantur. Si confermentatio placet, liquoribus fermentationi aptis, v. g. muſto, ſacharo, in ſufficienti quantitate aquæ ſimplicis ſoluto, & coctione ad ſpiſſiuſculam denuo conſiſtentiam redacto, ſpecies aromaticæ & balſamicæ, præſertim pretioſiores ac teneriores, ut flores citri, aurantiorum, jasmini &c., quæ ob ſubſtantiæ dulcis mucilagineæ penuriam, aut nimis calidam indolem, per ſe difficillime, vel nunquam, ad fermentationem poſſunt deduci, decenti quantitate, fermentationis motu incipiente, vel jam jam ad finem tendente, adduntur, aut ſaltem, ſuſpenſo ſacculo lineo rariori incluſæ, immerguntur, ut oleo ſuo æthereo grato & ſpecifico moleculas ſpirituoſas gratiori pariter atque ſpecifico odore & ſapore imbuant.

§. VII.

SPIRITVS abſtractitii triplici modo parantur, nimirum deſtillatione & abſtractione ſpiritus vini, aut alterius inflammabilis 1) ſuper varias atque integras ſpecies, balſamico, aromatico, aut acri volatili principio prægnantes, 2) ſuper oleum quoddam æthereum, & 3) ſuper aquam quandam deſtillatam odoriferam. In caſu primo ſpiritus vini, frumenti, aut alius

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0113-0 DFG

inflammabilis ſpeciebus aromaticis, balſamicis &c., ſufficienti quantitate in cucurbita vitrea, aut veſica cuprea, ſtanno intus probe obducta, adfunditur, & ſemel, vel aliquoties, recentibus ſemper adſumtis ſpeciebus, abſtrahitur, ut partes volatiles activas, quæ ſpecificum ipſi odorem, ſaporem, & ſpecificas etiam vires conciliant, ſecum in receptaculum educat. In caſu ſecundo ſali tartari vulgari aut extemporaneo ſicciſſimo, cucurbitæ vitreæ injecto, oleum quoddam æthereum inſtillatur, & ſufficienti ſpiritus vini quantitate ſuperfuſa, deſtillatio more conſueto adornatur. In ultimo denique caſu ſpiritus vini aquæ cuidam deſtillatæ fragrantiſſimæ miſcetur, & deſtillatio tamdiu continuatur, donec ſtriæ pingues in alembico ceſſare, & meri vapores aquei ſeſe adponere incipiant. Si ſpiritus prima vice particulis aquæ odoriferis nondum ſatis imprægnatus ſit, ſemel vel aliquoties ſuper aquam recentem abſtrahendus, tandemque ſolitaria rectificatione a phlegmate ſuperfluo liberandus eſt.

§. VIII.

SPIRITVS inflammabiles concentrati interne, juſta tamen doſi propinati, ob mobilitatem, ſubtilitatem, atque igneam plane indolem ſuam, vires magnas, & ſub uſu tempeſtivo inſignes, in corpore humano vivo exſerunt, & merito inter præcipua commoventia, calefacientia, exſiccantia, roborantia, exhilarantia,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0114-6 DFG

inebriantia, ſudorifera & ſanguinem purificantia locum ſibi vindicant. Ad ventriculum enim & inteſtina delati, horum tunicas non tantum leni ardore ad vegetiorem fortioremque contractionem periſtalticam incitant, fibras contactu ſuo compactiores durioresque reddunt, & ſic adpetitum augent, atque digeſtionis negotium promovent, ſed inde etiam, calore in tenerrimas mutati exhalationes, brevi interjecta mora, per vaſa inhalantia ad ſanguinem & humores reliquos properant, eoſdemque ſecum in motum rapiunt velociorem, & ſic circuitum æque ac inteſtinum partium attritum intendunt. Vnde aliter fieri nequit, quin ſanguis reddatur ſubtilior, calor, præſertim cum ſpiritus ardentes adventu ſuo ipſam materiam calorificam ſubſtantialiter augeant, notabiliter increſcat, & liquidorum in nervos, ac fibras muſculares influxus, adeoque etiam robur, vis ſolidorum contractilis, nec minus ſe- & excretiones, præprimis urinæ & materiæ tranſpirabilis, augmenta capiant.

§. IX

EX memorato motuum, præſertim in numeroſiſſimis capitis ac cerebri vaſculis, augmento etiam exhilaratio mentis, immo, ſi motus juſto fortiores, celeriores, & aliquantulum inſuper irregulares evadant, ipſa temulentia, quam ſpiritus inflammabiles & liquores vinoſi, majori copia adſumti, producere conſueve-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0115-1 DFG

runt, derivanda eſt. Mobiliſſima enim portio ſpirituoſa, ad exiliſſimos cerebri mæandros devoluta, eminentiores edere conſuevit effectus, quoniam humores, cerebri vaſcula permeantes, ceteris ſubtiliores ſunt, & arterioſi præterea canales, cranii cavitatem ingreſſi, depoſitis tunicis antea robuſtioribus atque craſſioribus, ſortiuntur teneriores, quæ humoribus commotis, & expanſis tantopere, quam alibi, reſiſtere, adeoque illos intra arctiores limites naturales ſufficienter continere nequeunt: Vnde aliter ſane fieri non poteſt, quin primo aliqualis tubulorum nerveorum compreſſio, poſteaque, ſubſtantia commovente & expandente ſpirituoſa, vel perfecte iterum, vel maxima tamen ex parte, peripherica exhalatione diſſipata, ſolidorum quorum vis relaxatio ac torpida contractio oboriatur; e quibus ſenſuum internorum & externorum hebetudo, torpor, & ebrietati tandem ſuperveniens ſomnus ſolito profundior & protractior neceſſario reſultant: quemadmodum hæc omnia quondam in *Diſſertatione* de *Noxa & utilitate ebrietatis* fuſius expoſui.

§. X.

SPIRITVS ardentes ſpecialius proſunt in ſingulis morbis, qui ex nimia ſolidorum laxitate, humidiate & torpida contractione, nec minus ex mucida, craſſa, inerti, aut nimium ſeroſa, frigida, & impura humorum indole atque circulo eorum languidiori, itemque ex im-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0116-7 DFG

minutis aut plane ſuppreſſis ſe- & excretionibus primariam ducunt originem, & ideo a practicis rationalibus, qui naturam individui ac veras morbi cauſſas ante medicaminum exhibitionem probe conſiderant, cum fructu inſigni propinari poſſunt in febribus intermittentibus, præprimis quartana, catarrhalibus benignis, inflammationibus ſeroſis, apoplexia pituitoſa, adfectibus ſoporoſis, coryza, cephalalgia, odontalgia & otalgia mucido-ſeroſa ac chronica, paralyſi, vertigine, imbecillitate memoriæ, lipothymia, epilepſia cacochymica, debilitate viſus, obauditione, ſurditate, ſuſurro & tinnitu aurium, melancholia, tuſſi, raucedine, dyſpnoea, aſthmate pituitoſo, colica & cardialgia flatulenta, adpetitu imminuto & proſtrato, digeſtione læſa, hydrope, obſtructione hepatis & lienis, ſuppreſſione menſium, lochiorum, hæmorrhoidum, partu difficili, ſecundinis retentis, fluore albo, diarrhoeis, vomitu, cachexia, œdemate pedum, adfectibus ſcabioſis, rhevmaticis & arthriticis frigidis, ſcorbuto ac morbis ſimilibus, immo locum pariter in venenis animalibus ac vegetabilibus, ut & febribus malignis, aliisque, perſæpe inveniunt.

§. XI

QVANQVAM ſpiritus ardentes in plurimis morbis opem ferunt egregiam, non raro tamen etiam apud ſubjecta quædam, & in morbis quibusdam noxam notabilem creare valent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0117-3 DFG

Plane igitur ab usu eorum abstinendum, vel provide tamen, rarius, dosi minori, & in vehiculo aqueo, temperato, largiori, usurpandi sunt apud infantes teneriores, & apud subjecta sicca, biliosa, cholerica, plethorica, nec minus in morbis, qui ex nimia solidorum siccitate & justo auctiori vi contractili, aut orgastica humorum expansione, commotione, resolutione, & valde biliosa ac calida indole, ut & seri blandi ac lymphæ penuria, præcipue promanare consueverunt; cujus census plerumque sunt febres ardentes, inflammatoriæ, lentæ, hecticæ, hæmorrhagiæ exorbitantes, apoplexiæ sanguineæ, & adfectus complures alii, qui vitiis memoratis, vel etiam fortioribus sanguinis congestionibus originem debent.

§. XII

METVVNT quoque nonnulli a spiritibus inflammabilibus concentratis, interne propinatis, noxium chyli, sanguinis ac lymphæ coagulum, quum illos, laudatis liquoribus, vel etiam natura analogis, extra corpus immediate infusos, illico eosdem coagulare, observaverint. Verum, si usus rectus ac rationalis accedat, timorem hunc vanum omnino esse, opinor: Quando enim dosi minori, & in largiori præterea vehiculo exhibentur, vel adsumtis potulenta temperata largius superingeruntur, ab hisce, & naturalibus pariter in ventriculum confluentibus humoribus aqueis valde distra-

huntur

huntur ac debilitantur, ut ideo tam noxios effectus amplius edere nequeant. Hiſce accedit, quod ſpiritus inflammabiles, jam jam in prima culina magnopere diluti, non pleno alveo tranſeant ad ſanguinem & lympham, ſed, maxima potius ex parte in halitus tenerrimos reſoluti, in vaſa inhalantia numeroſiſſima, adeoque in totum corpus, diſtribuantur ac diſſipentur; ſub qua diſſipatione inſigni nullo plane modo ſanguini ac lymphæ coagulum inducere valent. Alius etenim effectus a ſpiritu inflammabili, immediate, copia majori, & ſub denſiori aggregatione, cum lympha ac ſanguine mixto, alius vero ab eodem, quantitate exigua, & ſub halitus tenerrimi forma, vaſcula ſanguifera & lymphatica intrante, exſpectandus eſt.

§. XIII.

SPIRITVS inflammabiles, corpori extrinſecus adplicati, ſolida laxa, humida, exſiccant, vaſa roborant, vim contractilem augent, & hac ratione, ut & materiali, parciſſima tamen & maxime halituoſa, per canaliculos abſorbentes inſinuatione, multum ad humorum ſubſiſtentium promotionem conferunt. Cavendum ſaltem, ne uſu nimio aut intempeſtivo nimiam ſolidis ariduram, aut nervis, in caſibus quibusdam paullulum denudatis, perniciosam inſenſibilitatem, itemque humoribus, majoris loco fluiditatis, coagulum inducamus. *Alco-*

hol, BOERHAAVIUS scribit, *a*) *nervorum extrema, quæ valet attingere, uno momento arefacit, contrahit, omni motu sensuque privat. -- In vulneribus pariter, ulceribus, aliisque apertis malis, applicatio puri alcoholis eadem præstat coagulando, exsiccando, nervos urendo. Nervos quidem orbat doloris molesto sensu, at eosdem simul omni usu privat. Idemque facit, quoties semilaceros hos, punctuque irritatos, sedat. Sistit uno momento sanguinem, vas contrahendo, coagulando cruorem attactum, sed simul efficit, quæ statim monui. Habet inde celerrimum, sæpeque optimum, ad hæcce usum, semper tamen mistum malis.*

SPIRITUS INFLAMMABILES SIMPLICES ET COMPOSITI VSITATIORES.

Spiritus vini simplex rectificatissimus.
- - *tartarisatus.*
- - *camphoratus.*
- - *crocatus.*
- - *benzoinus.*
- *mastichinus.*
- *citri.*
- *lavendulæ.*
- *rorismarini.*
- *anisi.*
- *cochleariæ.*
- *cerasorum nigrorum.*
- *baccarum juniperi.*
- *rosarum.*
- *liliorum convallium.*

Aqua magnanimitatis.
- *Anhaltina.*
- *apoplectica pauperum.*
- *apoplect. ord. cum & sine moschо.*
- *melissæ spirituosa composita.*
- *reginæ Hungariæ.*
- *arthritica.*
- *cephalica imperatoris.*
- *contra calculum Marchionis.*
- *physagoga.*
- *carminativa spirituosa.*
- *contra colicam.*
- *epileptica Langii.*
- *mastichina.*
- *serpilli composita.*
- *theriacalis simplex.*

a) In *Chem. Tom. II. p. m. 174. seq.*

Spiritus theriacalis camphoratus.
- *lavendulæ comp. Ph. L.*
- *matricalis.*
- *carminativus Sylvii.*

Aqua virtutum.
- *epidemica Londinensis.*
- *vitæ mulierum.*
- *ad gonorrhoeam Hoffmanni.*
- *vulneraria sive sclopetaria, vulgo l'Eau d'Arquebusade dicta.*

SPIRITVS VINI SIMPLEX RECTIFICATISSIMVS.

VVLGO repetita, simplici, solitaria, ac lenta destillatione e cucurbita altiori, balneo Mariæ aut arenæ imposita, adhibito igne moderato, paratur, & dephlegmatissimus, immo *Alcohol*, esse creditur, quando, pulveri pyrio siccissimo in cochleari argenteo aut ferreo, stanno obducto, adfusus, accensus, & placidissime deflagrans, pulverem in fine accendit, ac nihil plane phlegmatis relinquit. Attamen longe, qui istud credunt, a vero aberrant: Observante enim GODOFREDO, *a*) unciæ novem spiritus vini, qui secundum examina vulgaria judicabatur rectificatissimus, adhuc binas uncias & drachmas tres phlegmatis reliquerunt, cum in singulari vasculo, frigidæ innatante aquæ, vasi majori infusæ, & continuo tepidæ in uno latere effluxu, ac frigidæ recentis in altero latere influxu in temperie conservatæ, pacata deflagratione consumerentur. Sub vulgari enim in cochleari combustione præcaveri nequit, quominus multæ quoque phlegmatis partes e cochleari ca-

a) Vid. *Memoir. & Hist. de l'Academ. Royal. des sciences Ann. 1718.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0121-4 DFG

lefacto, inſenſibiliter exhalando, in auras diſpergantur; immo, præcaveri nequit, quominus ſub deſtillatione ſimplici ac ſolitaria inmixtæ quædam particulæ acidæ, & oleoſæ empyrevmaticæ cum ſpiritu puro inflammabili tranſcendant. Quare, cum ſolitaria deſtillatione, neque ſpiritus vini dephlegmatiſſimus, neque perfecte purus, obtineatur, neceſſe utique eſt, ut ejusmodi corpora, quæ aqueas æque ac acido-oleoſas empyrevmaticas partes auferre ac retinere valent, addantur. Pertinent ad illa *calx viva & extincta, cineres cribrati vulgares, ſal commune ſiccatum, ſal tartari* & *cineres clavellati* puri atque ſicciſſimi, merito tamen reliquis præferri merentur ſalia pura alcalica ſicciſſima & aliquantulum ante injectionem calefacta; quippe quæ partibus aqueis, acidis, & oleoſis heterogeneis adhuc inhærentibus abſorbendis aptiſſima inveniuntur, &, igne moderato adhibito, & lente inſtituta deſtillatione in cucurbita altiori, ſolum duntaxat ſpiritum dephlegmatiſſimum atque puriſſimum tranſtillare permittunt, præterquam, quod addito ſale alcalico, pauciſſimæ quædam atque tenerrimæ moleculæ ſalino-alcalicæ, a partibus inflammabilibus abreptæ, ſimul tranſcendant, quæ denuo tamen ac facili negotio auferri poſſunt, ſi alcoholi aliquot guttulæ olei vitrioli inſtillentur, & ſpiritus deinde ſemel e cucurbita blande evocetur. Acidum enim inſtillatum cum partibus alcali-

cis inhærentibus concrescit in sal medium, idemque postea sub nova abstractione in cucurbitæ fundo remanet.

VNICA pariter destillatione alcohol purissimum potest obtineri, quando spiritus vini vulgari modo jam jam aliquantulum rectificatus cum sale alcalico sequenti modo tractatur: In munda videlicet atque siccissima cucurbita aut phiola vitrea rectificato vini spiritui subtripla quantitate injiciuntur cineres clavellati puri, siccissimi, & prævia calefactione sitientissimi redditi, atque miscela vitri concussione frequenti adjuvatur; sic alcali phlegma absorbet, & cum eodem, cessante vitri motitatione, ad fundum secedit, spiritus autem concentratus, ex flavorubescens, supernatat. Relinquuntur ita per diem & noctem, ut eo melior spiritus ac phlegmatis separatio contingat, deinde vero spiritus provide decantatur, ac denuo recenti sali tartari, aut recentibus cineribus clavellatis adfunditur, idemque labor, si fuerit necesse, toties reiteratur, donec spiritus phlegmate separabili penitus sit liberatus, nec amplius injectam miculam salis alcalici reddat madidam. Quo viso, spiritus decantatur iterum, &, prius dimidia circiter olei vitrioli puri drachma tribus alcoholis libris instillata, e cucurbita blando igne destillatur.

DESCRIPTA methodo diversa etiam alii spiritus inflammabiles, fermentatione producti,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0123-6 DFG

rectificari possunt, & nullum superest dubium, quin ita omnes, partibus heterogeneis perfecte orbati, eandem naturam, easdemque vires consecuturi sint. Levissima enim differentia, quæ spiritus inflammabiles simplices intercedere videtur, ab oleo specifico, ante perfectam depurationem adhuc inhærente, primario dependet.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS VINI RECTIFICATISSIMI.

I. SPIRITVS vini & cuncti inflammabiles reliqui sub destillatione in alembico striæ pingues formant, succedente autem phlegmate striæ latiores evadunt, postea plane evanescunt, & interna alembici superficies rorida saltem humiditate obducitur.

II. Si spiritus vini, ultimo modo cum cineribus clavellatis aut sale tartari tractatus, destillatione non rectificatur, aut nihil tamen acidi ad alcali extingendum instillatur, *Spiritus vini alcalisatus* aut *tartarisatus* dicitur, & cum ordinario, qui iterata spiritus simplicis abstractione super sal tartari paratur, quoad indolem ac vires convenit.

III Spiritus vini rectificatissimi & alterius inflammabilis cujuscunque indoles dephlegmatissima & perfecta puritas vario modo explorari possunt. Indoles nimirum concentratissima ac dephlegmatissima cognoscitur, quando dimidia circiter drachma salis tartari purissimi, siccissimi & ab igne adhuc fervidi, duabus vel tribus alcoholis putatitii unciis injecta, post aliquam vitri concussionem & lenem spiritus calefactionem, manet siccissima. Olei cujusdam dissoluti inhæsio illico

patet, ſi alcohol, aqua frigida adfuſa, lacteſcit, & acidi denique aut alcalici ſalis præſentia detegitur per effervescentiam, quæ, ſpiritu ſalis ammoniaci, vel ſpiritu acido, duplici alcoholis portioni ſeorſim inſtillato, oritur. *a*)

IV. Alcohol puriſſimum, cum ſpiritu ſalis ammoniaci urinoſo fortiſſimo lentiſſime in vaſe vitreo ſicciſſimo mixtum, in albicans abit coagulum, & ita confeſtim *ſapo chymicus* ſubtiliſſimus ac penetrantiſſimus, ſeu *Offa Helmontiana* naſcitur, quæ medicamentum exiſtit præſtantiſſimum, quod corporis vaſcula, ſi, mulſa dilutum, jejuno ventriculo exhibetur, celerrime permeat, viſcida reſolvit, obſtructiones reſerat, & ideo æque, ac ſal tartari volatile redditum, cum quo, ita pariter ſentiente BOERHAAVIO, *b*) convenire videtur, in multis morbis auxilium præſtat egregium.

V. Spiritus vini rectificatiſſimus multis inſervit uſibus phyſicis, chymicis ac medicis, & optimum in ſpecie ac communiſſimum menſtruum præbet, quoties corpora bituminoſa, reſinoſa, oleoſa ætherea, & gummeoreſinoſa ſolvere, & inde eſſentias, tincturas, elixiria atque ſpiritus mixtos & compoſitos parare volumus. Per ſe igitur interne rarius exhibetur, etiamſi omnibus viribus, quibus ſpiritus inflammabiles ſimplices pollent, abunde inſtructus ſit. Externe ſæpius linimenta confortantia ac diſcutientia ingreditur, et integra quoque animalia, nec non partes eorum, ſi larga illis quantitate ſuperfunditur, a putrefactione diutiſſime illibata conſervat.

SPIRITVS VINI CAMPHORATVS.

REC. Spiritus vini rectificatiſſimi libram unam, camphoræ unciam unam cum dimidia.

a) Conf. BOERHAAVE in *Chymia T. II. p. m. 173. ſeq.*
b) *L. c. p. m 324.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0125-7 DFG

Digerantur leniſſime, &, peracta plenaria camphoræ ſolutione, deſtillatio more conſueto in cucurbita vitrea & arenæ balneo inſtituatur. Spiritus evocatus camphoræ odore & ſapore fortiter quidem imbutus eſt, camphoram tamen, aquæ infuſus, denuo demittit. Quod ſi autem pars una camphoræ pulveriſatæ cum ſex partibus ſalis tartari aut cinerum clavellatorum miſceatur, &, ſpiritu vini rectificatiſſimo ad trium vel quatuor digitorum eminentiam ſuperfuſo, deſtillatio ſuſcipiatur, primo ſpiritus camphoræ ſaturatus, qui absque camphoræ præcipitatione cum quovis liquore aqueo poteſt miſceri, prodit, deinde camphoræ ſiccæ portio in alembicum ſublimatur, & in cucurbitæ fundo ſaturatiſſima camphoræ ſolutio, brunnei coloris, quæ commode quoque cum aqua absque coagulo & præcipitatione miſceri poteſt, remanet.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM HVJVS SPIRITVS.

I. CAMPHORA eſt corpus ſingulare, ſiccum, candidum, cryſtallinum, volatile, terreo-phlogiſtum, oleis æthereis reſpectu mixtionis longe ſimplicius. Ex ſolo enim *principio terreo* & *phlogiſto* tenerrimo conſtat, & ideo etiam accedente principio aqueo, & ſalino-acido, demum in oleum mutatur; quemadmodum hoc obſervare licet, quando camphora in ſufficienti quantitate aquæ fortis ſolvitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0126-3 DFG

II. Nonnulli camphoræ ſpiritum, qui denuo in aqua præcipitatur, ſolummodo *ſpiritum vini camphoratum*, alterum vero, qui camphoram ſub miſcela cum aqua retinet, *verum camphoræ ſpiritum* nominandum eſſe, opinantur: Attamen, non adeo ſingularis utrumque differentia intercedit, præterquam, quod camphora, ſalis alcalici ope tenerius diſſoluta, exiliſſimis ſpiritus vini partibus arctius unita ſit. Quod autem additum ſal alcalicum acidum ligans, camphoræ, uti quidam ſtatuunt, inhærens, auferat, vero neutiquam conſentaneum eſt, quoniam pro mea ſententia camphoræ puræ mixtionem ne micula acidi ſalini ingreditur.

III. Spiritus camphoræ inter medicamenta externa diſcutientia, antiſeptica, & antigangrænoſa penetrantiſſima locum invenit, &, per ſe adplicatus, vel inter collyria, epithemata, atque gargariſmata receptus, in ophthalmia ſeroſa, dolore capitis, doloribus frigidis rhevmaticis, inflammatione oris & faucium, paralyſi &c., adhibetur. Circa externum tamen ejus uſum notari oportet, 1) non adplicandum eſſe nimia copia, 2) uſum ejus non adeo diu protrahendum, & 3) penitus denique exulare debere, quando humorum decubitus proxime ſub cute hæret, niſi, monente I. H. SCHVLZIO, *a*) hæc cautio adhibeatur, ut lintea, ſpiritu hoc imbuta, ante adplicationem ad liberum aërem aut proxime poſitas prunas pendeant, donec in auras disjecto ſpiritu vini ſola camphora, flocculorum ſpecie, adhæreat. Metuit enim Auctor laudatus a ſpiritu vini in eryſipelate & adfectibus ſimilibus majus humorum coagulum, eidemque deinde facile ſupervenientem exulcerationem, & in ambuſtis pariter atque combuſtis, ubi fibræ jam valde exſiccatæ, rigidæ atque contractæ ſunt, adplicationem ejus disſuadet. Interne camphoræ ſpiritus ex vano quodam metu rarius præſcribitur, licet

a) In *Annotat. ad Diſpenſ. Brand. p.* 337.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0127-9 DFG

insigne existat medicamentum discutiens, exsiccans, antiputredinosum, atque sudoriferum, quod tempestive usurpatum, ac solum, vel aliis etiam adpropriatis remixtum, vires non contemnendas in febribus malignis, adfectibus venereis, arthriticis & rheumaticis frigidis, cachecticis &c., exserit. Credo tamen, camphoram, in pulvere datam, & nitro remixtam, semper spiritui longe præferendam esse. Datur spiritus a guttis 10. ad 20. 30. 40. 50.

SPIRITVS VINI CROCATVS.

REC. Croci orientalis aut Britannici, sicci, fragrantis, electi, recentissimi, uncias duas, adfunde uncias octo spiritus vini rectificatissimi, digere calore lenissimo in vitro mundo ac probe clauso, donec substantia solubilis, tingens, activa, penitus sit extracta, & croci filamenta albida evadant. Si fortassis extrahendo principio tingenti prædicta spiritus quantitas nondum suffecerit, decantata prius tinctura, una vel altera spiritus recentis uncia croci fibris adfundatur, &, peracta extractione, tinctura secundi ordinis cum priori saturatiori misceatur, posteaque spiritus in cucurbita vitrea blando calore eliciatur destillando; relicta in cucurbitæ fundo tinctura spissiuscula magnarum virium, quæ ita adservanda, vel ulteriori evaporatione lenissima, ad justam extracti, tinctura tamen, ob majorem adhuc partium mobilissimarum jacturam, virtutis longe debilioris, consistentiam redigenda est.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0128-4 DFG

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, AC VIRES HVJVS ET SIMILIVM SPIRITVVM.

I. SVBSTANTIA activa in croco ſingularis plane indolis eſt: Tota enim in aqua, tota pariter in ſpiritu vini rectificatiſſimo ſolvitur, & tinctura evaporatione concentratior atque ſpiſſior reddita, oleum quodammodo forma externa æmulatur, ut ideo ſimul de natura olei, reſinæ ac gummi participare videatur.

II. Spiritus ſtatim quidem ſuper crocum integrum, absque prævia tincturæ confectione, abſtrahi poteſt, puriores tamen hic & ſimilis præparationis reliqui evadunt, quando e tincturis depuratis, antea ſeorſim paratis, eliciuntur, & illico præterea purum remanet extractum, quod in cucurbita tamen ad perfectam extracti conſiſtentiam non redigendum, ſed, ſemiliquidum in concham vitream effuſum, leniſſimo calore perfecte demum inſpiſſandum eſt, ut empyrevma eo melius præcaveri, & inſpiſſatum quoque facilius eximi poſſit.

III. Spiritus vini, mobiliſſimis croci partibus vaporoſo-balſamicis imprægnatus, ſingulari virtute calefaciente, exſiccante, diſcutiente, ſudorifera, exhilarante, anodyna & hypnotica pollet, & ideo, ad guttas 20. 30. 40., in adpropriato vehiculo propinatus, in multis morbis chronicis, ex humorum inertia, & ſolidorum laxitate præcipue promanantibus, vires non contemnendas exſerit. Externe pariter ſeſe virtute ſiccante, diſcutiente, roborante & anodyna commendat, & in caſibus variis ſpiritum vini purum rectificatiſſimum viribus longe ſuperat.

IV. Methodus ſupra deſcripta etiam in præparatione *Spiritus rad: angelicæ*, *cort: citri* & *aurantiorum*, *bac-*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0129-3 DFG

carum juniperi, *liliorum convallium*, *seminis anisi*, *rorismarini*, *lavendulæ*, *benzoini*, *mastichini* &c., immo *cochleariæ recentis* & *lumbricorum terrestrium depuratorum* adhiberi potest, si, mutata paullulum recipiendorum proportione relativa, uni parti specierum quatuor duntaxat spiritus vini partes superfundantur. Si spiritus sub prima destillatione nondum perfecte saturatus prodeat, adsumtis speciebus recentibus, iterata destillatione concentratior & efficacior redditur. Nonnulli spiritum benzoinum una cum oleo ex retorta destillant, attamen prior methodus mihi videtur compendiosior. Vires horum spirituum, consideratis simplicium, e quibus parantur, virtutibus, facillime determinari possunt. Singuli enim spiritus, super species aromaticas & balsamicas destillati, vires possident calefacientes, siccantes, confortantes, tonicas, cephalicas, stomachales, carminativas, uterinas, pectorales, ac sudoriferas; præ reliquis tamen spiritus lavendulæ, rorismarini, liliorum convall: & mastichinus virtute nervina & cephalica, spiritus cort: citri & aurantiorum, sem: anisi & mastichinus virtute stomachali & carminativa, & spiritus anisi, baccarum juniperi, angelicæ, & benzoinus virtute pectorali sese commendant, si a guttis 30 ad guttas 40. 50. 60. 100., exhibeantur. Spiritus benzoinus quoque, qui rarius interne propinatur, ad imbuendam odore grato suppellectilem adhibetur. *Spiritus lumbricorum terrestrium* vulgo quidem insigne creditur remedium antarthriticum & antepilepticum, ast nihil singulare continet, & ideo a spiritu vini simplici vix distinctus videtur: Non video enim, quid e lumbricis sub destillatione humida simul cum spiritu vini transcendere possit ac debeat. *Spiritus cochleariæ*, cohobatione super herbam recentem paratus, locum inter antiscorbutica invenit, & externe etiam electuaria liquidiora, & gargarismata, in scorbuto oris usurpanda, frequentissime ingreditur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0130-4 DFG

SPIRITVS CERASORVM NIGRORVM.

REC: Cerasorum nigrorum maturorum, quantum placet. Contundantur una cum nucleis, & satis capaci doliolo querno, quod in hoc casu melius est vase terreo vitreato, immissa, in loco tepido, prius tamen pauxillo vini fæcum addito, fermentationi committantur, ibidemque tamdiu relinquantur, donec odorem acidulo-vinosum spirare incipiant. Quo facto e vesica cuprea stanno intus obducta, more consueto destillentur, & spiritus inde evocatus in cucurbita vitrea vulgari methodo rectificetur.

NOTANDA CIRCA PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM HVJVS ET SIMILIVM SPIRITVVM.

I. LOCO fæcum vini etiam cerevisia alba recens, & moderata quoque aquæ calidæ quantitas addi potest, ut succus cerasorum contusorum liquidior reddatur, & fermentatio promptius succedat. Nonnulli uni libræ cerasorum tres aquæ libras adfundunt, at mihi hæc aquæ quantitas videtur nimia, & succum plus justo diluit.

II. In principio destillationis lenior ignis gradus adhibendus est, ne liquidum, quod spiritu elastico fermentante adhuc scatet, & igne expansum spumescit, vasis destillatorii oras transcendat.

III. Specificæ quidem ac singulares huic spiritui rectificato a quibusdam tribuuntur virtutes cephalicæ, antepilepticæ & cordiales, ast spiritu vini puro ac simplici pro meo judicio haud præstantior est; quod pari jure

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0131-0 DFG

etiam de singulis spiritibus, fermentatione productis, & sufficienter rectificatis, dicendum est, etiamsi e diversis elaborentur simplicibus. Fermentatio enim, ac postea instituta rectificatio eandem singulis indolem, & virtutes simillimas conciliat.

IV. Eadem methodo etiam parantur *Spiritus baccarum juniperi & sambuci, cydoniorum, fragorum, rubi idæi, trifolii aquatici, flor: rosarum, liliorum convallium* &c., &, cum indole pariter atque viribus conveniant, nihil de medica eorum virtute dicendum est.

SPIRITVS THERIACALIS CAMPHORATVS.

REC. Theriacæ Andromachi uncias decem, croci orientalis unciam unam, myrrhæ rubræ electæ uncias quinque, spiritus vini rectificati libras duas. Mixta per triduum in vase clauso digerantur, & postea e cucurbita, imposita prius alembico camphoræ uncia dimidia, in balneo arenæ, spiritus igne moderato evocetur, ac denuo, absque nova tamen camphoræ impositione, cohobetur.

SPIRITVS hic purum ac simplicem spiritum vini rectificatissimum virtute exsiccante, roborante, calefaciente, discutiente, ac sudorifera longe superat, & specificis insuper viribus anodynis, quas e croco & theriaca accepit, instructus est, adeoque persæpe in febribus malignis, peste, febribus catarrhalibus, adfectibus frigidis rhevmaticis, arthriticis, catarrhalibus, cachecticis, aliisque, per discutientia & sudorifera maxime curandis, cum fructu ad guttas 20. 30. 40. 60., propinari potest. Ex illo etiam, spiritu tartari, & spiritu vitrioli notissima *Mixtura Simplex* componitur. Pro-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0132-5 DFG

ſtat etiam *Spiritus theriacalis ſimplex*, ſola ſpiritus vini ſuper theriacam abſtractione paratus, qui præcedente debilior ac temperatior exiſtit.

SPIRITVS CARMINATIVVS SYLVII.

REC. Rad. angelicæ drachmam unam, galangæ, imperatoriæ ana drachmam unam cum dimidia, fol. baſiliconis, majoranæ, rorismarini, rutæ hortenſis, ſummitatum centaurii minoris ana manipulum ſemiſſem, baccarum lauri drachmas tres, ſem. angelicæ, aniſi, leviſtici ana unciam ſemiſſem, macis, nucis moſchatæ, zingiberis ana drachmam unam & ſemiſſem, cinnamomi drachmas ſex, caryophyllorum, cort. aurantiorum ana drachmam unam. Conciſæ ſpecies & contuſæ miſceantur, & adfuſis ſpiritus vini Malvatici, Hiſpanici, aut, quod perinde erit, ſaltem ordinarii unciis quadraginta, digerantur per biduum in balneo maris, cinerum vel arenæ, deinde ſpiritus e cucurbita, ad ſiccitatem aliqualem deſtillando, proliciatur, idemque capiti mortuo reaffuſus, præmiſſa iterum per biduum digeſtione, denuo ad quartæ partis remanentiam evocetur, & adſervetur. Si magmati relicto recentis ſpiritus vini portio adfunditur, & prævia quoque digeſtione abſtrahitur, *ſpiritus carminativus debilior ac ſecundarius* inde reſultat.

EST medicamentum ſatis activum, calefaciens, exſiccans, diſcutiens, ſudoriferum & carminativum, &

utiliter igitur in adfectibus flatulentis, cardialgicis, colicis, hystericis, aliisque, a caussa materiali frigida, impuritate nimirum pituitosa, aut acido-pituitosa productis, propinari potest: Nocet vero, quando memorati similesque morbi saburræ fervidæ biliosæ aut rancidæ originem debent. Dosis interna a guttis 30. ad 40. 50. 60. 100., adscendit.

SPIRITVS LAVENDVLÆ COMPOSITVS PHARM. LOND.

REC. Spiritus lavendulæ simplicis libras tres, spiritus rorismarini libram unam, cinnamomi, nucis moschatæ ana unciam dimidiam, santali rubri drachmas tres. Digerantur per aliquot dies noctesque & spiritus tinctus deinde decantetur.

Egregia hic spiritus virtute nervina & cephalica gaudet, adeoque in variis morbis cerebri & systematis nervosi, qui roborantia & discutientia ad sui curationem postulant, cum fructu exhiberi potest. Datur interne a guttis 40, 50—100. externe autem naribus admovetur, & linimentis additur.

SPIRITVS MATRICALIS.

REC. Cinnamomi acuti, nucis moschatæ, zingiberis, caryophyllorum, granorum paradisi, cubebarum, cardamomi ana unciam unam cum dimidia, piperis longi unciam semis, galangæ, zedoariæ ana unciam unam, fol. salviæ, menthæ, melissæ, rorismarini, flor. lavendulæ, summitat. basilici, rutæ ana manipulum unum, spiritus vini libras sex. Destillentur, præmissa dige-

digeſtione, e cucurbita, & camphoræ drachmæ ſex in ſpiritu prolecto ſolvantur.

ALII camphoræ additionem omittunt, & ſpiritum, quem pariter vocant matricalem, ex partibus maſtichis, olibani, myrrhæ atque ſuccini anaticis, quibus ſpiritum vini ad quatuor digitorum eminentiam ſuperfundunt, deſtillando præparare docent.

PRIOR ſpiritus matricalis multa, quoad indolem, vires & uſum, cum ſpiritu theriacali camphorato communia habet, & poſterior vires, quibus temperatiores ſpiritus inflammabiles inſtructi ſunt, poſſidet. Vterque perſæpe linimenta externa carminativa, ſtomachalia & confortantia ingreditur.

AQVA MAGNANIMITATIS.

REC. Formicarum, Majo vel Junio collectarum, libras duas, ſpiritus vini rectificati libras tres. Macerentur per quinque vel ſex dies, & poſtea in balneo Mariæ aut arenæ ſpiritus abſtrahatur ad ſiccitatem, in quo rurſus infundantur cinnamomi electi uncia una, caryophyllorum aromaticorum, cardamomi minoris ana drachmæ ſex, cubebarum uncia dimidia, zedoariæ drachmæ decem, & ſpiritus, prævia digeſtione per triduum in balneo Mariæ aut arenæ, iterum blanda deſtillatione evocetur.

MILITAT hic ſpiritus inter medicamenta calefacientia, commoventia, roborantia, leniterque irritantia, & valde inprimis, interne a drachma una ad unciam ſemiſſem adſumtus, in languore venereo, ac vitiis nervorum frigidis laudatur; externe autem, ſub lini-

menti forma adhibitus, membra paralytica, aliove modo debilitata nimiumque flaccida reddita, roborat.

AQVA ANHALTINA.

REC. Terebinthinæ libram dimidiam, thuris electi unciam unam, ligni aloes uncias tres, caryophyllorum, cinnamomi acuti, cubebarum, florum anthos, galangæ, granorum mastichis, nucistæ ana drachmas sex, croci orientalis integri drachmas duas cum semisse, baccarum lauri, seminis fœniculi ana unciam semissem. Pulverisatis & mixtis quinque libræ spiritus vini adfundantur, digerantur per octiduum, & deinde spiritus, moschi granis quindecim, in petia ligatis & alembico prius impositis, destilletur.

AQVA hæc, quæ alibi etiam *Spiritus Anhaltinus*, & quidem jure meliori, vocatur, duplici laborat vitio: Primo enim nimiam terebinthinæ quantitatem, quæ saporem nauseosum reddit, & indolem calidam nimium auget, recipit, & deinde etiam, ob moschi additionem, cujus odorem multi, multæque, præsertim hystericæ, perferre nequeunt, persæpe apud ægros absque usu reponenda est. Militat inter pharmaca nervina, cephalica & cordialia, atque interne, nisi quid obstet, in adfectibus capitis & nervorum frigidis, v. g. in imbecillitate memoriæ, vertigine, adfectibus soporosis, apoplexia pituitosa, paralysi membrorum, lipothymia &c., ad guttas 30. 40. 50. 60. 100., in adpropriato vehiculo propinatur. Externe naribus admovetur, & membris paralyticis, flaccidis, debilitatis, illinitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0136-9 DFG

AQVA APOPLECTICA PAVPERVM.

REC. Flor. liliorum convallium, justo tempore collectorum, & rore adhuc madentium, primulæ veris, tiliæ ana manipulos duos, anthos, lavendulæ cum foliis, thymi ana manipulum unum, rad. zedoariæ drachmas sex, macis, caryophyllorum, cardamomi minoris, cinnamomi ana drachmas tres. Contusis atque concisis liquor, ex partibus vini albi generosi & spiritus vini anaticis mixtus, ad sex digitorum eminentiam adfundatur, & digestione per octiduum, uti moris est, præmissa, spiritus e cucurbita consueta methodo destilletur.

PROSTAT etiam in officinis alia adhuc *Aqua apoplectica cum moscho*, & *sine moscho*, ad cujus præparationem, in *Dispensatorio* descriptam, longe plures species recipiuntur, quæ ipsi tamen nobiliorem indolem conciliare nequeunt, adeoque etiam descriptionem illius hoc loco omittere placuit.

AQVA apoplectica pauperum, licet a paucioribus, selectis tamen, speciebus abstrahatur, memoratæ *diffusiori*, *sine moscho & ambra paratæ*, viribus æquiparanda est, & selectioribus nervinis atque cephalicis accenseri meretur. Datur interne, uti præcedentes, a guttis 30. ad 60. 100. Nonnulli quidem ad longe majores doses adscendunt, & aquam hanc ad unciam dimidiam & ultra una vice in vehiculo aqueo adpropriato exhibent, ast circumspectius pro meo judicio agitur, si quævis spirituosa dosi minori una vice ægris

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0137-4 DFG

porrigantur, & exhibitio contra ſæpius repetatur; admittere tamen doſes majores poſſum, quoties morbi conditio promptum ac validum auxilium poſtulat. Externe eadem, quæ aqua Anhaltina, præſtat.

AQVA MELISSÆ SPIRITVOSA COMPOSITA, VVLGO EAV DES CARMES DICTA.

REC. Herbæ meliſſæ recentis libram unam & ſemiſſem, flavedinis corticum citri recentium uncias quatuor, nucis moſchatæ, ſem. coriandri ana uncias duas, cinnamomi acuti, caryophyllorum aromat. ana unciam unam. Inciſis adfundantur ſpiritus vini rectificati libræ ſex, aquæ meliſſæ libræ duæ, digerantur per biduum & ſpiritus deinde, ad quintæ partis remanentiam igne blando e cucurbita evocatus, ad uſum ſervetur.

LOCVM hic ſpiritus eminentem inter medicamenta nervina, cephalica, ſtomachalia & carminativa excellentiora obtinet; unde interne etiam perſæpe in adfectibus capitis atque nervorum frigidis, nec non cardialgia, colica & paſſione hyſterica, immo in frigidis doloribus rheumaticis cum fructu a drachma una ad duas propinari poteſt.

AQVA REGINÆ HVNGARIÆ.

REC. Herbæ & florum rorismarini una collectorum libras quatuor, herbæ & florum ſalviæ libram dimidiam, zingiberis uncias duas. Groſſiuſcule conciſis adfundantur ſpiritus vini rectificati libræ duodecim, aquæ fontanæ libræ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0138-0 DFG

duæ, & leni postmodum igne undecim spiritus libræ e cucurbita aut vesica destillando eliciantur.

SPIRITVS hic viribus medicis spiritum lavendulæ compositum æmulatur, rarius tamen interne exhibetur, sed frequentiorem usum externum habet, ac non solum linimenta nervina ingreditur, sed excitandi etiam ac roborandi scopo apud ægros, capitis imbecillitate, coryza nimis diuturna, vertigine, apoplexia pituitosa &c. laborantes, aut lipothymia correptos, naribus admovetur, aut vertici capitis instillatur & temporibus illinitur.

AQVA ARTHRITICA.

REC. Rad. pæoniæ unciam semis, cyperi rotundi, iridis Illyricæ aut Florentinæ, pyrethri ana drachmam unam cum dimidia, herbæ betonicæ, ivæ artheticæ, lavendulæ, majoranæ, pulegii, salviæ ana manipulum unum, rorismarini manipulos duos, florum lavendulæ, spicæ nostratis, stoechados Arabicæ ana pugillos tres, chamomillæ Romanæ, sambuci, verbasci ana drachmas sex, caryophyllorum aromat. drachmas duas, cinnamomi electi unciam dimidiam, cardamomi, cubebarum ana drachmam unam & semis, nucis moschatæ, baccarum juniperi ana drachmas sex, lumbricorum terrestrium mundatorum manipulos duos. Concisis atque contusis spiritus vini rectificati libræ sex superfundantur, & spiritus, post octo dierum digestionem, more consueto destilletur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0139-8 DFG

RADIX pæoniæ & lumbrici terreſtres ad ſuperflua ſpectant ingredientia, dum neque hi, neque illa, ſingularia principia transmittunt. Spiritus hic plerumque externe ſub linimenti forma partibus paralyticis, debilitatis, & arthritico dolore vexatis adplicatur; monendum tamen, eundem apud arthriticos non in paroxyſmo, ſed eodem exantlato, roborandi duntaxat fine, inungendum eſſe: Raro enim ejusmodi ſpirituoſa, calida, exſiccantia, in paroxyſmo adplicata, tutum ferunt auxilium. Quoad uſum internum cum præcedentibus aquis apoplecticis convenit.

AQVA CEPHALICA IMPERATORIS.

REC. Summitatum majoranæ, meliſſæ, origani, flor. anthos, lavendulæ, liliorum convallium, roſarum rubrarum, ſalviæ ana manipulos quatuor, caryophyllorum, nucis moſchatæ ana uncias duas, cardamomi, cinnamomi, cubebarum, granorum paradiſi, macis ana unciam dimidiam, ſpiritus vini libras ſex. Digerantur, ac methodo ſolita deſtillentur.

HIC ſpiritus ab aqua arthritica & præcedente apoplectica ſine moſcho, ob ingredientium ſimilitudinem, neque indole, neque viribus & uſu differt.

AQVA CONTRA CALCVLVM MARCHIONIS.

REC. Radicum quinque aperientium, acori veri, enulæ, eryngii, liquiritiæ, ononidis, peucedani, valerianæ ana uncias duas, galangæ minoris unciam unam, ſanguinis cervi, hirci

ana drachmas ſex, cinnamomi acuti, cort. aurantiorum, fraxini ana unciam unam, baccarum juniperi, lauri, ſem. cicerum rubrorum ana unciam ſemis, fructuum alkekengi unciam unam, ſem. dauci noſtratis uncias duas, aniſi, malvæ, bismalvæ, citri, fœniculi, hyoſcyami, milii ſolis, naſturtii ana drachmas ſeptem, nucleorum ceraſorum, perſicorum ana unciam unam, flor. betonicæ, bismalvæ, cardui ſtellati, geniſtæ, ononidis, ſoliorum aſari, ononidis, parietariæ, raphani, ſaxifragiæ, herbæ adianthi albi, capillorum veneris, polytrichi aurei, pulegii, virgæ aureæ ana manipulum unum. Groſſiuſcule conciſis & contuſis ſuperfundatur ſufficiens vini optimi Rhenani quantitas, &, præmiſſa quatuordecim dierum digeſtione, liquor ſpirituoſus deſtilletur, atque, inmixtis unciis ſex ſucci limoniorum, aut citri, adſervetur.

FORMVLA hæc ſatis inconcinna, immo, ut ingenue loquar, abſurda eſt. Nimium enim ingredientibus abundat, & multas præterea recipit ſpecies, quæ, ob partium volatilium penuriam aut plenarium defectum, nihil cum vino transmittere, nec ullam ideo virtutem liquori communicare valent. Quid ſibi vult ſanguis cervi & hirci? quid exſpectandum a radice glycyrrhizæ, aſparagi, graminis, ononidis, eryngii, rubiæ tinctorum, ruſci, ſeminibus milii ſolis, ciceris rubri, malvæ, bismalvæ, floribus bismalvæ, geniſtæ, ononidis, herba parietariæ, virgæ aureæ, capillorum veneris, polytrichi aurei, & nonnullis aliis? Scio quidem, corpora hæc non deſtituta eſſe viribus reſolventibus & diureticis, aſt, hæ æque atque reliquæ, quas

vere possident, non in volatili, sed fixiori latent principio, quod alembicum transcendere nequit. Quibus positis, non video, qua ratione hic liquor spirituosus calculum & urinam eminentius pellere possit. Pro mea sententia solummodo pertinet ad temperatiores spiritus discutientes, roborantes & diureticos, atque ad unum vel alterum cochlear exhiberi potest. Prostat etiam *Aqua contra calculum ex nucleis*, quæ cum vino Rhenano ex amygdalis amaris, nucleis persicorum & cerasorum nigrorum contusis, & sambuci floribus destillando paratur. Hæc quidem priori adhuc temperatior est, singulares tamen ab eadem effectus in calculo vix exspectare licebit.

AQVA PHYSAGOGA.

REC. Seminis anisi libram unam, sem. sileris montani unciam unam & semissem, cinnamomi acuti uncias duas, nucum moschatarum, galangæ, macis, caryophyllorum aromaticorum ana unciam dimidiam. Contusa per triduum in vini albi generosi libris sedecim, ac spiritus vini rectificati libris duabus macerentur, & deinde leni igne ad dimidiæ partis remanentiam destillentur.

SPECTAT hic spiritus ad satis bona roborantia stomachalia & carminativa, adeoque in cardialgia, ac colica, a caussa materiali frigida ortis, non contemnendum auxilium præstat. Datur a drachmis duabus ad unciam semissem, quin integram.

AQVA CARMINATIVA SPIRITVOSA PH. WVRTENB.

REC. Calami aromatici, herbæ menthæ crispæ, serpilli florescentis ana uncias duas,

florum chamomillæ Romanæ libram dimidiam, seminis anisi & fœniculi ana uncias duas & semissem, cinnamomi acuti uncias tres, nucum moschatarum, baccarum lauri, juniperi ana unciam semissem, cort. aurantiorum recentium uncias duas. Incisa infundantur spiritus vini rectificati libris novem, aquæ fontanæ libris quinque, digerantur per triduum, & decem deinde libræ e vesica abstrahantur.

SPIRITVS hic præcedente adhuc paullo temperatior est, quoad indolem cæteroquin, vires atque usum perfecte cum illo convenit.

AQVA CONTRA COLICAM.

REC. Rad. angelicæ, calami aromatici, zedoariæ ana unciam semis, sem. anethi, anisi, carvi, dauci, fœniculi, nigellæ, sileris montani ana uncias duas, petroselini Macedonici unciam semis, flor. chamomillæ Rom. manipulos duos, sambuci, fol. menthæ, melissæ, origani, pulegii ana manipulum, cort. aurantiorum, citri ana uncias duas, baccarum juniperi, lauri, cinnamomi electi ana unciam unam, spiritus vini optimi libras decem. Infundantur, digerantur, ac destillentur.

SATIS bona quidem hic spiritus virtute discutiente & carminativa præditus est, curandum tamen, ne in adfectibus colicis, cardialgicis & hystericis, a caussa calida biliosa, aut sanguinis ebullitione & congestione obortis, improvide exhibeatur. Datur a guttis 30. ad 60. 100., in aqua quadam destillata carminativa. Nonnulli ad majores doses adscendunt,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0143-7 DFG

& ſpiritum hunc in adfectibus flatulentis, a cauſa frigida pituitoſa enatis, ab uncia dimidia ad integram propinant; at doſis hæc mihi videtur nimia: Non aqua enim eſt, uti dicitur, ſed ſpiritus inflammabilis concentratus, & multis partibus oleoſo-inflammabilibus impregnatus.

AQVA EPILEPTICA LANGII.

REC. Florum liliorum convallium recentium manipulos duodecim, flor. tiliæ, lavendulæ, ana unciam, flor. rorismarini, ſtœchados Arabicæ ana unciam ſemis, cinnamomi drachmas ſex, nucis moſchatæ unciam ſemis, cardamomi, cubebarum ana drachmas duas, viſci querni, radicum pæoniæ, diptamni noſtratis ana unciam ſemis, vini generoſi menſuram unam cum dimidia. Infundantur, digerantur per octiduum, deſtillentur, & liquor, cohobatione fortior redditus, adſervetur.

EST medicamentum roborans, nervinum, atque cephalicum, temperatum & ſatis ſelectum, præſertim, ſi viſcum quernum, & radices pæoniæ atq. diptamni, quæ liquori transſtillanti parum vel nihil virtutis comunicare valent, e formula removeantur. Datur a drachma una ad drachmas tres, immo unciam dimidiam.

AQVA MASTICHINA.

REC. Caryophyllorum unciam unam, cardamomi minoris, cinnamomi acuti ana unciam ſemis, macis unciam unam cum dimidia, maſtichis electæ uncias quatuor, nucis myriſticæ unciam ſemis, vini Hiſpanici generoſi libras duas. Infundantur, digerantur ac deſtillentur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0144-3 DFG

LOCVM hic liquor jure meretur inter medicamenta ſpirituoſa temperatiora nervina, cephalica, ſtomachalia & carminativa, & cum fructu in variis capitis, ventriculi, atque inteſtinorum adfectibus, qui a cauſſa frigida pendent, a drachma una ad unciam dimidiam exhiberi poteſt.

AQVA SERPILLI COMPOSITA, SEV BENEDICTA MYNSICHTI.

REC. Herbæ ſerpilli, cum floribus tempore matutino ante ſolis exortum collectæ, uncias octo, chamomillæ Romanæ uncias duas, ſaturejæ, thymi ana unciam unam. Infundantur in vini Rhenani optimi libris octo, ſtent in infuſione per aliquot dies, poſtea deſtillentur, & deinde iterum cum liquore deſtillato digerantur herbæ ſerpilli cum floribus unciæ octo, caſſiæ ligneæ uncia una, ligni aloes, macis ana uncia dimidia, repetatur deſtillatio & liquor prolectus ſervetur.

CONVENIT hic liquor cum præcedente aqua maſtichina, præterquam, quod adhuc temperatior ſit, & in adfectibus flatulentis & hyſtericis magis ſpecificus credatur. Propinatur a drachmis duabus ad unciam ſemiſſem, immo integram. Externe, æque ac præcedens, partibus debilitatis & ſugillatis adplicatur.

AQVA VIRTVTVM.

REC. Foliorum meliſſæ recentis manipulos ſex, ſalviæ manipulos quindecim, flor. lavendulæ, lil. convallium ana uncias ſex, caryophyllorum, cinnamomi electi, granorum paradiſi

ana drachmas decem, galangæ, macis ana drachmas tres, vini Hiſpanici generoſi menſuras quatuor. Infundantur, digerantur, ac deſtillentur.

EST liquor ſpirituoſus, balſamicus, aromaticus, ſelectus, qui egregia virtute calefaciente, diſcutiente, diaphoretica, nervina, cephalica, ſtomachali, carminativa & uterina pollet. Doſis eſt cochlear unum vel alterum.

AQVA EPIDEMICA LONDINENSIS.

REC. Radicum angelicæ, tormentillæ, gentianæ, zedoariæ, liquiritiæ, herb. chelidonii majoris, rorismarini, rutæ, ſalviæ, artemiſiæ, abſinthii, anagallidis, dracontiæ, ſcabioſæ, agrimoniæ, meliſſæ, ſcordii, centaurii minoris, cardui benedicti, betonicæ, roris ſolis ana unciam unam. *Inciſis vini albi libræ* duodecim adfundantur, &, præmiſſa temporaria maceratione, liquor ſpirituoſus deſtillando ad dimidiæ partis remanentiam e veſica aut cucurbita evocetur.

PRÆTER ſimplicia nonnulla activa, etiam multa alia ad præparationem hujus liquoris recipiuntur, quæ, propter particularum volatilium defectum, nullas illi vires medicas conciliare valent; in Anglia nihilominus a Medicis contra febres malignas, epidemice graſſantes, ſæpiſſime in uſum trahitur, & plerumque ab uncia ſemiſſe ad integram, immo ad uncias duas, propinatur.

AQVA VITAE MVLIERVM.

REC. Herb. fœniculi, meliſſæ, menthæ *criſpæ*, rorismarini, ſalviæ minoris, verbenæ ana

manipulum unum, antophyllorum unciam ſemis, cardamomi, caryophyllorum, cinnamomi, cubebarum, galangæ, granorum paradiſi, macis, nuciſtæ ana unciam unam cum dimidia, rad. zedoariæ, zingiberis ana unciam dimidiam, vini Rhenani generoſi libras decem. Infundantur, digerantur, & deinde lege artis deſtillentur.

VIRTVTE carminativa, ſtomachali, uterina & cephalica ſeſe hic liquor commendat, tum interne a drachmis duabus ad unciam dimidiam propinatus, tum externe adplicatus. Gravidæ a largo & frequenti ejus uſu abſtinere debent, ne nimiam humorum commotionem efficiat, hæmorrhagias provocet, & ſic plus ad præmaturam embryonis expulſionem, quam deſideratam retentionem conferat, præſertim, ſi mulieres valde plethoricæ & ad iracundiam proclives ſint, aut neceſſariam graviditatis tempore venæſectionem negligant, vel plane abominentur.

AQVA AD GONORRHOEAM HOFFMANNI.

REC. Radicum iridis Florentinæ uncias duas, herbæ menthæ ſiccæ uncias tres, dictamni Cretici unciam unam, ſeminis agni caſti, rutæ ana uncias duas cum ſemiſſe, terebinthinæ Venetæ uncias decem, vini albi generoſi libras decem. Fiat in balneo Mariæ deſtillatio ad partes dimidias.

ACTIVVM medicamentum diureticum, purificans, antiputredinoſum atque travmaticum eſt, & vires non contemnendas in gonorrhœa venerea & fluore

albo mulierum exſerit, quando ægris, præmiſſa ventris purgatione, mane horis duabus vel tribus ante paſtum, ac veſperi quatuor horis a cœna duo ejus cochlearia exhibentur.

AQVA VVLNERARIA, TRAVMATICA, SCLOPETARIA, AQVA CATAPVLTARVM, VVLGO L'EAV D'ARQVEBVSADE DICTA.

REC. Fol. ſalviæ, artemiſiæ, conſolidæ utriusque ana manipulos quatuor, nicotianæ, bugulæ, centaurii minoris, betonicæ, morſus diaboli, momordicæ, ſaniculæ, plantaginis utriusque, agrimoniæ, verbenæ, filicis, abſinthii, fœniculi ana manipulos duos, hyperici, telephii ana manip. unum, rad. ariſtolochiæ utriusque unciam unam. Infundantur conciſa & contuſa vino albo ad quatuor digitorum eminentiam, & præmiſſa aliquot dierum digeſtione, liquor ſpirituoſus in arenæ aut cinerum balneo deſtilletur.

QVANQVAM formulam hanc variæ ſpecies, præſertim ſubadſtringentes, ingrediantur, quæ, ob partium volatilium defectum, liquorem transſtillantem virtute imbuere nequeunt, non contemnendas tamen hic liquor vires diſcutientes & travmaticas poſſidet, quando externe ſugillationibus, contuſionibus, ulceribus & vulneribus, ſclopeto præcipue inflictis, adplicatur, aut injicitur, vel eodem etiam ulcera ac vulnera frequentius eluuntur. Roborandi quoque ſine lintea, hoc liquore imbuta, in imbecillitate viſus, & ophthalmiis ſeroſo-catharrhalibus oculis clauſis imponuntur. Interne rarius quidem exhibetur, at

ſubinde tamen in adfectibus flatulentis, ut & ſanguine coagulato & extravaſato, ad cochlear unum vel alterum, propinari poteſt.

CAPVT IV.

DE SPIRITIBVS ACIDIS DVLCIFICATIS, SEV SALINO-ACIDO-INFLAMMABILIBVS.

§. I.

DVLCEDINIS vocabulum apud chemicos nunc in ſenſu *proprio*, nunc *improprio*, ſumitur. In ſenſu priori ſubſtantiæ, quæ gratum linguæ ſaporem imprimunt, & communi hominum ſuffragio vocantur dulces, ut ſacharum, mel &c. dulcia audiunt; in ſenſu poſteriori autem dulcium, ſeu rectius, *edulcoratorum* & *dulcificatorum* nomine inſigniuntur corpora quævis, quæ ſapore acri, cauſtico, acido, amaro, ſalſo, lixivioſo, quo antea gaudebant, orbata fuerunt, & tunc vel inſipida plane exiſtunt, vel gratiorem ac temperatiorem adquiſiverunt ſaporem. Hiſce poſtremis etiam accenſeri merentur ſpiritus acidi ac cauſtici minerales, ita alcohole contemperati, ut aciditas vel penitus, vel maximam tamen partem, una cum corrodendi facultate, evaneſcat, & illi ea propter interne tuto poſſint propinari.

§. II.

VERVM dulcificationis fundamentum non in ſimplici duntaxat ac mera, uti nonnulli erro-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0149-4 DFG

nee opinantur, ſpiritus acidi & inflammabilis miſcela, ſed in nova potius ac ſingulari ſyncriſi conſiſtit. Acida ac cauſtica enim ſubſtantia ſalina partem inflammabilem, facta commixtione, phlegmati ſpiritus vini violenter eripit, &, cum eadem in naphtham ſeu novum compoſitum, oleo æthereo valde analogum, tenerrimeque deinceps in integro adhuc ac nondum diſſoluto vini ſpiritu ſolvendum, coaleſcens, obtunditur, involvitur, & ita contemperatur, ut, depoſita indole cauſtica, nullum amplius violentæ ac noxiæ roſionis effectum edere valeat. Naphtha memorata ſeu noviter genita ſubſtantia ſpirituoſo-oleoſa tam ſingularis quoque teneritudinis eſt, ut ſpiritus dulcificatus, aquæ frigidæ infuſus, illam haudquaquam dimittat, multo minus aquam lacteam reddat.

§. III.

INNOTESCIT dictorum veritas, ſi ea, quæ ſub dulcificationis actu, & poſt eundem occurrunt, exactiori conſiderationi ſubmittantur. Nam ſub quavis ſpiritus acidi concentrati inſtillatione vaporem albicantem ex ſpiritu inflammabili adſurgere, & vitrum, in quo utriusque liquoris commixtio ſuſcipitur, adeo paullatim incaleſcere obſervamus, ut digitis, ſi quantitas fuerit major, vix tangi queat. Ex quo phænomeno clare conſtat, fortem ſub paullatina miſcela partium acidarum & inflammabilium

mabilium attritum atque conflictum inteſtinum contingere, & mediante hac colliſione primo diacriſin, poſtea novam ſyncriſin procurari, quæ deinde, ignis actione ſub deſtillatione ſuperveniente, cum grati ſaporis & odoris augmento, firmior evadit. Peracta ſpiritus fragrantis ac vere dulcificati abſtractione, multum phlegmatis, fœtidis ac cauſticis partibus acidis remixti, in cucurbita remanet; manifeſto documento, partem phlogiſtam ipſi ereptam eſſe, idemque proinde, ablato principio inflammabili, quod ſolum cum acido potenti firmum ſubiit connubium, ſuperſtites partes acidas non amplius potuiſſe contemperare.

§. IV.

CLARIVS adhuc memorata ex *naphtha vitrioli* ſeu vulgo ſic dicto *oleo vitrioli dulci*, eoque nondum in ſpiritu diſſoluto, ſed ſeparato & ſeorſim ideo ſub denſiori particularum aggregatione conſpicuo, cognoſcuntur. Paratur iſtud, ſimul cum ſpiritu, ſequenti modo: In vitro capaci, anguſtioris tamen colli, pars una olei vitrioli rectificati, recentis ac probe fumantis ſenſim cum quatuor, quinque aut ſex partibus ſpiritus vini dephlegmatiſſimi miſcetur, & liquidum mixtum, vel ſtatim, vel præmiſſa aliquot dierum, aut ſaltem 24. horarum digeſtione frigida aut calida, e cucurbita mediocris altitudinis, in balneo arenæ collocanda, & alembico, interpoſita veſica ſuilla humectata,

firmissime claudenda, destillatur: Sic mitiori igne in principio substrato, spiritus fragrantissimus, valde expansivus atque volatilis, in recipiens expellitur, cui, mixtura spissiori facta, sub auctiori ignis gradu, albi succedunt vapores, ægre ob gravitatem adsurgentes, & pingues, frigore aliquantulum condensati, strias, globulosque exiguos oleosos in alembico formantes, qui, in receptaculum defluentes, oleum tenuissimum, aromaticum, fragrantissimum, coloris nunc albicantis seu potius aquæ instar limpidi, nunc flavescentis aut viridiusculi, aggregatione sua formant, quod acido ac pingui liquori partim innatat atque supernatat, partim in eodem sub destillatione ad vitri fundum descendit. Continuata destillatione, liquor magis sulphureus, atque acidus, cum pauco, eoque ponderosiori atque crassiori oleo, flavi coloris, transcendit. In cucurbita autem massa nigricans, picis instar spissa, & forti odore acido atque sulphureo prædita, remanet.

§. V.

SIMILIS naphtha, seu tenuissimum, mobilissimum ac valde volatile oleum æthereum etiam ex acido nitri fortissimo & alcohole, duplici modo, destillatione nimirum ac sola mixturæ digestione frigida, parari potest. Methodus posterior magis usitatata, magisque compendiaria est, quam prior: Miscetur videlicet spiritus nitri optimus ac valde adhuc

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0152-7 DFG

fumans, lente tamen, uti moris eſt, atque guttatim, cum æquali quantitate alcoholis, & liquidum mixtum deinde per unam alteramve hebdomadem in frigida ſaltim digeſtione relinquitur; ſic poſt paucos dies oleum pellucidum, ac dilutiſſime flavum, ex acido & parte alcoholis inflammabili arctius coaleſcente genitum, ad ſuperficiem liquoris adſcendit, ubi poſtmodum per vitrum ſeparatorium, aut vitream ſyringam facile a liquore reliquo ſecerni poteſt. Si prior vero methodus placet, plerumque cum una parte ſpiritus nitri fortiſſimi duæ vel tres partes alcoholis conjunguntur, & deſtillatio, optime prius lutatis vaſorum juncturis, in balneo cinerum, igne moderato, ſuſcipitur. Naphtha, quod notatu utique dignum eſt, propter eminentiorem volatilitatem ſuam, hic primum in vas recipiens tranſit, adeoque eam initio ſtatim ſeorſim colligere licet: Hanc ſpiritus nitri dulcis, & illum rurſus phlegma acidum ac cauſticum ſequitur.

§. VI.

QVO potentius atque ſpecifice gravius acidum dulcificandum exiſtit, eo citius quoque atque facilius, addito alcohole, cauſticam amittit indolem, ac juſtam dulcedinem nanciſcitur: Hinc citius longe atque facilius acidum vitrioli graviſſimum, leviori acido nitri, & hoc iterum citius, facilius, atque perfectius acido culinari, comparative leviſſimo, miteſcit. Inde

pariter ratio petenda erit, cur ſpiritus nitri flammificus, ſpiritus ſalis fumans Glauberi, nec minus probe concentratum vitrioli oleum longe promptius, quam ſpiritus hujusmodi vulgares, phlegmate nimium debilitati, in mutuos cum alcohole amplexus ruant, & multo gratiores ac mitiores ſpiritus dulcificatos ſuppeditent: Immo, ratio inde petenda, cur ſpiritus ſalis aciditatem ſuam, niſi adfuſa largiſſima ſpiritus vini quantitate penitus diluatur ac debilitetur, nunquam perfecte amittat, itemque, cur ex acidis vegetabilis proſapiæ, prædicto ſalis ſpiritu longe adhuc aquoſioribus, levioribus atque debilioribus, nulli ſpiritus debite atque perfecte dulcificati poſſint parari.

§. VII.

ALCOHOLIS quantitas pro *differenti acidi* dulcificandi potentia & indole variat. Acidum nitri concentratum ac fumans ad ſui dulcificationem quantitatem maximam, acidum ſalis minorem, & vitrioli acidum minimam poſtulat, & deſtillatio, vel *ſtatim poſt* acidi & alcoholis miſcelam, vel, quod plerique credunt præſtare, prævia per diem & noctem frigida aut calida digeſtione, in cucurbita altiori, arenæ balneo imponenda, & alembico ſuo, luto firmiter circa commiſſuram munito, claudenda, optime peragitur. Allaborandum quoque erit, ut, ſubdito igne moderato, ac ſenſim ſenſimque aucto, gratus duntaxat, fragrans, &

ſufficienter dulcificatus ſpiritus, prorſus in cucurbita relicto phlegmate inutili, fœtido, & acidis cauſticis particulis adhuc prægnante, placide in receptaculum educatur.

§. VIII.

QVATVOR errores notatu dignos, qui more vulgari ſpiritus hoſce præparant, ordinario committere conſueverunt. Primo enim, loco acidi concentratiſſimi ac probe fumantis, vulgares & nimis phlegmaticos ſpiritus, qui ob impotentiam ſuam alcoholis partem phlogiſtam prompte a phlegmate avellere, & ſibi adunare nequeunt, adſumunt. Secundo, uni parti liquoris acidi mineralis tres ſaltem vel quatuor ſpiritus vini partes admiſcent, quæ ideo, ob nimis parcam ſubſtantiæ inflammabilis quantitatem, inducendæ juſtæ temperiei & dulcedini haudquaquam ſufficiunt. Tertio, deſtillationem in retorta, ceu vaſe nimis humili, ſuſcipiunt, & quarto omne propemodum liquidum, in retorta contentum, in recipiens expellunt. Adeoque non mirandum eſt, quod ſpiritus, ea parati methodo, ob largam partium cauſticarum, & inutilium aquearum inhæſionem, naribus odorem ingratiorem & linguæ ſaporem adhuc magis minusve cauſticum imprimant.

§. IX.

SPIRITVS acidi rite dulcificati ſaporis æque atque odoris gratia ſeſe commendant; temporis tamen ſucceſſu majorem iterum ſortiuntur

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0155-4 DFG

acredinem, præſertim, ſi in loco calidiori adſerventur, aut ſæpius aëri liberiori in vitrum apertum acceſſus pateat. Nam partes ſubtiliores, relictis gravioribus, paullatim avolant, & multæ præterea moleculæ cauſticæ, antea involutæ, deſtructa per aërem, calorem, & inde pendentem motum inteſtinum perennem priſtina acidi & inflammabilis principii unione, rurſus evolvuntur, & ſic, a compedibus ſuis liberatæ, liquori majorem iterum acorem conciliant. Ad debitam tamen dulcedinem ac juſtam temperiem poſſunt reduci, ſi iterum, nova, eaque modica, recentis alcoholis portione addita, deſtillentur; quemadmodum id pariter monendum venit, quando poſt primam ſtatim deſtillationem nimia adhuc acredine inſtructi obſervantur. Quod vero ſpiritus ſalis ammoniaci vinoſi, vel ſalis tartari additionem, quam nonnulli ad acidum corroſivum penitus extinguendum ſuadent, attinet, illa mihi parum arridet, quoniam hæc corrigentia etiam ſubtile principium acidulum, quod in nitri & ſalis ſpiritu dulcificato neceſſario remanere debet, deſtruunt, & prius præterea, ſalis ammoniaci videlicet ſpiritus vinoſus, odoris & ſaporis gratiam notabiliter corrumpit.

§. X.

INSTITVTO exactiori indolis ſcrutinio, ſpiritus acidi, rite dulcificati, duplicis inveniuntur generis. Alii enim, quo *ſpiritus vitrioli*

dulcis primario referri meretur, valde ſulphurei, fragrantes, mobiles, & expanſivi ſunt, ac nihil amplius aciduli ſaporis linguæ imprimunt; alii contra, cujus cenſus exiſtunt *ſpiritus nitri* & *ſalis dulcis*, ſenſibili ac grata adhuc aciditate, quæ longe tamen eminentior in hoc, quam illo deprehenditur, donati ſunt: Hinc priores etiam nullum amplius refrigerium humoribus adferunt, qua virtute tamen poſteriores, teſte experientia, adhuc pollent.

§. XI.

MILITANT ſpiritus acidi dulcificati, temperata tamen ac grata adhuc aciditate præditi, inter præſtantiſſima medicamenta anodyna, antiſpasmodica, carminativa, ſtomachalia, aperitiva, diuretica & antorgaſtica, adeoque perſæpe ſummo cum fructu in adfectibus cardialgicis, colicis, hypochondriacis, hyſtericis, nephriticis, rhevmaticis atque arthriticis, nec minus in cephalalgia, vertigine, epilepſia, mania, aſthmate ſanguineo-ſpasmodico, ictero, nauſea, vomitu, diarrhœa bilioſa, cholera, dyſenteria, ebullitione bilis, anorexia, dyſpepſia, inflammationibus, præſertim eryſipelaceis, febribus itemque bilioſis, ardentibus, inflammatoriis, atque malignis putredinoſis & pluribus aliis morbis, per ſedativa, temperantia ac lenia diaphoretica curandis, propinari poſſunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0157-6 DFG

§. XII.

ACTIONEM ſuam hi ſpiritus magis in ſolida, quam fluida exercent, & leniter ſtimulando vividam in prioribus contractionem, & ea mediante vegetiorem quoque, nullo tamen modo impetuoſum, humorum circulum & influxum provocant. Hinc facile etiam concipiendum, cur ſtagnationes & ſtaſes, ceu frequentiſſimas atque proximas plerorumque dolorum, ſpasmorum, convulſionum, inflammationum, febrium, ſimiliumque ægritudinum cauſſas, blande & citra turbulentam commotionem tollant, liquidorum motus ad naturalem ordinem ac priſtinam libertatem reducant, & ſe- & excretiones, præprimis per vias urinarias, augeant. Accedit viribus hiſce, quas in ſolidas præcipue partes exſerunt, virtus temperans & antiputredinoſa, quam bili ebullienti, ſanguini orgaſtice expanſo, ut & hiſce atque humoribus reliquis, diſſolvente impuritate oleoſo-urinoſa prægnantibus, facta intimiori miſcela, præſtant.

§. XIII.

ALTERIVS claſſis ſpiritus dulcificati, qui, penitus extincto ſapore acidulo, fragrantiſſimi ac valde ſulphurei redditi fuerunt, præcedentibus longe calidiores exiſtunt, & ideo tonicas quidem, antiſpasmodicas, carminativas, anodynas, diſcutientes atque diaphoreticas poſſident vires, temperantibus vero & antorgaſti-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0158-1 DFG

cis plane deſtituuntur, idque cauſſa exiſtit, cur cholericis, ſiccis, bilioſis, & plethoricis ſubjectis, nec minus morbo, a graviori humorum expanſione orgaſtica & fervida indole primario pendente, laborantibus, tuto exhiberi nequeant.

SPIRITVS SALINO-ACIDO-INFLAMMABILES VSITATIORES.

Spiritus vitrioli dulcis.
- *nitri dulcis.*
- *ſalis dulcis.*
- *nitri anticolicus.*

Spiritus carminativus de tribus.
- *formicarum cum ſpiritu vini.*

SPIRITVS VITRIOLI DVLCIS.

REC. Olei vitrioli rectificati, vel etiam vulgaris, probe tamen adhuc fumantis, partem unam, alcoholis ſeu ſpiritus vini dephlegmatiſſimi partes quatuor, quinque, aut ſex. Oleum vitrioli ſucceſſive atque guttatim alcoholi, in vaſe mundo capaci contento, inſtilletur, & mixtura, peracta miſcela, frequenti vaſis agitatione promovenda, per diem & noctem, vel etiam, quod Chemicorum multi melius eſſe credunt, per integrum octiduum, in vaſe probe obturato, leni committatur digeſtioni: Deinde liquidum cucurbitæ vitreæ humiliori, alembico ſuo optime claudendæ, infundatur, & deſtillatio blando arenæ calore peragatur. Primo liquor ſpirituoſus fragrantiſſimus, mobiliſſimus atque concentratiſſimus tranſtillat, huic ſuccedit ſpiritus ſatis quidem ſulphureus atque fragrans, priori tamen aquoſior, qui ſeor-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0159-0 DFG

ſim colligendus & adſervandus, vel etiam cum præcedente miſcendus eſt. Expulſo ſpiritu, phlegma cum olei ætherei aromatici pauxillo expellitur, quod valde quidem ſulphureum eſt, medicum tamen uſum nondum obtinuit, & ideo, ſeparato oleo, partim ſubſidente, partim innatante, ceu liquidum inutile, rejicitur. In cucurbita maſſa nigricans reſinoſo-carbonaria fortiſſimi odoris ſulphurei remanet.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS VITRIOLI DVLCIS.

I. AD olei vitrioli concentratiſſimi partem unam vix quatuor, quinque aut ſex alcoholis partes requiruntur, quoniam acidum hoc, ceu omnium potentiſſimum, phlogiſtam alcoholis partem cito ac facile a phlegmate avellere, ac ſibi arcte adunare valet: Hinc abſtracto etiam ſpiritu concentrato, multum phlegmatis, etiamſi oleum vitrioli rectificatiſſimum, & alcohol optimum adſumtum fuerit, partim tranſcendit, partim in cucurbita relinquitur, quod antea in intima ſpiritus inflammabilis mixtione hæſit, &, ſub acidi miſcela & mixti liquoris deſtillatione, phlogiſto ſuo ſpoliatum fuit.

II. Præſtat blandam aliquot dierum, vel viginti demum horarum digeſtionem calidam, in vaſe probe munito, deſtillationi præmittere, ut melior partium inflammabilium & acidarum unio contingat. Suadent quoque nonnulli ſpiritus prolecti cohobationem, vel parcius tamen adfuſi alcoholis recentis abſtractionem ſuper maſſam nigricantem reſinoſam, ut prior redda-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0160-1 DFG

tur fortior, posterius autem particulas naphthæ, massæ memoratæ adhuc inhærentes, secum educat adeoque spiritus dulcificati proventum augeat.

III. Loco cucurbitæ alii retortam vitream recipiunt: Verum, cucurbita, si spiritum solum prolicere velimus, retortæ præferenda est; sin vero oleum quoque largius colligere placet, tunc retorta aptior videtur, quoniam oleum seu naphtha paullo difficilius, quam spiritus, in alembicum adscendit; potest tamen, adhibita etiam cucurbita humiliori, finis satis bene obtineri.

IV. Commissuræ optime claudendæ sunt, ne portio spiritus mobilissima penetret, ac frustra in auras dispergatur. Hic spiritus enim rite paratus subtilitate, mobilitate, vi expansiva & fragrantia singulos pene spiritus inflammabiles superat, immo, tam levis est, ut, aquæ frigide infusus, diu absque commixtione in superficie hæreat, & admota *flamma*, illico accendatur.

V. Destillatione ad finem vergente ignis valde moderatus adhibendus est, ne relicta massa nigricans, spissiuscula, quod alias facile fieri consuevit, cum impetu quodam in alembicum, vel retortæ collum adsurgat. Massa hæc penetrantem sulphuris mineralis odorem spargit, &, certa encheiresi sublimata, veros sulphuris flores suppeditat. Quando eidem repetita vice aqua simplex adfunditur, & acidum superstes eluitur, merum magma resinoso - carbonarium, ex crassiori alcoholis phlogisto & terreo-acidis olei vitrioli partibus, nova interveniente syncrisi, enatum, sistit.

VI. Quanquam spiritus vitrioli dulcis rite paratus sapore & odore perfecte sulphureo & balsamico gaudeat, nec ulla amplius aciditas gustu in eo detegi possit, nondum tamen ab acido subtili, altius immerso, plane immunis est. Addito enim spiritu salis ammoniaci vinoso, tenerrimum *sal medium ammoniacale liquidum* nascitur, & cyani quoque flores, ut & syrupus viola-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0161-7 DFG

rum rubicundum induunt colorem, quando prioribus superfunditur, & posteriori decenti quantitate immiscetur, immo mercurium vivum, in nitri spiritu solutum, in *flavum turpethum minerale* præcipitat.

VII. Est medicamentum satis activum ac calidum, quod, tempestive usurpatum, virtute anodyna, antispasmodica, tonica, carminativa, discutiente & diaphoretica sese commendat, ac sæpius cum fructu in doloribus spasmodicis, nephriticis, motibus convulsivis, epilepticis, nec minus in cardialgia, colica, malo hypochondriaco & hysterico, nausea, vomitu, vertigine &c., propinatur. Abstinendum tamen ab usu ejus apud subjecta valde plethorica, valde biliosa, itemque in morbis, a forti humorum ebullitione, ac pertinaci pororum cutis obstructione primario pendentibus: Vias enim liberas & poros apertos postulat. Variis admisceri potest tincturis, ut virtutes earum exaltet. Cum *spiritu bezoardico* BVSSII mixtus, in febribus malignis non contemnendum subinde auxilium attulit, &, radici curcumæ, ac cochinillæ pulverisatæ superfusus, egregium in calculo, & arthritide frigida remedium constituere dicitur. Corpora resinosa, immo ipsum gummi Copal, quod alias difficillime solvitur, ut & olea ætherea tenerrime ac prompte dissolvit, & ideo in essentiarum &c., confectione menstrui loco nonnunquam optime adhiberi potest. Per se in vehiculo vinoso, aut aquoso, vel etiam sachari frustulo instillatus, a guttis 10. ad 20. 30., propinatur.

VIII. Quando in spiritu vitrioli dulci vulgari, quod reliquis breviter hoc loco subjungere expedit, exigua naphthæ, sub destillatione seorsim collectæ, quantitas, in quinque videlicet spiritus unciis circiter drachma dimidia, solvitur, *Liquor anodynus mineralis* HOFFMANNI inde nascitur, qui vulgarem spiritum vitrioli dulcem potentia superat, ac sese haud raro in morbis,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0162-2 DFG

qui validiora commoventia & discutienta patiuntur, anodyna ac sedativa virtute sua valde commendat.

IX. E vulgari spiritu vitrioli dulci etiam sic dictus *Spiritus æthereus*, seu *Spiritus naphthæ* parari, vel rectius, sequenti modo, in *Pharmacopoea Edinburgensi* descripto, secerni potest: Miscetur nimirum spiritus vitrioli dulcis vulgaris cum quantitate æquali aquæ puræ fontanæ, in cujus singulis libris salis tartari drachma una soluta fuit, & mixtura deinde, prævia vasis exacte clausi agitatione, in loco temperato aliquandiu quieta relinquitur; sic paullo post spiritus æthereus ad superficiem adscendit, residuum autem, ablato prius naphthæ spiritu, rursus destillatur, & spiritus vitrioli dulcis ordinarius hac rectificatione recuperatur. Liquor æthereus, aquæ instar tenuis ac limpidus, naphtha tenerrima valde prægnans est, & tanta levitate ac volatilitate gaudet, ut non solum aquæ supernatet, sed intra breve etiam tempus in aperto vasculo latiori in halitus subtilissimos odoratissimosque resolvatur, qui, propius admota charta accensa, confestim accenduntur. Flamma subito ad liquorem descendit, eumque, non obstante aqua subjecta, cito ac citra ullum strepitum consumit. Intuitu usus medici hic spiritus interdum vulgari spiritui vitrioli dulci substitui potest, efficacitate tamen illum longe antecellit, ac minoribus ideo dosibus ægris exhibendus est.

SPIRITVS NITRI DVLCIS.

REC. Spiritus nitri fumantis seu flammifici recentioris partem unam, spiritus vini rectificatissimi partes duodecim. Spiritus nitri alcoholi, in vase vitreo capaci, successive ac provide instilletur, & mixtura, præmissa ac sæpius deinde reiterata vitri probe muniti motitatione, in loco tepido digestioni committatur,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0163-8 DFG

ut partes arctius combinentur. Finita digeſtione, mixtura, cucurbitæ vitreæ infuſa, in arenæ balneo, obſervatis conſuetis encheireſibus, deſtilletur, & ſpiritus ſubtilior, adhibito igne moderato, tantummodo, ad tertiæ vel quartæ partis remanentiam, abſtrahatur, & deinde, ſi fuerit neceſſe, addita nitri puri pulveriſati ſicciſſimi & alcoholis modica quantitate, in alia cucurbita munda ſemel vel aliquoties rectificetur, ut puriſſimus atque ſubtiliſſimus evadat. Quod in priori cucurbita relictum fuit, merum phlegma nauſeoſum eſt, partibus cauſticis valde imprægnatum, & nullum ideo uſum habet, ſed, tanquam inutile liquidum, rejicitur.

NOTANDA
CIRCA
PRÆPARATIONEM, NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS NITRI DVLCIS.

I. SPIRITVS nitri flammificus, fumans, rubri coloris, liquidum ſumme cauſticum eſt, & ideo etiam decem vel duodecim alcoholis, ſpiritus vini rectificatiſſimi vulgaris autem quatuordecim, immo quindecim partes ad ſui dulcificationem poſtulat. Sub commixtione fortis oritur colliſio interna, adſurgunt vapores albi, & vitrum paullatim incaleſcit. Provide igitur & ſaltem guttatim ſpiritus nitri alcoholi inſtillandus eſt, ne, ordine inverſo, aut una vice nimia ſpiritus nitri quantitate infuſa, vehemens & periculoſa ebullitio oboriatur.

II. Sub rectificatione ideo nitrum ſiccatum & alcoholis recentis portio adduntur, ut prius partes aqueas

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0164-4 DFG

adhuc inhærentes absorbeat, & posterius partes spiritus acidas, nondum perfecte involutas, contemperet.

III. Spiritus nitri rite dulcificatus odore vinum Rhenanum, aut poma Borsdorffiana æmulatur, & sapore pollet gratissimo, paullulum tamen adhuc acidulo, qui temporis successu evadit iterum eminentior, præsertim, si in loco calidiori adservetur, aut vitrum obiter saltem clausum fuerit.

IV. Est remedium polychrestum, & vires antispasmodicas, carminativas, anodynas, uterinas, & diureticas insignes obtinet: Hinc etiam persæpe exhibetur utilissime in ebullitione bilis, adpetitu imminuto & prostrato, digestione læsa, flatulentiis, cardialgia, colica, malo hypochondriaco & hysterico, dysuria, calculo, palpitatione cordis, ictero, asthmate sanguineo-spasmodico, vertigine, cephalalgia, epilepsia, mania, inflammationibus, præprimis erysipelaceis, febribus variis, etiam malignis, & pluribus aliis ægritudinum speciebus, in quibus antispasmodica, anodyna, & temperata discutientia prosunt. Leni enim stimulo solidorum contractionem, & hoc mediante humorum circulum & influxum auget. Per se in vino, cerevisia, aqua simplici aut quadam destillata, vel etiam sachari frustulo aut sacharo pulverisato instillatus, a guttis 10. ad 20. 30. 40., propinatur. Commode cum aliis tincturis & essentiis, præsertim gummosis, miscetur, atque olea ætherea genuina prompte solvit, ut hac igitur ratione mixturæ, aut saltem tincturæ simplices magnarum virium ex tempore confici queant.

SPIRITVS SALIS DVLCIS.

REC. Spiritus salis fumantis GLAVBERI partem unam, alcoholis partes octo. Spiritus

ſalis provide & guttatim inſtilletur alcoholi, &, præmiſſa aliquot dierum digeſtione, liquor ſubtilior, in arenæ balneo, igne moderato, e cucurbita, ad quartæ partis remanentiam, proliciatur, qui deinde, ſi debita fortaſſis dulcedine nondum gaudeat, addita modica alcoholis recentis & ſalis ſiccati portione, rectificari poteſt. Methodo magis compendiaria, & absque prævia ſpiritus acidi expulſione ſolitaria, ſpiritus ſalis dulcis ſequenti paratur methodo: Rec. ſalis culinaris probe ſiccati uncias quinque, olei vitrioli uncias duas, & alcoholis uncias ſedecim. Sal in cucurbitam immittatur, & aliquot unciis alcoholis diluatur, deinde oleum vitrioli ſucceſſive inſtilletur, & ne mobiliſſimæ nebulæ albicantes, quæ inſtillato oleo vitrioli cum impetu quodam adſurgunt, abeant in auras, cucurbita poſt quamcunque inſtillationem alembico claudatur. Peracta olei vitrioli additione ſucceſſiva, alcohol reſiduum adfundatur, & deſtillatio more conſueto in arenæ balneo adornetur; ſic uno quaſi actu ſpiritus acidus e ſale expellitur, dulcificatur, & evocatur. Hic ſpiritus non inferior eſt ſpiritu ſalis dulci, præcedente methodo parato, immo eidem, ſi omnes encheireſes probe fuerint obſervatæ, præferri meretur.

NOTAN-

NOTANDA
CIRCA
NATVRAM, VIRES ET VSVM MEDICVM SPIRITVS SALIS DVLCIS.

I. SPIRITVS salis dulcificatus eundem ferme, quem ribium succus, odorem spirat, & sapore acidulo, immo satis subinde adhuc acido, præditus est, ut dentibus etiam stuporem quendam inferat, & hunc acorem notabiliorem pertinaciter quoque retinet, nisi copioso spiritu vini quasi diluatur, ac penitus debilitetur. Ratio in levitate & impotentia hujus acidi quærenda est; quippe quod tam debile est, ut sufficientem contemperantis substantiæ inflammabilis portionem ab aquosa alcoholis parte vivide avellere, & firmiter deinceps cum eadem in novum ac temperatum compositum oleosæ indolis coalescere nequeat.

II. Spiritus salis dulcificati usus tam late, quam usus spiritus nitri dulcis, non patet, quum posteriori viribus anodynis, antispasmodicis & carminativis multo sit inferior, gaudet tamen egregia virtute antorgastica, stomachali, aperitiva, & diuretica, ac sæpius proinde ad corrigendas cruditates biliosas & oleoso - putridas, nec minus in liquoris gastrici inertia, adpetitu imminuto & prostrato, læsa digestione, siti nimia, obstructione viscerum chronica, calculo, febre tertiana, ictero &c., cum optato propinatur effectu. Partes enim biliosas, adcumulatas, fervidas, itemque oleoso - urinosas magis, quam nitri spiritus dulcificatus, temperat, &, fortius elastica tunicarum & vasorum filamenta irritando, validius pariter obstructiones reserare, subsistentia & impacta excutere, ac denuo ad circuitum & progressum reducere valet. Datur rite dulcificatus a guttis 10. ad 20. 30., vel sachari frustulo instillatus, vel cum aqua quadam

destillata; commode quoque cum tincturis quibusdam remiscetur.

SPIRITVS CARMINATIVVS DE TRIBVS.

REC. Nitri, tartari ana libras duas, cinerum clavellatorum libram unam. Pulverisata & mixta successive ac cochleatim in retortam tubulatam, capaci recipiente, cui spiritus vini rectificati libræ duæ antea infusæ fuerunt, instructam, immittantur, ac methodo consueta detonentur; sic fumi acidi, per tubum lateralem expulsi, spiritum vini intrant, &, cum phlogista ejus parte obiter coalescentes, aliquam consequuntur dulcedinem. Hic liquor clyssiformis etiam ex solo nitro & tartaro, absque cinerum clavellatorum additione, parari potest. Peracta detonatione, liquor in cucurbita rectificatur, ut partium unio evadat firmior, & portio subtilior a crassiori separetur.

SPIRITVS hic ex acido nitri & tartari, spiritus inflammabilis miscela contemperato, constat, ordinario tamen spiritu nitri dulci, cum quo convenit quoad virtutes, inferior est, licet eidem vulgo singulares vires carminativæ tribuantur. Facile illo officinæ carere possunt. Datur, si usus placet, a guttis 10. ad 20. 30.

SPIRITVS NITRI ANTICOLICVS.

REC. Spiritus nitri rectificati libram dimidiam, spiritus carminativi SYLVII libram

unam, essentiæ carminativæ off. uncias duas. Mixta digerantur, & spiritus subtilior e retorta, vel, quod præstat, cucurbita abstrahatur, relictis partibus acidis rudioribus & gummeo-resinosis, quæ ultimæ simul transcendere nequeunt. Aucta quoque spiritus carminativi quantitate, essentia carminativa penitus sub hujus liquoris præparatione exulare potest, quoniam partes gummeo-resinosæ, in ea antea solutæ, spiritum transtillantem ob fixitatem sequi nequeunt.

SPIRITVS hic, qui vulgo contra adfectus statulentos ac colicos commendatur, convenit cum ordinario spiritu nitri dulci, præterquam, quod partibus quibusdam balsamicis instructus sit. Si rite præparatus nitri spiritus dulcis ex tempore cum spiritu carminativo SYLVII, & essentia carminativa, vel etiam cum solo spiritu carminativo miscetur, longe præstantius inde mixtum resultat, quod securius in variis adfectibus flatulentis exhiberi potest, quam descriptus spiritus nitri anticolicus, cujus præparationi nimis parca spiritus inflammabilis quantitas impenditur. Datur, ut præcedens, a guttis 10. ad 20. 30.

SPIRITVS FORMICARVM CVM SPIRITV VINI.

REC. Formicarum majorum, tempore vernali ac die sereno collectarum, & a festucis mundatarum, quantum placet. Affunde iis in cucurbita spiritum vini rectificatum, ad trium digitorum eminentiam, &, præmissa aliquot dierum digestione, spiritum, in balneo arenæ,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0169-5 DFG

igne blando, deſtilla, donec ſtriæ in alembico diſparere incipiant. Spiritum prolectum toties formicis recentibus adfunde, digere atque deſtilla, donec partibus acidulis probe impræ-gnatus ſit. Nonnulli ſimul ovula formicarum recipere jubent; verum, cum illa, teſte experientia, nihil plane acidi liquori communicent, additio eorum ſuperflua eſt.

SPIRITVS formicarum, deſcripta methodo paratus, acido ſubtiliſſimo ac penetrantiſſimo inſtructus eſt, & ideo multum, commovendo humores, ac vivide ſtimulando ſolida, ad vegetiorem ſanguinis ac fluidi nervei influxum provocandum valet; unde etiam fit, ut, tempeſtive uſurpatus, vires analepticas, antiparalyticas & aphrodiſiacas non contemnendas exſerat. Dicitur etiam *Aqua magnanimitatis ſimplex*, & interne, ad unum vel alterum cochlear, exhibetur. Externe frequentiſſime partibus paralyticis, flaccidis, & dolore arthritico atque rhevmatico vexatis, nec minus genitalibus in virili impotentia & venereo languore cum fructu illinitur. Vitrum, in quo conſervatur, probe obturandum eſt, alias partes acidulæ volatiles penetrantiſſimæ evolant, & ſpiritum parum amplius activum relinquunt. Cautela hæc etiam deſtillationis & digeſtionis tempore obſervanda eſt.

CAPVT V.

DE SPIRITIBVS VRINOSO - OLEOSO - INFLAMMABILIBVS ET SIC DICTIS SALIBVS VOLATILIBVS OLEOSIS LIQVIDIS.

§. I.

SPIRITVS hujus claſſis duplicis generis ſunt, videlicet 1) *ſpiritus ſalino - urinoſo - in-*

flammabiles, & 2) *ſalino-urinoſo-oleoſo-inflammabiles*. Illi ex ſolo *ſpiritu inflammabili* ac puro *ſale volatili urinoſo*, hi autem ex *iisdem* ac ſimul e tenerrime reſolutis *partibus oleoſis balſamicis* & *aromaticis*, quæ ſpecificum ipſis ac gratiorem imprimunt characterem, componuntur.

§. II.

VINI ſpiritus, ad compoſitionem ſpirituum urinoſo-inflammabilium ordinario neceſſarius, ſolummodo adſumitur rectificatus, h. e., notabili adhuc phlegmatis quantitate remixtus, vel rectificatiſſimus, ſi placuerit, receptus, aqua ſimplici ac pura aliquantulum ante miſcelam diluitur, ut uniendum ſal volatile oleoſum eo promptius, quod alcohol præſtare nequit, diſſolvere & in poros ſuos recipere valeat. Rariſſime tamen ſpiritus urinoſus jam præparatus ſimpliciter cum ſpiritu inflammabili miſcetur, ſed poſterior, quæ methodus in præparatione ſpiritus ſalis ammoniaci præcipue ſolennis eſt, mixturæ ſalis ammoniaci & cinerum clavellatorum additur, & uno actu ſal volatile urinoſum cum ſpiritu inflammabili expellitur.

§. III.

NON ſemper mixturæ digeſtione, quam aliqui præmittere jubent, opus eſt, dummodo ſalia miſcenda ante deſtillationem ſeorſim & ſufficienter in ſpiritu inflammabili phlegmatico fuerint ſoluta, ut promptam ideo ac vividam

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0171-2 DFG

actionem & reactionem exercere possint. Destillatio in cucurbita vitrea, alembico suo probe munienda, & in cinerum vel arenæ balneo collocanda, valde moderato tamen in principio igne adhibito, instituitur. Destillationis enim initio *spiritus vini rectificatissimi* pauxillum transtillat, huic succedit *sal volatile siccum*, tandemque *spiritus phlegmaticus* sequitur, qui sal siccum, alembici lateribus adpositum, paullatim solvit, abluit, & secum in recipiens deducit.

§. IV.

SECVNDI generis spiritus urinoso-inflammabiles, qui, ob consortium oleosæ substantiæ, quæ, salis urinosi & spiritus inflammabilis moleculis adhærescens, specificum ipsis odorem, saporem & specificam pariter virtutem conciliat, vulgo *Salia volatilia oleosa liquida* vocantur, duplici modo, nimirum vel sola olei ætherei genuini, & spiritus urinoso-inflammabilis commixtione extemporanea, vel mediante destillatione parantur. Si prior placet methodus, spiritui salis ammoniaci vinoso, qui huic operi præ reliquis inservit, tantum olei ætherei genuini successive instillatur, & adjuvante digestione lenissima solvitur, quantum ille, absque præcipitatione & pelluciditatis jactura, solvere atque recipere valet. Citius adhuc, atque citra ullam digestionem succedit, quando balsamus quidam vitæ certa quantitate cum spiritu salis ammoniaci vinoso miscetur, & intimior

partium unio vitri agitatione adjuvatur. Peracta oleorum ſolutione perfecta, liquor vel ita relinquitur, vel e cucurbita deſtillatur: Intercedit tamen huic & illi notabile diſcrimen. In illo enim, ſola ſcilicet digeſtione parato, ſubtiliores æque ac craſſiores oleorum partes hærent diſſolutæ, in hoc autem tenerrima ſaltem olei ramenta ſpirituoſa hoſpitantur, quippe quæ ſola, craſſiori ac fixiori portione reſinoſa relicta, alembicum cum ſpiritu tranſcendere poſſunt.

§. V.

METHODO poſteriori electa, quæ præcipue abſolvitur deſtillatione, partibus ſalis ammoniaci & ſalis tartari aut cinerum clavellatorum pulveriſatorum anaticis, primo olea ætherea, aut balſamus vitæ, vel ſaltem contuſæ atque conciſæ ſpecies odoratæ balſamicæ adduntur, & deinde, ſufficienti ſpiritus vini, paullulum adhuc phlegmatici, portione ſuperfuſa, deſtillatio more conſueto, in cucurbita & arenæ balneo, inſtituitur, atque tamdiu continuatur, donec ſal volatile penitus a liquore tranſeunte ex alembico in recipiens eductum ſit. In cucurbita magma ſalinum remanet, e quo mediante extractione, evaporatione & cryſtalliſatione ſal cubicum flaveſcens, ſive *Sal digeſtivum* SYLVII *balſamicum* parari poteſt, quod ſimplex virtute, præſertim antifebrili, ſuperat. Spiritus prolectus in principio limpidus eſt, aſt temporis progreſſu pallide flaveſcentem colorem

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0173-4 DFG

induit, manifesto documento, inhærentes partes oleoso-balsamicas perenni motu intestino magis successive magisque expandi.

§. VI.

SALIS urinosi volatilitas, eidemque maxima ex parte innixa activitas, tenerrimæ substantiæ inflammabilis aut oleosæ unione valde intenditur, & unica proinde guttula salis volatilis oleosi liquidi, præsertim absque destillatione parati, & ideo oleo substantiali integro prægnantis, majorem, teste experientia, commovendi ac calefaciendi vim in corpore humano vivo exserit, quam tres, quatuor, immo plures, guttulæ spiritus urinosi simplicis: Hinc caute etiam, & saltem apud subjecta humidiora, & *in morbis frigidis*, qui exagitantia, calefacientia & sudorifera fortiora perferunt, in diffusioribus atque temperatis vehiculis, exhibenda sunt. Spectant v. g. huc scabies humida, cachexia, adfectus soporosi, catarrhales & rhevmatici frigidi, colica & cardialgia vere flatulenta, ac plures alii morbi, qui dudum in capite de *Spiritibus urinosis* §. VIII. recensiti fuerunt, & originem suam dyscrasiæ humorum salso-mucidæ, atonia & laxa solidorum compage stipatæ, debent.

§. VII.

EXTERNE, æque ac mere urinosi, virtute discutiente ac roborante sese commendant, quando membris paralyticis, aut rhevmatismo

frigido vexatis, itemque œdematosis circumspecte, sub linimenti forma, adplicantur. Cum fructu pariter naribus admoventur, ac vertici instillantur, apud syncopticos, apoplecticos, soporosos, & variis aliis capitis adfectibus frigidis laborantes; dum valide humores subsistentes discutere, & motum oscillatorium in solidis nervoso-membranaceis denuo suscitare valent.

SPIRITVS VRINOSO-OLEOSO-INFLAMMABILES VSITATIORES.

Spiritus salis ammoniaci vinosus. | *Sal volatile oleosum Sylvii.*
- salis ammoniaci anisatus. | *- volatile cepbalicum.*

SPIRITVS SALIS AMMONIACI VINOSVS.

HVJVS spiritus præparatio cum spiritus salis ammoniaci urinosi præparatione convenit, præterquam, quod aquæ adfundendæ sufficiens spiritus vini rectificatissimi portio admisceatur, aut, loco hujus mixturæ, spiritus vini simplex, vel parum tamen rectificatus, recipiatur.

MINORI hic spiritus acrimonia, quam urinosus, gaudet, virtute tamen calefaciente illo superior est. Interne & externe locum invenit in cunctis adfectibus, in quibus major humorum commotio necessaria est, adeoque volatilia & activa urinoso-inflammabilia tuto adhiberi possunt. Datur in aqueo vehiculo, a guttis 5. ad 15. 25. Externe linimenta discutientia, exsiccantia & nervina frequentissime ingreditur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0175-5 DFG

SPIRITVS SALIS AMMONIACI ANISATVS.

REC. Spiritus ſalis ammoniaci rectificati uncias ſex, ſpiritus vini aniſati rectificatiſſimi libram unam, olei deſtillati aniſi drachmas duas. Mixta digerantur in vitro probe munito per octiduum, & deinde e cucurbita in arenæ balneo deſtillentur. Absque deſtillatione paratur, quando in ſpiritu ſalis ammoniaci rectificato major vel minor olei aniſi genuini quantitas ſolvitur: Immo ſpiritus ſubtilior, priori ſimilis, ſub prima ſtatim ſpiritus ſalis ammoniaci vinoſi deſtillatione parari poteſt, quando mixturæ ſalis ammoniaci & cinerum clavellatorum ante ſpiritus vini adfuſionem ſufficiens olei aniſi copia additur.

OB olei aniſi ſocietatem ſpecifice in morbis pectoris atque renum pituitoſis, nec minus in adfectibus colicis, cardialgicis, aliisque flatulentis commendatur: At caute cum uſu ejus, præſertim ſi ſpiritus integrum aniſi oleum, ſimplici tantum interveniente ſolutione, in conſortium receperit, mercandum erit, ne, humores, ob volatilem ac valde calidam indolem, nimium commovendo, plus noxæ, quam auxilii, adferat. Datur a guttis 5. ad 10. 15. 20.

PARI modo etiam *Spiritus ſalis ammoniaci oleoſus compoſitus* ex multis aliis oleis æthereis, vel cum, vel absque deſtillatione, parari poteſt; curandum ſaltem, ut ſpiritus concentratus, & olea genuina ſint, quo miſcelam prompta & plenaria ſequatur ſolutio. Vires ſpecificæ facile deinde pro olei ſoluti indole ſpecifica determinari poſſunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0176-1 DFG

SPIRITVS VOLATILIS FOETIDVS PHARM. EDINB.

REC. Salis cujusvis alcalici fixi libram unam & ſemiſſem, ſalis ammoniaci libram unam, aſæ fœtidæ uncias quatuor, ſpiritus vini tenuioris libras ſex. Fiat deſtillatio more ſolito, & quinque circiter libræ liquoris proliciantur.

APUD feminas, lipothymia aut ſuffocatione hyſterica correptas, hic ſpiritus odoratui potiſſimum inſervit; poteſt tamen ſubinde etiam interne ad guttas pauciores exhiberi.

SPIRITVS SALIS AMMONIACI AROMATICVS PH. EDINB.

REC. Radicum angelicæ, galangæ, ſummitatum majoranæ, rorismarini, cort. aurantiorum, citri, cinnamomi ana drachmas ſex, caryophyllorum, nucum moſchatarum, macis ana drachmas tres. Inciſis & contuſis adfundantur ſpiritus vini non dephlegmati libræ tres, digerantur per triduum, poſteaque addantur cinerum clavellatorum, ac ſalis ammoniaci ana unciæ quatuor, & leni igne ex cucurbita vitrea ad dimidias deſtillentur.

VVLGO ſpirituoſum ac valde activum hoc medicamentum inter nervina, cephalica, carminativa & ſtomachalia collocatur, & interne, ſi morbi ſcilicet partium memoratarum cauſſæ materiali frigidiori ſuos natales debent, a guttis 10. ad 30. 40. in aquoſo vehiculo propinatur; externe autem excitans ac roborans odoramentum & linimentum conſtituit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0177-7 DFG

SAL VOLATILE OLEOSVM SYLVII.

REC. Salis tartari optime depurati uncias ſex, olei deſtillati aniſi, caryophyllorum, cinnamomi ana drachmam ſemis, macis ſcrupulum unum, zedoariæ, ſuccini ana ſcrupulum ſemis. Mixta leniter per biduum aut triduum digerantur, & deinde, adfuſa prius ſpiritus vini communis libra una & dimidia, additaque ſalis ammoniaci puri pulveriſati libra ſemis, ſpiritus e cucurbita, ad dimidiæ partis remanentiam, proliciatur & adſervetur.

GENVINA ſalis volatilis oleoſi Sylviani deſcriptio, quam auctor FRANCISCVS *de le* BOE SYLVIVS ſtudioſe celavit, nondum innotuit, & hoc duntaxat ad normam illius elaboratum creditur. SYLVIVS ſuo *ſali volatili, quo multum pecuniæ, nec parum quoque* famæ, quondam ſibi adquiſivit, vires *inſignes in multis* morbis, maxime autem pertinaci ac chronica menſium obſtructione, tribuebat, quas deſcriptum tamen, & ſimilia ſalia volatilia, præſtare nequeunt: Vnde ſtatuendum, ſal volatile oleoſum Sylvii vel noſtris longe fuiſſe præſtantius, vel, quod ego certius credo, naturas hominum, ob vivendi genus poſtea magis magisque mutatum, valdè pariter mutatas eſſe. Noſtra enim ætate apud pauca ſubjecta, & in paucis morbis volatilia ac calida ejusmodi pharmaca urinoſo-oleoſo-inflammabilia interne locum inveniunt, & in plerisque potius longe temperatiora poſtulantur. Deſcriptum ſal volatile oleoſum in morbis frigidis pituitoſis datur a guttis 5. ad 10. 15. 20., præmiſſo tamen, vel ſubjuncto infuſo quodam theeformi, quod partes volatiles magis in corpore diluat, & ſudoris

proruptionem adjuvet. Externe, æque ac hujus commatis medicamenta reliqua, naribus admovetur, vertici instillatur, & partibus laxis, humidis, debilitatis, dolentibus &c., mitioribus tamen contemperatum, illinitur.

SAL VOLATILE OLEOSVM CEPHALICVM.

REC. Spiritus salis ammoniaci vinosi uncias tres, olei destillati cinnamomi drachmam semis, olei cardamomi, macis, succini ana scrupulum dimidium. Mixta leni calore digerantur per biduum, & spiritus oleosus deinde more solito destilletur.

CONVENIT hoc sal volatile oleosum cum præcedente, quoad naturam, vires & usum, atque ideo cephalicum dicitur, quia ejusmodi olea recipit, quibus eminentior virtus cephalica & nervina adscribitur.

SPIRITVS BEZOARDICVS BVSSII.

REC. Spiritus eboris aut cornu cervi, sale suo volatili probe imprægnati, unciam unam, salis ammoniaci contusi uncias duas, cinerum clavellatorum, aqua ante commixtionem solvendorum, uncias sex, succini subtiliter pulverisati uncias tres, olei de cedro vel juniperi drachmam unam vel duas, spiritus vini rectificati sesquilibram, vel saltim uncias viginti. Misceantur primo sal ammoniacum, succinum & oleum de cedro aut juniperi, deinde solutio cinerum clavell: aquosa, nec non spiri-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-146875-p0179-1 DFG

tus vini ac cornu cervi vel eboris addantur, &, adaptatis adaptandis, deſtillatio in cucurbita, arenæ balneo imponenda, leni ſubſtrato igne, inſtituatur. Initio parum ſpiritus tranſit, deinde autem ſal volatile ſiccum in alembicum adſurgit, quod inſequens ſpiritus aquoſior rurſus ſolvit, abluit, ac ſecum in receptaculum transfert.

SPIRITVS hic in principio aquæ inſtar limpidus eſt, paullo diutius autem adſervatus, aëre inprimis in vitrum ſæpiuscule admiſſo, colorem flavum conſequitur. Locum inter potentiora diaphoretica ac ſudorifera jure obtinet, & ſubinde etiam non contemnendas vires diureticas & antiſpasmodicas exſerit, præſertim, ſi ſuadente FRID. HOFFMANNO cum liquore anodyno minerali miſcetur. Interne a guttis 10. ad 30. datur.

SECTIO III.

DE

OLEIS.

CAPVT I.

DE

OLEIS ESSENTIALIBVS ÆTHEREIS.

§. I.

OLEA in genere in *Eſſentialia* & *Empyrevmatica*, atque priora iterum in *ætherea* & *unctuoſa* ſive *unguinoſa*, dividuntur. Alii, ad diverſum eductionis atque productionis